

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL - ZDRUŽITE SE!

DANES:

Bogo Pečan: DVE IN POL MILIJARDE OBTOŽUJETA
Dušan Kralj: TRI RAZSTAVE - ENO RAZSTAVIŠČE
Milan Šparovec - Dušan Kralj: NAPQREN JE MOJ POKLIC (fotoreportaža)
V. S.: ZAČARANI KROG SE ODPIRA
S. F.: NUKLEARNI INŠTITUT »JOŽEF STEFAN«

Sobota, 10. sept. 1960
Štev. 36, leto XVIII.

S POSVETOVANJA
V CENTRALNEM SVETU
ZVEZE SINDIKATOV

KOMUNI ŠE VEČJO VELJAVO

Pretekli torek, 6. septembra, je bilo v Centralnem svetu zveze sindikatov v Beogradu posvetovanje o vlogi komun pri rasti življenjske ravni in o nalogah sindikatov na tem področju. Na posvetovanje so prišli razen članov plenuma Centralnega sveta ZSJ in predsednikov sindikalnih svetov iz večjih mest in industrijskih središč tudi član ZIS Vladimir Popović, predstavnik Stalne konference mest in strokovnih zbornic ter združenj. Referat o vlogi komun pri izboljšanju standarda in o nalogah sindikalnih organizacij je prebral sekretar Centralnega sveta ZSJ Bora Romić. Ob zaključku razprave je govoril tudi predsednik Centralnega sveta ZSJ Svetozar Vukmanović. Iz referata, razprave in zaključne besede tovariša Vukmanovića povzemamo nekaj glavnih misli in pobud.

V zadnjih letih so dobile komune vrsto pomembnih pravic in pooblastil na področju gospodarstva, komunalne dejavnosti, splošne uprave, kulture in prosvete, zdravstva, socialne politike itd. Zdravstvene postale izredno pomemben činitelj pri urejanju številnih vsakodnevnih potreb delovnih ljudi. Ob enem s prenašanjem teh pravic in pooblastil z višjih politično-teritorialnih organov na občine, se je krepil tudi gromni položaj komun, kar je omogočilo, da so postale nosilec in organizator družbene dejavnosti na svojem področju. S tem pa se je povečala

tudi vloga občinskih sindikalnih svetov, ki naj v skladu z materialnimi možnostmi in pogoji vplivajo na to, da bodo v občinah uveljavili takšno gospodarsko politiko, ki bo kar najbolj prispevala k izboljšanju življenjske ravni. Kajti prav od gospodarske politike občine so odvisni realni zasluzki občanov. Če je torej od gromnega položaja komun odvisno uspešno reševanje problemov življenjskega standarda, mora biti sodelovanje komun pri delitvi dohodka kar najbolj stimulatívno. Podatki, ki jih je zbral Centralni svet ZSJ,

pa odkrivajo še precejšnje pomanjkljivosti pri razdeljevanju ustvarjenih sredstev, formiranju sredstev komun in njih porabi.

CENTRALIZIRATI ALI DECENTRALIZIRATI SREDSTVA?

Res je, da so v minulih štirih letih (od 1956 do 1959) porasla sredstva lokalnih organov za 58 %. (V okviru tega skupnega porasta so se povečala proračunska sredstva okrajev in občin za 73 %, sredstva skladov za kreditiranje stanovanjske graditve za 95 %, sredstva družbenih skladov za investicije pa za 35 %.) Kljub tej absolutni krepitvi gromnega položaja komun pa njihov delež v splošni razdelitvi dohodka z ostaja za deleži drugih činiteljev, ki sodelujejo pri razdelitvi, zlasti federacije. Poglejmo podatke: leta 1956 so lokalni politično-teritorialni organi (občine in okraj) dobili 18,4 % vseh ustvarjenih sredstev, leta 1959 pa le 16,2 %, medtem ko je federacija dobila 1956. leta 24,9 %, leta 1959 pa že 28,6 %. Delež republik se je zmanjšal za 0,5 % (od 7,1 % na 6,6 %), socialnega zavarovanja tudi zmanjšal za 1 % (od 9,7 % na 8,7 %), delež gospodarskih organizacij pa je ostal enak (39,9 %). Gre torej za občutno nesorazmerje pri porastu sredstev posameznih politično-teritorialnih enot od občin do federacije, ki destimulativno vpliva na razvoj komunalnega sistema.

Dejstvo je, da so pred leti bili potrebni precejšnji centralni skladi za zagotovitev skladnega razvoja gospodarstva in ekonomskega sodelovanja s tujino. Dokler so nam resnično zagotavljali skladen razvoj in ekonomsko neodvisnost v odnosih s tujino, so bili koristni. V zadnjih letih pa so se razmere spremenile. Naše kmetijstvo je občutno napredovalo (pšenice, za katero smo nekoč porabili na leto kakih 100 milijonov dolarjev, ne uvažamo več), zagotovili smo si surovine doma in v tujini, gospodarstvo se je stabiliziralo in proizvodnost je porasla, komune so se utrdile in postale osnovne samoupravne enote državljanov itd. (Nadaljevanje na 2. strani)

V OKVIRU

Čenčanje o mezdni miselnosti

Komaj je minilo letošnjih pet mesecev, pa so pričeli prihajati v naše uredništvo dopisi, v katerih se pritožujejo nad izplačili premij za prvo polletje. Nekateri pravijo v pismih, »da je nerazpoloženo in razburjenje v kolektivu zelo veliko in da protestirajo proti takim premijam.«

Taka so torej pisma, stvari pa nekoliko drugačne, če stopiš v kolektiv, v katerem je razburjenje. V posameznih primerih se celo izkaže, da imajo v takem kolektivu ne le polovično, pač pa zares kompleksno nagrajevanje po učinku (že kar vpejane ekonomske enote itd.) Od kod torej pritožbe in včasih kar skupinski protesti?

Premije, ki marsikje niso več premije, pač pa izplačila na osnovi objektiviziranih meril za gospodarski uspeh podjetja, obračanje obratnih sredstev, zmanjšanje odpadnega materiala itd., izračunavajo polletno in tako so vsote nekoliko večje. Te večje vsote pa pred izplačili računovodstva zaradi slabih izkušenj glede premij v minulih letih in zaradi komoditete, kajti kdo bi to tolmačil delavcem, zakaj in od kod toliko denarja za posameznike, kratko in malo ne objavijo in ne tolmačijo.

V takih kolektivih, kjer priznanja delijo kolikor se le da pritrjeno (to vzbuja sum o upravičenosti), pravijo, da je težko stvari obrazložiti, ker »mezdna mentaliteta še ni izkoreninjena« in ker je »teorija enakih želodcev še zelo veljavna stvar«.

Mi pa smo tovariši v takih kolektivih spraševali, če menijo, da bodo mezdna mentaliteta (mimogrede rečeno, gre za mentaliteto, ki se je med delavstvom ukoreninila v sto in ne le

nekaj letih, pač zaradi sistema, v katerem so se borili za svoj biti ali ne biti) izkoreninili z illegalnostjo in uveljavljanju pravilnika o nagrajevanju, brez nehnega tolmačenja takega pravilnika in sistema, ki ga uveljavljajo, v nekaj mesecih. Prav gotovo ne moremo zavrčati delavcev, ki sprašujejo, od kod take nagrade, z besedami: »Tam je pravilnik, pa si ga oglej.« Leta je mnogokrat še za političnega ekonomista dokaj zapleten. Pa tudi odgovori: »Saj je vse prav, sicer pa tako in tako ne bi razumel.« »Svoje znaš izračunati, ali ti ni dovolj.« in končno celo: »Kaj te vse to sploh zanima« — prav gotovo niso nikakršni prispevki k izkoreninjenju mezdne miselnosti.

Največ negotovanja in razburjanja ter protestov je bilo (in bo) zaradi tega, ker nihče ne pojasnjuje delavcem, kako deluje pravilnik o nagrajevanju. Zakaj ne bi vsako izplačilo javno utemeljevali vse dolejš, dokler ne bo vsakomur razumljivo, za kaj je bilo priznano?! Podatki o izplačilih so v večini primerov zelo prepričljivi in premije, o katerih govore, so največkrat zaslužek. Skoraj povsod se povečuje dohodek delavcev in vodilnega vodstva pri večjem gospodarskem uspehu v enakem sorazmerju. Če pa bo javna razprava tu in tam ovrgla neobjektivna merila, pa je to edinole prav.

Zato kljub vsemu ostane sum: Tam, kjer izplačila tako imenovanih premij skrivajo in čenčajo o mezdni miselnosti delavstva, merila najbrž niso gospodarsko upravičena in zastupajo posameznikov res problema tične.

MITJA SVAB

MIHA MARINKO OB 60-LETNICI
odlikovan z redom junaka socialističnega dela

PRIZNANJE DELAVSKEGA RAZREDA

za štiridesetletno revolucionarno delo

Predsednik republike Josip Broz-Tito je odlikoval tovariša Miho Marinka, predsednika Ljudske skupščine LRS, ob njegovem šestdesetem rojstnem dnevu za njegovo štiridesetletno revolucionarnega dela z Redom junaka socialističnega dela. Visoko odlikovan je v sredo zvečer na svečanosti v Ljubljani slavljenju izročil podpredsednik Zveznega izvršnega sveta tovariš Aleksander Ranković.

Predsednik republike Josip Broz-Tito je poslal predsedniku Ljudske skupščine LRS Mihi Marinko ob njegovi šestdesetletnici naslednjo brzojavko:

Dragi tovariš Miha! Ob svojem šestdesetem rojstnem dnevu sprejmi od mene in Jovanke priskrbe čestitke in mnogo najboljših želja za srečno, dolgo in plodno življenje. Moja želja, da bi v našem skupnem prizadevanju za zgraditev naše socialistične dežele in srečnejše bodočnosti naših narodov, še nadalje dajal svoj dragocen prispevek revolucionarnega borcea.

Izročitvi odlikovanja in in najbližji sodelavci tovariša Mitimi proslavi rojstnega dne he Marinka.

Tovariši Mihe Marinka so prisostvovali tovariši Edvard Kar-delj, Jovan Veselinov, Ivan tovariš Aleksander Ranković Gošnjak, Veljko Zeković in dejal:

Dragi tovariš Miha!

Imam posebno prijetno dolžnost, da Ti v imenu tovariša Tita čestitam za 60-letnico življenja in 40-letnico revolucionarnega dela in Ti ob tej priložnosti izročim Red junaka socialističnega dela, s katerim Te je odlikoval predsednik republike za Tvoje požrtvovalno delo v dobrobit narodov Jugoslavije in za zmago socializma.

Dragi Miha!

Se kot mlad delavec v rudarskih revirjih Trbovelj si stopil na pot revolucionarne borbe in bil sprejet kot član revolucionarnega gibanja rudarske mladine v SKOJ in nato v Komunistično partijo Jugoslavije (Nadaljevanje na 3. strani)

RAZGOVOR S PREDSEDNIKOM SVETA ZA ŠOLSTVO LRS TOV. VLADKOM MAJHNOM:

SREDI REFORMNIH PRIZADEVANJ

Predsednik Sveta za šolstvo LRS tovariš Vladko Majhen odgovarja na vprašanja našega sodelavca

Šolski zvonec zna biti nekaj zelo običajnega, toda takrat, ko v septembru prvič po počitniškem premoru povabi v šolske klopi, takrat njegovo brnenje prinaša s seboj utrip nečesa novega. Menda za vse, za učence, dijake in njihove starše, za učitelje in profesorje, še šolski služitelj se ob prvem pritisku na zvonec narahlo zdrzne. Večina takrat ne more ubežati mislim, ki si prizadevajo približati prihodnost. Mi pa smo to priložnost izkoristili za razgovor s predsednikom Sveta za šolstvo LRS tov. Vladkom Majhnom in ga zaprosili, da nam pripoveduje o tem:

- kaj bo prinesla šolska reforma v novem šolskem letu na področju nižjega, srednjega in strokovnega šolstva;
- kaj je bilo doslej storjenega, da bi se reformna prizadevanja čimbolj uresničila;
- kako so se naše šole povezale z družbeno-političnim in gospodarskim življenjem neposredne okolice;
- kako se razvija družbeno upravljanje na naših šolah;
- katere so konkretne naloge samoupravnih organov naših šol v novem šolskem letu.

Čemu vsa ta vprašanja? Zato, ker živimo v času, ko si prizadevam, da bi vse naše šolstvo kar najtesneje povezali z našim idejno-političnim, družbeno-ekonomskim življenjem, ker hočemo, da bi naša šola postala resnični odraz našega življenja in naših prizadevanj. Kaj pa je na naša vprašanja odgovoril predsednik Sveta za šolstvo LRS tov. Vladko Majhen, preberite na 11. strani našega lista.

7 dni v sindikatih

● Predsedstvo Občinskega sindikalnega sveta Žalec je na svoji seji analiziralo gospodarske uspehe industrije v prvem letošnjem polletju. Ugotovili so, da je v industriji realiziran letni plan 46%, čisti dohodek pa 51,5%. Na seji so podrobno razpravljali o gospodarskih uspehih posameznih gospodarskih organizacij. Občinski svet bo vse ugotovitve, zlasti pa zapažene negativne pojave predložil v obravnavo občinskemu zboru proizvajalcev.

● V trgovskem podjetju »Izbira« v Rogški Slatini so delili višek osebnih dohodkov nad tarifnim pravilnikom. Med pretežnim delom kolektiva je nastalo nezadovoljstvo, ker je bil glavni delež razdeljen med vodilne uslužbence. Odbor sindikalne podružnice je sklical sestanek, na katerega je prišel tudi zastopnik ObSS Soštanj, vendar sestanka ni bilo, ker se ga niso hoteli udeležiti vodilni uslužbenec. Občinski sindikalni svet bo poskrbel, da bodo sestanek ponovno sklicali.

● Pretekli teden so v Rudniku Živega srebra v Idriji sklicali sestanek političnega aktiva, na katerem so obravnavali osnove za razdeljevanje osebnega dohodka po ekonomskih enotah in enoti proizvodov. Po izdelanem načrtu nameravajo razdeliti kolektiv na 5 ekonomskih enot. Nekoliko dopoljen osnutek bodo predložili v obravnavo upravnemu odboru podjetja in delovnemu kolektivu.

● Republiški odbor sindikata kovinskih delavcev je pred kratkim analiziral delitev osebnih dohodkov v podjetju »Litostroj«. To podjetje je sedaj opustilo nestimulativen, nerazumljiv in zelo kompliciran način premiranja iz leta 1959. Sredstva bodo razdeljevali med kolektiv s pomočjo novega premijskega sistema v okviru ekonomskih enot.

● V kolektivu Strojne postaje v Postojni je nastalo nezadovoljstvo zaradi prekratkega roka za obravnavo tarifnega pravilnika. Sindikalni podružnici je bil namen predložiti osnutek tarifnega pravilnika 5. septembra, 7. septembra pa bi že morali dati nanj svoje pripombe ter ga odposlati obratnemu delavskemu svetu Remiza ELOK Reka. Le-ta pa mora pravočasno dati svoje pripombe in stališča na delavski svet ZTP Ljubljana. Zaradi tako kratkega roka je nemogoče, da bi se vsi člani kolektiva seznanili s pravilnikom, še manj pa, da bi ga temeljito proučili. Menijo, da bi morali organi samoupravljanja pri ZTP skladno z zakonitimi določili omogočiti 116-članskemu kolektivu temeljito razpravo o snutku tarifnega pravilnika.

● Te dni je bilo v Gorici posvetovanje o ustanovitvi stalne konference za varnost pri delu. Na posvetovanju je bil izvoljen 21-članski odbor, ki tvori stalno konferenco in čigar naloga je, da koordinira delo med zavodi in ustanovami, ki se ukvarjajo s problemi varnosti, da analizira probleme varnosti pri delu posameznih podjetij ter da jim na podlagi svojih ugotovitev daje navodila in predloge, kako naj odpravijo morebitne pomanjkljivosti.

● Pretekli teden so člani tajništva OSS Celje skupaj s predsedniki občinskih sindikalnih svetov obiskali nekatere gospodarske organizacije na področju občine, kjer so razpravljali o problemih, ki se pojavljajo pri formiranju centrov za strokovno izobraževanje. Na področju okraja bi moralo biti že 24 teh centrov, obstajajo pa le trije. Ugotovili so, da je osnovni problem pomanjkanje sposobnih kadrov, ki bi začeli delati pri organizaciji centrov za izobraževanje. Ugotovili so še, da so se samoupravni organi in sindikalne organizacije do sedaj premalo ukvarjali s problemi ustanavljanja izobraževalnih centrov.

V soboto, dne 3. septembra, je praznoval delovni kolektiv »LITOSTROJA« dva pomembna dogodka: slavil je trinaesto obletnico obstoja podjetja in deseto obletnico delavskega samoupravljanja. Med drugimi povabljenimi gosti so bili tudi predstavniki jeseniških železarjev in ravenskih fužinarjev. Ob tej priložnosti so podelili zaslužnejšim članom kolektiva priznanja z darili

Komuni še večjo veljavo

(Nadaljevanje s 1. strani)

Sedaj takšna centralizacija ni več potrebna. Celotno škodljiva je. Zakaj komunam ne bi zaupali toliko, kot na primer zaupamo delovnim kolektivom, zakaj bi jim še nadalje jemali sredstva, pa jim jih potem vračali in pri tem zaposlovali ogromen administrativni aparat, ki jemlje in daje denar po svojem preudarku. Pri tem pa prepušča iniciativno ljudi, pasivizira jih. Ljudje bolj razmišljajo, kako bi dobili iz centralnih skladov kar največ denarja, manj pa, kako bi sami na svojem področju, v svojih gospodarskih organizacijah, ustvarili več sredstev. In še to: če neki občini nekaj daš, moraš drugi vzeti.

Zato bo treba postopno zagotoviti, da bodo v komunah ostala sredstva za vsa tista gospodarska področja, s katerimi se komuna ukvarja in ki neposredno vplivajo na rasti življenjske ravni. Takšna decentralizacija ne bo samo gospodarsko koristna, pač pa tudi politično. Omogočila bo večjo množično iniciativno ljudi, ki ne bodo več zgolj zahtevali pomoči, pač pa v svojih komunah iskali možnosti, da ustvarijo več sredstev in hitreje kot doslej izboljšujejo življenje.

(Seveda pa bodo nekateri centralizirani skladi potrebni še nadalje, na primer sklad za razvoj zaostalejših pokrajin.)

SREDSTVA KOMUN NAJ BODO VEČJA, ČE JE VEČJA TUDI PROIZVODNOST DELA

Drugo pomembno vprašanje, o katerem so razpravljali na posvetovanju, so enotna merila za formiranje sredstev komun. Le-ta pa bo moč uveljaviti samo tedaj, če bo pravih sredstev komun povsem odvisen od večjega dohodka in večje proizvodnosti dela gospodarskih organizacij v komunah. Sedanjih gospodarskih instrumenti pa še ne zagotavljajo, da bi imele občine sorazmerno toliko več dohodkov, za kolikor bi se povečala proizvodnost. Številni primeri dokazujejo, da razpoložljiva sredstva nekaterih ljudskih odborov hitreje naraščajo kot dohodek v gospodarstvu, ali pa obratno. To opozarja, da so v delitvi dohodka še močni administrativni ostanki.

Z novim proračunskim sistemom so sicer odpravili nekatere pomanjkljivosti. Toda osebni dohodki, po katerih se plačuje proračunski prispevek, še niso povsem odvisni od dosežene proizvodnosti, saj se oblikujejo po administrativno določenem elementu minimalnih osebnih dohodkov. V bodoče bo treba torej zagotoviti stalnost dohodkov občin in dogledno uvajati načelo, naj bodo njih dohodki res odvisni od dosežene proizvodnosti vseh prebi-

valcev v občini, kakor so osebni dohodki proizvajalca odvisni od njegovega delovnega učinka in učinka podjetja. Le z zagotovitvijo večje stimulacije in enotnih meril pri formiranju komunalnih dohodkov bo moč spodbuditi ustvarjalnost delovnih kolektivov in posameznikov, saj bo sleherni napredek proizvodnosti zagotovil komuni tudi več sredstev za skupne potrebe državljanov.

REALNI PREJEMKI IN ŽIVLJENJSKI STROŠKI

Od politike komun so odvisni tudi realni zaslužki proizvajalcev. Zahtevo, naj realni zaslužki rasejo vzporedno z rastjo proizvodnosti dela, lahko uresničimo samo tedaj, če komuna uspešno rešuje vsa tista vprašanja, ki neposredno vplivajo na formiranje realnih zaslužkov. Gre za družbeno prehrano, cene komunalnih in obrtnih uslug, preskrbo, zlasti preskrbo s sadjem in zelenjavo itd. Dosedanja praksa kaže, da so v mnogih komunah sicer povečali proizvodnost dela in v skladu s tem povečali tudi nominalne osebne dohodke, realni zaslužki pa so se zaradi občutnega dviga življenjskih stroškov povečali zelo malo ali pa nič. (Iz podatkov občinskega sindikalnega sveta v Trbovljah, ki pa še niso popolni, je razvidno, da so se v prvem polletju letošnjega leta — v primerjavi s istim obdobjem lani povečali osebni dohodki zaposlenih za 20%, medtem ko so življenjski stroški porasli za 27%.) Razumljivo je, da takšni pojavi povzročajo negotovost delavcev in destimulativno vplivajo na proizvodnost dela.

Zato so na posvetovanju sklenili, naj občinski sindikalni sveti z vso svojo družbeno-politično veljavo zagotovijo množičen vpliv na ljudske odbore, da bodo razporejali sredstva zlasti za tista področja, ki neposredno vplivajo na standard. Pozornost sindikalnih svetov pa naj ne bo usmer-

jena le na probleme, od katerih je odvisen neposreden standard, ampak tudi na zdravstvo, kulturo, šolstvo, stanovanjsko-komunalne zadeve itd.

Vse te pomembne naloge pa bodo sindikati uspešno reševali le z mobilizacijo najširšega kroga svojega članstva in sprizadnostjo, da bo sleherni napredek v komunah stvar skupne odločitve občanov.

(Problemov, o katerih so govorili na posvetovanju, je veliko in vsi so zelo pomembni. Tokrat smo omenili le nekaj glavnih misli in pobud, v prihodnjih številkih našega lista pa bomo pisali še o posameznih konkretnih primerih in pojavih, ki vplivajo na naš standard.)

J. V.

ZASEDANJE SKUPŠČINE ZAVODA ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE V KRANJU

Razprava le takrat, če je izguba?

Pol za šalo, pol zares je eden izmed članov skupščine okrajnega zavoda za socialno zavarovanje v Kranju na zadnjem zasedanju rekel tudi tole: »Če bi imeli izgubo, bi se že razgovorili. Tako pa, ko imamo presežek, molčimo...« Nekdo drug je »ugotovil«, da so vsa poročila (razen o finančnem poslovanju zavoda v prvem polletju še o delu raznih komisij skupščine, o kmetijskem zavarovanju v okraju, o gradnji nove porodnišnice v Kranju ter o sistematizaciji delovnih mest okrajnega zavoda) tako imenitno, natančno in pregledno sestavljena, da res ne ve, o čem bi še lahko razpravljali...

Potem razprave pravzaprav ni bilo, čeprav bi se člani skupščine prav gotovo lahko o marsikaj precej govorili, ker še ni točno jasno, koliko bo presežek sredstev. Okrajni zavod za socialno zavarovanje je imel lani ob polletju 65 milijonov, letos pa še novih 94 milijonov dinarjev presežka. Skupno torej letos 159 milijonov dinarjev. Do tega je prišlo predvsem zaradi porasta osebnih dohodkov, ki so v kranjskem okraju precej višji od republiškega povprečja. Razen tega je imel zavod letos ob polletju povprečno 2340 več zavarovancev kot v istem času lani. V Kranju se naposled radi pohvalijo, da so znižali stopnjo za posebni prispevek

za socialno zavarovanje (ki ga gospodarske organizacije plačujejo, če imajo nadpovprečno število za delo nesposobnih članov kolektiva) tako, da bi sicer imeli še več denarja!

Kadar samoupravni organi v gospodarskih organizacijah razpravljajo o tako pomembnih zadevah, kakor so četrletni, polletni ali zaključni letni računi, se — vsaj okvirno — pogovorijo tudi o tem — za kaj bodo porabili sredstva. Zato bi pričakovali, da bo tudi skupščina zavoda za socialno zavarovanje v Kranju, ki je sicer organ družbenega upravljanja pri tem zavodu in ki edina odloča o uporabi in razdelitvi presežnih sredstev, razpravljala zelo podrobno, za kaj bo ta denar porabilen, ko bo potrjen zaključni račun. Prav tako je bilo to zasedanje ugodna priložnost, da bi skupščina poskusila kategorizirati probleme in težave, ki naj bi jih pomagali urediti tudi s sredstvi socialnega zavarovanja. Od vsega tega to pot ni bilo nič.

V razgovoru z direktorjem Zavoda za socialno zavarovanje v Kranju smo potem še izvedeli, da je o tem težko govoriti, ker še ni jasno, koliko bo presežek, kako bo izvedena nova organizacija socialnega zavarovanja in podobno. Čeprav je vse to bolj ali manj točno, pa skupščina, ki je očitno enakega mnenja, ne bi smela do zadnjega (to je do potrditve zaključnega računa) odlašati z razpravo, kako in zakaj naj bi bila porabljena presežna sredstva. Kajti če pri nas sredstva socialnega zavarovanja za zdaj še niso porabljena pretežno v okviru komun, kjer so bila ustanovljena, ampak z njimi precej administrativno razpolagajo skupščine zavodov za socialno zavarovanje, potem bi le-te morale biti vedno na tekočem, kako je s sredstvi in na kakšno še lahko z gotovostjo računajo, da bi lahko zadovoljili točno določene potrebe po že znanem in določenem vrstnem redu. Skratka — gre za smotrno gospodarjenje. Če pa se ponekod odločijo za razpravo le tedaj, kadar kaj zaskrbljuje, sicer pa so samo zadovoljni in — čaka jo, je to manj zaskrbljujoče, če ne kaj več.

-MG

— Vidite, tole je pa najdonosnejši objekt v naši zadrugi... —

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942

List izdaja Republiški svet ZSJ za Slovenijo

Glavni in odgovorni urednik

MITJA SVAB

UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR: DORNIK PETER GASPERSIC
SONJA MAVER MILAN VOLJC JANEZ TEHNIČNI UREDNIK:
JANEZ SUSTER

List izdaja v uredniški povezavi z »Radom« - Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva 2, pošt. pred. 313-VI, tel. uredništv. štva 39-181 do 185, 31-555 in 31-493 - Račun pri Komunalni banki v Ljubljani št. 600-705/1 83 - Posamezna številka stane 20 din - Naročnina je četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din - List tiska CZP »Ljudska pravica« - Poštnina plačana v gotovini

Dve in pol milijardi obtožujeta

Do 31. julija letos bi morala gradbena podjetja Slovenije prejeti od naročnikov 2.459.383.000 dinarjev za dela, ki so jih že zdavnaj opravila. Toda naročniki teh zneskov niso plačali. Dve in pol milijardi obtožujeta. Krivcev za to je več:

— kriva so vodstva gradbene operative, ker so prevzela dela za tako gospodarsko neodgovorne in neresne naročnike;

— krivi so naročniki, ker niso plačali opravljenega dela;

— krivi pa so tudi razni finančni zavodi, ki so izdajali potrdila, da ima naročnik zagotovljena sredstva za gradnjo, v resnici pa denarja ni.

Razumljivo je, da je gospodarsko poslovanje gradbenih podjetij zavoljo tega oteženo. V kako težkem položaju so gradbena podjetja, pove raven ostalega tudi podatek, da so sama dolžna dobiteljem nad 4 milijarde dinarjev.

Poglejmo, kdo in kakšni so dolžniki: Stanovnijski skladi so dolžni od omenjenega zneska 34%. Investitorji bi morali iz lastnih skladov plačati 25% dolga, 14% dolga bi morali poravnati republiški skladi, okrajni in občinski investicijski skladi, splošni investicijski skladi in pro-rakunski skladi. Ostali pa so dolžni 9% dolga. Investitorji, ki nimajo finančnih sredstev, so dolžni plačati 37% zneska za že opravljena dela. Gradbena podjetja niso še dobila plačanih 10% dolga, ker niso opravljene kolavdacije. Za 4% dolga so situacije sporne. Za to, da ni plačan ostali znesek, pa so kriva gradbena podjetja sama, ker niso pravi čas vložila denar zaradi kolavdacij in spornih situacij ni poravnani zavoljo tega, ker investitorji nimajo potrebnih sredstev. Tudi če bi gradbena podjetja pravi čas predložila zadnje situacije, bi zavoljo tega ostala večina dolga neporavnana.

Dolg zavoljo neplačanih, vendar že opravljenih del narašča predvsem zaradi tega, ker investitorji nimajo denarja. Niso redki, temveč pogosti primeri, da investitorji sklenejo pogodbo z gradbenim podjetjem, čeprav že vnaprej vedo, da za gradnjo nimajo dovolj denarja. Ko je gradnja že v teku tudi ne poskrbe

pravočasno denarja, čeprav vedo, da stroški naraščajo zaradi različnih sprememb, ki jih seveda sami zahtevajo. Takšen odnos investitorjev je seveda vse graje vreden. Zal gradbena podjetja premalo skrbno premore gospodarski položaj investitorja in mu »nasedejo«. Toda krivdo za to velja pripisati tudi gradbenim podjetjem samim.

Vodstva gradbenih podjetij pogosto čakajo, da bo kdo drug reševal njihov težki položaj, iščejo krivca in vprašujejo, kdo naj reši ta zamotana vprašanja, kdo naj preseka ta gordijski voz. Poglejmo, kakšen je njihov odnos do dolžnikov. Gradbena podjetja bi morala izterjati, kot rečeno, skoraj dve in pol milijardi dinarjev dolga. Toda le za 15,8% dolga so tožila dolžnike, iztoženi, vendar neplačani računov pa je bilo 0,8%. Za ves ostali znesek, to je za nad 83,6% dolga pa gradbena podjetja sploh niso vložila tožb. Takšen odnos gradbenih podjetij do investitorjev, ki niso redni plačniki za že opravljeno delo, je več kot »familiaren«.

Vodstva podjetij imajo seveda na pretek izgovorov, zakaj niso vložila tožb za izplačilo. Toda skoraj vsi izgovori so enaki. Upravičeno je treba vprašati, ali se je res teže zameriti neresnemu investitorju ali pa vsem članom delovnega kolektiva, ki so delo opravili, toda zanj niso prejeli pravi čas plačila. Seveda se pa hkrati ob tem dogaja, da na primer cementarne in železarne — eden izmed pomembnih dobaviteljev gradbenega materiala —

zelo spoštujejo finančno disciplino. Če naročnik, to je gradbeno podjetje, ne plača blaga v osmih dneh, mu ustavijo nadaljnje pošiljke. Posamezni člani kolektivov gradbenih podjetij se na žalost sprašujejo, zakaj vodstva podjetij, kjer so zaposleni, ne ravnajo prav tako z investitorji, ki so jim dolžni milijone in milijarde.

Gradbeništvo ni bilo lani v prav nič drugačnem položaju. Tudi lani so bila takšna razmerja med izvajalci del in naročniki. Toda letos se je položaj še zaostрил. Zaostрил se je tako, da zavoljo tega prihaja marsikakšno podjetje v resne težave. Napak bi bilo trditi, da niso bila že lani izrečena opozorila, naj tudi gradbena podjetja sama poskrbe za resnejše in rednejše poslovanje. Republiški odbor sindikata delavcev gradbeništva in industrije gradbenega materiala Slovenije je že lani nenehno opozarjal na takšno neresno poslovanje. V prvih mesecih letos je na svojem plenarnem zasedanju znova razpravljal o tem, sprejel določene sklepe in jih posredoval sindikalnim organizacijam in organom delavskega upravljanja. Letos spomladi, ko je gradbena operativna imela svoje plenarno zasedanje, je ostro obsodila takšno prakso poslovanja. Izrečena so bila priporočila, da se je treba ogibati takšnega poslovanja, ki je še posledica gospodarjenja iz prejšnjih let. Tudi IV. kongres sindikata gradbenih delavcev Jugoslavije (ki je bil v začetku junija letos v Ljubljani) je posvetil temu vprašanju precej časa zato, da bi prenehali s takšnim načinom poslovanja, ki povzroča tako gospodarske težave kot tudi politično škodo. Namen vseh teh razprav je bil, naj bi delovni kolektivi oziroma njihovi organi samoupravljanja z vso resnostjo in odgovornostjo o tem ne samo razpravljali, temveč sprejeta načela tudi uresničevali v praksi. Organi upravljanja bi morali imeti v duhu teh načel pred seboj, da tako rečemo, vedno čiste račune. Vedeti bi morali, kakšna dela so prevzeta, kako izpolnjujejo svoje obveznosti in kdaj jim naročnik plača opravljeno delo. Letos bodo številna podjetja prešla na spremljanje stroškov prek ekonomskih enot in bodo na tem tudi zasnovala svoj način nagrajevanja. Če hočemo, da bodo uspehi doseženi, se velja izogibati takšnemu nesolidnemu poslovanju. Toda žal, kot lahko ugotovljamo, v prenekanem podjetju ne mislijo tudi na to, čeprav se pripravljajo na takšen način nagrajevanja.

Republiški odbor sindikata gradbenih delavcev sodi, da bi morali izvršni odbori sindikalnih podružnic in organi delavskega upravljanja o vseh teh problemih razmisliti in znova proučiti priporočila, sprejeta na omenjenih plenarnih zasedanjih in kongresu. Žal velja reči, da jih marsikje doslej niso tehtno proučili, kajti če bi jih in če bi se jih prizadevali tudi uresničevati, ne bi bilo skoraj dve in pol milijardi dinarjev dolga za že opravljeno delo.

Uresničiti je treba načelo, da bodo odnosi med izvajalci gradbenih del in investitorji enako-pravno obravnavani. Toda za uresničitev te naloge so odgovorni predvsem kolektivi gradbene operative sami.

BOGO PEČAN

Priznanje Mihi Marinku

(Nadaljevanje s 1. strani)

Od tedaj dalje je bilo vse Tvoje življenje nerazdružno povezano z revolucionarno borbo delavskega razreda in njegove Komunistične partije, ki je nisi razočaral niti v najtežjih trenutkih življenja, niti v mukah stare Jugoslavije, niti v zaprtih predstavljavi pomembnih prispevkov vsemu jugoslovanskemu razvoju.

Tvoje osebnostne vrline, s katerimi si se odlikoval v potrpežljivem in neumornem delu za graditev revolucionarne partije in prosvetljevanje delovnih ljudi že pred vojno, so prišle v sedanjem razdobju še posebno do izraza. Tvoja skromnost, toplina in human odnos do ljudi, razumevanje za vse probleme delovnega človeka, vse to je do prineslo uspehom v Tvojem delu ter vzbujalo spoštovanje in ljubezen vseh, ki Te poznajo, zlasti pa Tvojih najbližjih sodelavcev in soborcev.

Dragi Miha! Teh nekaj besed o Tvojem življenju in delu še zdaleč ne izčrpa vsega, kar bi Ti želel povedati o Tvojih zaslugah, zaradi katerih se Ti izkazuje visoko priznanje z odklikovanjem predsednika republike. S tem odklikovanjem, katerega smo vsi iskreno veseli, je simbolizirano tudi priznanje delavskega razreda in vseh narodov Jugoslavije Tvoji zvestobi do njihove borbe in stvari socializma.

Dovolj, da Ti k čestitkam tovariša Tita in Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije iskreno čestitam v lastnem imenu in v imenu prisotnih tovarišev in Ti zaželim še mnogo uspehov v Tvojem življenju in delu za nadaljnjo vsestransko krepitev socialistične Jugoslavije in Tvoje drage Slovenije.

Globoko ganjen nad visokim priznanjem in prisrčno počastitvijo se je tovariš Miha Marinko prisrčno zahvalil tovarišu Rankoviću in ga tudi prosil, naj te njegove občutke hvalečnosti in spoštovanja sporoči predsedniku republike tovarišu Titu.

Življenjska pot slavljena

Tovariš Miha Marinko se je rodil dne 8. septembra 1900 v Knezdolu nad Trbovljami. Kot nezakonski sin služkinje je že s trinajstimi leti moral na delo v steklarino, čez dve leti pa v rudnik, kjer se je pridružil revolucionarnemu delavskemu gibanju, leta 1919 postal član SKOJ in se udeleževal v kulturno-prosvetnih društvih. Po odslužitvi dveletnega vojaškega roka se je leta 1923 vrnil v Zagorje in bil sprejet v članstvo Komunistične partije Jugoslavije. Zaradi akcije proti »Orjunksko skupnost naših narodov. V njej je tudi slovenski narod našel zagotovilo svoje svobode, enakopravnosti in vsestranskega razcveta.

Na vseh odgovornih dolžnostih, ki si jih po osvoboditvi vršil v našem javnem življenju, so prišli do izraza Tvoja izkušnost v politično-organizacijskem delu, poznavanje življenja, globoko razumevanje zapletenih procesov v izgradnji novih družbenih odnosov, predvsem pa Tvoja načelnost in doslednost.

V težki borbi, ki jo je morala voditi Komunistična partija Jugoslavije pod vodstvom tovariša Tita, v razdobju po vojni za obnovo in izgradnjo dežele, za razvijanje novih družbenih odnosov in za ustvarjalno uporabo marksističnih načel v naših pogojih, si Ti mnogo doprinesel k uspehom Jugoslavije, posebno pa k uspehom, ki jih je dosegla Ljudska republika Slovenija.

Graditvi socialistične demokracije si se posvetil z gorečnostjo pravega revolucionarja, poglobljajoč se z velikim razumevanjem zlasti v probleme življenja delavskega razreda v novih pogojih. Tvoje objektivno in ustvarjalno pristopanje k problemom delavskega samoupravljanja, smisel za preverjanje vseh načel v praksi, zlasti pa Tvoj neposredni kontakt z delovnimi ljudmi so še posebno prišli do izraza v Tvojem delu za izpolnjevanje našega družbenega sistema. V tem zgodovinskem procesu graditve novih družbenih odnosov v Jugoslaviji se Tvoj osebnostni prispevek ne čuti samo v Sloveniji, kjer je delavski razred dosegel v zadnjih letih posebno velike rezultate v upravljanju s proizvodnjo in delitvijo, temveč predstavlja pomemben prispevek vsemu jugoslovanskemu razvoju.

Tvoje osebnostne vrline, s katerimi si se odlikoval v potrpežljivem in neumornem delu za graditev revolucionarne partije in prosvetljevanje delovnih ljudi že pred vojno, so prišle v sedanjem razdobju še posebno do izraza. Tvoja skromnost, toplina in human odnos do ljudi, razumevanje za vse probleme delovnega človeka, vse to je do prineslo uspehom v Tvojem delu ter vzbujalo spoštovanje in ljubezen vseh, ki Te poznajo, zlasti pa Tvojih najbližjih sodelavcev in soborcev.

Dragi Miha! Teh nekaj besed o Tvojem življenju in delu še zdaleč ne izčrpa vsega, kar bi Ti želel povedati o Tvojih zaslugah, zaradi katerih se Ti izkazuje visoko priznanje z odklikovanjem predsednika republike. S tem odklikovanjem, katerega smo vsi iskreno veseli, je simbolizirano tudi priznanje delavskega razreda in vseh narodov Jugoslavije Tvoji zvestobi do njihove borbe in stvari socializma.

Dovolj, da Ti k čestitkam tovariša Tita in Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije iskreno čestitam v lastnem imenu in v imenu prisotnih tovarišev in Ti zaželim še mnogo uspehov v Tvojem življenju in delu za nadaljnjo vsestransko krepitev socialistične Jugoslavije in Tvoje drage Slovenije.

Globoko ganjen nad visokim priznanjem in prisrčno počastitvijo se je tovariš Miha Marinko prisrčno zahvalil tovarišu Rankoviću in ga tudi prosil, naj te njegove občutke hvalečnosti in spoštovanja sporoči predsedniku republike tovarišu Titu.

Življenjska pot slavljena

Tovariš Miha Marinko se je rodil dne 8. septembra 1900 v Knezdolu nad Trbovljami. Kot nezakonski sin služkinje je že s trinajstimi leti moral na delo v steklarino, čez dve leti pa v rudnik, kjer se je pridružil revolucionarnemu delavskemu gibanju, leta 1919 postal član SKOJ in se udeleževal v kulturno-prosvetnih društvih. Po odslužitvi dveletnega vojaškega roka se je leta 1923 vrnil v Zagorje in bil sprejet v članstvo Komunistične partije Jugoslavije. Zaradi akcije proti »Orjunksko skupnost naših narodov. V njej je tudi slovenski narod našel zagotovilo svoje svobode, enakopravnosti in vsestranskega razcveta.

Na vseh odgovornih dolžnostih, ki si jih po osvoboditvi vršil v našem javnem življenju, so prišli do izraza Tvoja izkušnost v politično-organizacijskem delu, poznavanje življenja, globoko razumevanje zapletenih procesov v izgradnji novih družbenih odnosov, predvsem pa Tvoja načelnost in doslednost.

V težki borbi, ki jo je morala voditi Komunistična partija Jugoslavije pod vodstvom tovariša Tita, v razdobju po vojni za obnovo in izgradnjo dežele, za razvijanje novih družbenih odnosov in za ustvarjalno uporabo marksističnih načel v naših pogojih, si Ti mnogo doprinesel k uspehom Jugoslavije, posebno pa k uspehom, ki jih je dosegla Ljudska republika Slovenija.

Graditvi socialistične demokracije si se posvetil z gorečnostjo pravega revolucionarja, poglobljajoč se z velikim razumevanjem zlasti v probleme življenja delavskega razreda v novih pogojih. Tvoje objektivno in ustvarjalno pristopanje k problemom delavskega samoupravljanja, smisel za preverjanje vseh načel v praksi, zlasti pa Tvoj neposredni kontakt z delovnimi ljudmi so še posebno prišli do izraza v Tvojem delu za izpolnjevanje našega družbenega sistema. V tem zgodovinskem procesu graditve novih družbenih odnosov v Jugoslaviji se Tvoj osebnostni prispevek ne čuti samo v Sloveniji, kjer je delavski razred dosegel v zadnjih letih posebno velike rezultate v upravljanju s proizvodnjo in delitvijo, temveč predstavlja pomemben prispevek vsemu jugoslovanskemu razvoju.

Tvoje osebnostne vrline, s katerimi si se odlikoval v potrpežljivem in neumornem delu za graditev revolucionarne partije in prosvetljevanje delovnih ljudi že pred vojno, so prišle v sedanjem razdobju še posebno do izraza. Tvoja skromnost, toplina in human odnos do ljudi, razumevanje za vse probleme delovnega človeka, vse to je do prineslo uspehom v Tvojem delu ter vzbujalo spoštovanje in ljubezen vseh, ki Te poznajo, zlasti pa Tvojih najbližjih sodelavcev in soborcev.

Dragi Miha! Teh nekaj besed o Tvojem življenju in delu še zdaleč ne izčrpa vsega, kar bi Ti želel povedati o Tvojih zaslugah, zaradi katerih se Ti izkazuje visoko priznanje z odklikovanjem predsednika republike. S tem odklikovanjem, katerega smo vsi iskreno veseli, je simbolizirano tudi priznanje delavskega razreda in vseh narodov Jugoslavije Tvoji zvestobi do njihove borbe in stvari socializma.

V BELINKI SO ODPUSTILI INŽENIRJA BREZ RAZLOGA IN UTEMELJITVE

ZRCALO nezakonitosti in samovolje

Dne 6. septembra letos so v tajništvu Belinke, tovarne elektromehaničnih izdelkov v Sentjarkobu ob Savi (pri Ljubljani), na hitro napisali odločbo V/3. 159/60 s tole vsebino:

»Po sklepu izredne seje upravnega odbora podjetja preneha inženirju Martinu Sotlerju, vodji »beline tehnike«, delovno razmerje z dvomesečnim odpovednim rokom (od 15. 9. — 16. 11. 1960)«.

Prizadetemu so jo izročili še isti dan, Direktor podjetja Avsec pa mu je prepovedal vstop v tovarno, češ to bom naročil vratarju. Kaj je zagrešil inženir z osemletno prakso?

Direktor podjetja je pred časom naročil inženirju Sotlerju in komercialnemu vodji Grčarju, naj pripravljata predmete za razstave oziroma velesejme. Inženir Sotler je naročilo izpolnjeval. Podjetje »Propaganda« je ob pomoči arhitekta pripravilo za jesenski zagrebški velesejem poseben oddelek proizvodov te tovarne. Pred dnevi pa je omenjeni inženir povprašal komercialista Grčarja, kdaj bo ta skupno obiskala razstavne prostore, in sicer pred začetkom velesejma (to se mu je zdelo potrebno, — saj je za to razstavo pripravljajl gradivo — je sodil, da bi lahko predčasno vendarle še vplival na boljši videz razstavljenih izdelkov). Grčar mu je dejal, »da ga ne potrebuje na velesejmu, sicer pa naj o njegovem obisku odloči direktor.«

Inženirju Sotlerju je direktor na njegovo željo, da bi obiskal velesejmski prostor dan pred otvoritvijo in na otvoritvi sami, dejal, da ga komercialist Grčar ne potrebuje. Tako rekoč ukazal pa mu je, da bo »smel« obiskati razstavni prostor podjetja na zagrebškem velesejmu dne 19. septembra letos. Inženir mu je dejal, da se mu zdi

ta odločitev podcenjevanje njegovega dela in da, če »sme« obiskati velesejem šele 19. septembra, potem rajši odloži obisk, se za razstavo ne zani-ma prav nič več in raje dela na delovnem mestu, ki mu je dodeljeno.

Dne 6. septembra je bila sklicana izredna seja upravnega odbora podjetja, brez dvoma na pobudo in zahtevo direktorja in kmalu nato je dobil prizadeži v roke odločbo V/3. 159/60 o odpovedi delovnega razmerja z obrazložitvijo:

— Zaradi kršitve delovne discipline.

Zdi se mi, da tej obrazložitvi in vzroku zanj — tega pa sem omenil že prej — ni potreben komentar, vendar...

V podjetju so prezrli:

— da je bila prekinitve delovnega razmerja izrečena zaradi razloga, ki še ni nastopil;

— da bi moralo vodstvo prekinitev delovnega razmerja utemeljiti — omenjena utemeljitev pa ne pove prav nič, s čim je kršena delovna disciplina;

— in če bi prizadeti v resnici kršil delovno disciplino, bi moral direktor predlagati disciplinski komisiji, da uvede proti Sotlerju disciplinski postopek.

Sele ta bi lahko izrekla kaznen »odpust in prepoved prihoda« v podjetje, ko bi ugotovila, kaj je prizadeti tako hudoga storil, da ga je treba takoj izločiti iz kolektiva.

Sicer pa v omenjenem primeru sploh ne gre za kaznovanje, temveč za pohvalo inženirja, ki je hotel svoje delo, čeprav tudi na razstavnem prostoru, čimbolje opraviti.

Ustrezen komentar — če ne »kaj drugega« — na bosta morali izreči za takšno urejanje »merilj izvršni odbor sindikalne organizacije in delavski svet podjetja.

PETER DORNIK

PRVI USPEHI ODBORA ZA POSPEŠEVANJE PROIZVODNJE BLAGA ZA ŠIROKO POTROŠNJO

»NIMAMO« POGOSTOKRAT IZGOVOR

V trgovino z železnino je prišel starejši možakar in vprašal, če imajo pipice za vodne kotličke. Prodajalec je pojasnil, da jih nimajo in da jih ne bo nikjer dobil. »To je zastarela reč,« je še dodal, »tovarne jih ne delajo, ker se jim ne spleča.«

Marsikdo je v trgovinal zaman iskal napenjalec (kopita) za čevlje. Zvedel je, da jih nikjer več ne delajo, ker se tovarne pač preusmerjajo na proizvodnjo donosnejših izdelkov.

Še marsikaj drugega naš potrošnik zaman išče v trgovinah, čeprav ve, da domači proizvajalci izdelujejo (ali pa so izdelovali) tudi take reči. Odgovor je skoraj vselej enak: »Nimamo, ne spleča se...«

Mar res ne in zakaj? Ali samo ekonomska računica vpliva na enostranske odločitve proizvajalcev, ali pa je kriva tudi trgovina? Tako ali drugače, res je, da vse do nedavna pri nas nihče ni vedel, kakšnih izdelkov za široko potrošnjo primanjkuje, zakaj podjetja opuščajo proizvodnjo. Že vpeljani izdelki, kakaj trgovina ne poišče drugih možnosti, da bi zadovoljila željam potrošnikov. Te ne lahke naloge se je pred časom lotil poseben odbor za pospeševanje proizvodnje blaga za široko potrošnjo pri Trgovinski zbornici za Slovenijo. Odbor vključuje zastopnike Sekretariata za industrijo in blagovni promet, denarnih zavodov, trgovskih podjetij, Republiškega zavoda za napredke gospodinjstva, društva najiditeljev, Trgovinske zbornice in patentne pisarne, tako da bo lahko uspešno reševal številne probleme v zvezi s proizvodnjo izdelkov za široko potrošnjo.

Nekajmesečno delovanje tega odbora je že opozorilo na neverjetno slabo povezavo trgovine s proizvajalci. Tako je, na primer, odbor poskusil ugotoviti, kaj je z omenjenimi pipicami za kotličke za vodo in z napenjalcem za čevlje. Po približnih podatkih potrebujemo v naši republiki še okoli 5000 pipic na leto. Mariborski litarji, ki jih je doslej izdelovala, se proizvodnja po nekaj sto kosov res ne izplača. Pripravljena pa je naenkrat izdelati vseh 5000 pipic. Če bo torej trgovina pravočasno sklenila pogodbe, bo potrošniku lahko ustregla. Tisto o napenjalcu za čevlje, da jih ne delajo, pa je sploh iz trte izvito. V »Kopitarju« v Sevnici ne vedo, kam bi z njimi, trgovcev pa ni blizu!

Ugotavljanje takšnih in podobnih, čeprav na videz malenkostnih slabosti, predstavlja samo del dejavnosti tega odbora, ki v sodelovanju z obrtnimi in industrijskimi podjetji pripravljata tudi načrte za proizvodnjo novih izdelkov po domačih zamislih ali po tujih vzorcih. Tako

je IKI Maribor že pripravil vse potrebno za izdelovanje jedilnega pribora sodobnejših oblik. Tovarna kovanega orodja v Zrečah bo dala na trg poceni garniture orodja. V trgovinah bomo kmalu lahko dobili košarice za sadje iz nerjaveče žice, kombinirane zložljive mizice za serviranje in za podobne namene, zložljive kovinske lestve za gospodinjstvo, posebna napenjala za gojzjerje, razne praktične gospodinjstvene pripomočke in izdelke iz plastičnih mas. Kot kaže, bomo kmalu dobili tudi perforirani lakirani lesotni, ki ga v tujini že dlje časa uporabljajo zlasti za dekorativne namene.

Nemara mnogo bolj kot trgovina, so ustanovitev tega odbora podpravi proizvajalci. Ze zdaj se oglašajo predvsem manjša podjetja in prosijo za nasvete, kako bi usmerila svojo proizvodnjo. Tako se odboru za pospeševanje proizvodnje za široko potrošnjo tudi po tej strani odpira pomembno in hvaležno torišče dela. Novega »zaveznika« je zlasti vesel naš potrošnik.

V Mostu na Soči je tako rekoč čez noč nastalo podjetje za proizvodnjo drobne galanterije. Delo v njem je prav tako čez noč našlo svojega občovalca. Domače tržišče je izdelke te »tovarne« dobro ocenilo in številna naročila so visoko preseglja proizvodno zmogljivost. Čez noč pa se je delovni kolektiv v podjetju znašel v vrtincu problemov, ki jim ne more biti kos niti »lepo, niti z grdo besedo.

Problemi pa niso v proizvodnem postopku, še manj v morebitnem pomanjkanju surovin, prav tako ne v nezkušenosti mladih strokovnih moči, pač pa so se razbohotili v odnosu do prebivalcev lepega naselja ob Soči, ki nikakor nočejo razumeti vrednost ravnokar rojene gospodarske organizacije.

Nič koliko je bilo negodovanja, ko se je novo podjetje uselilo v zapuščen in zanemarjen hlev ob robu trga. Sosedje so videli v tem vsiljivo dejanje in večerni pogovori v številnih gostilnah na Mostu so kar kipele ob grenkih besedah in zlonamernih pripombah na račun nezaželenega kolektiva.

In vendar je vsakomur jasno, da Most na Soči zaradi izgubljenega hleva ni in ne bo prav ničesar izgubil na račun svojih turističnih zanimivosti! Koliko je še takšnih in podobnih »hlevov«, ki bi jih domačini lahko odstopili skupnosti in bi imeli od njih s skupnostjo vred koristi.

Zadruga na Mostu nudi špecerijsko blago na prodajni mizi, pod katero ima svoje — »skladišče«. V tem skladišču lahko najdeš vrečo z umetnimi gnojili ob vreči bele moke! Na srečo se je sanitarni inšpektor pomiril z žalostnim dejstvom, da zadruga pač nima primernejšega prostora, ki bi ga lahko koristila za skladiščenje svojega blaga — in zadruga prodaja kot zna in more.

Primernejši prostor bi se sicer našel! Most na Soči je nekoč slovel kot pomembno križišče treh dolin: Idrijske in Soške, pa Baške grape! V njem so se nastanili gostilničarji, ki so bili obremenjeni velikih hlevov, trgovci, ki so si ob lepih hišah postavili prostorna skladišča, celo vinsko klet so sezidali! Danes pa ni več ne duha in ne sluha o teh prostorih in tako kot se zadruga zama za svojim skladiščem, tako

Brez občine

je vzrok negodovanja pri domačinih sicer razveljavljeno dejstvo, da je je novo podjetje »znašlo« in spremenilo neuporaben hlev v uporabno delavnico.

V katerem grmu tiči zajec? Pred leti je imel Most na Soči svojo občino. Takrat so se ljudje, domačini, živo zanimali za drobne skrbi domačega praga in niso imeli gluhih ušes, če je le šlo za rešitev njihovih vsakdanjih težav. Preureditev pa jim je vzela občino in jo je prestavila v Tolmin. V tistem trenutku so se domačini zaprli vase in so kratko-malo odstopili od vsakršne dejavnosti v korist svojega trga.

»Naj reši občina!« To je bil odgovor na vsako vprašanje, ki je nakazoval ta ali oni problem. Občina v Tolminu je seveda reševala v svoji moči, za svojo desno roko pa je še zmerom upoštevala mnenje volilcev in njihovo pripravljenost, predvsem njihovo pripravljenost, da občini pomagajo reševati vozle, ki jih poraja čas.

Toda — nekateri domačini iz Mosta na Soči so se povsem umaknili v gnezdo godrnjavosti in praznega natolevanja. S svojim jadikovanjem so preppili ostale:

»Ne dajo nam osemletke!«
»Ne dajo nam turistične propagande!«
»Ne dajo nam trgovine!«
»Ničesar nam ne dajo, ker pač nismo več sedež občine!«

Vzmenirljiva plat tega zvona niti ni toliko v jadikovanju teh ljudi, ožonežje je dejstvo, ki je skrito v dobrni meri nezanimanja domačinov za svoj razvoj, za razvoj svojega mesteca. Na zborih volilcev si podaja roke le nekaj domačinov, tisti, ki bi lahko pospešili korak k boljšemu, pa ostajajo doma in se ne ganejo od zapca.

Med temi, ki ostajajo doma, so lastniki starih, zapuščenih hlevov, skladišč; med njimi so tudi posestniki praznih (še dolga leta praznih!) stanovanjskih prostorov, med njimi so člani naše skupnosti, ki od nje veliko pričakujejo ob tem, ko ji ničesar ne dajejo.

— Saj vidite, da se ukvarjam z živinorejo...

Zadruga na Mostu ob Soči nima svojih skladiščnih prostorov!

Gradnja osemletke zadržuje težave s stanovanji, ki jih potrebuje šola za prosvetne delavce!

In naposled — novoustanovljeno podjetje za proizvodnjo drobne galanterije, ki se mora ukvarjati ob svojih delovnih težavah še s problemi prostora, prav tako potrebuje za svoj strokovni kader primerna stanovanja, (za zdaj samo eno, za orodjarja!) pa jih ne dobi, čeprav ve, da ta stanovanja so!

Domačini, lastniki nenaseljenih stanovanj ne mignejo s prstom, kaj šele, da bi potlačili svojo skopost in odstopili, ali vsaj prodali svojo stanovanjsko pravico skupnosti.

Pravijo, da je vse to zavoljo dejstva, ker na Mostu ob Soči ni več občinskih uradov in uradnikov!

Preudarimo samo, kakšen bi bil obraz naših trgov in vasi, če bi le-teh prebivalci stopicali po stopinjah Mosta ob Soči? Dejavnost občine vendar ni omejena samo na kraj, kjer ima občina svoj sedež, pač pa je njena vsebina v gospodarskem razvoju slehernega, še tako neznanega naselja v občinskih mejah; ta dejavnost pa lahko žanje uspehe edinole ob nesebični pomoči prizadetih domačinov, ki znajo oceniti lastne potrebe in s svojo prizadevanostjo doprinesti k razvoju in k napredku svojega kraja. D. K.

TRI RAZSTAVE

Gospodarsko razstavišče v Ljubljani se je na letošnjem

VI. MEDNARODNEM VINSKEM SEJMU

dobro znašlo: obiskovalcu ni ukazavalo poti z običajnimi kazipoti, pač pa je izbralo za vodiča po razstavnem prostoru posameznikovo presojo, ki mu je velela na desno ali pa ga je vlekla na levo!

V enasitnega »Jurčka« na levi strani razstavišča so se usipali ljudje. Če je že bila gneča pri vstopih, si pri izhodnih vratih ni nihče brusil kolenec. Dekleta so odpirala steklenico za steklenico in še tako skopo odmerjena količina enkratne pokušnje ni mogla preprečiti hitro praznjenje bokalov z vinsko kapljo boljše sorte.

Marsikateri obiskovalec je bil namreč prikrajšan za pokušnjo nekaterih šampionov in izbrancev z zlatimi kolajnam, ker je teh vin

VITRINE S ŠAMPIONI IN Z ZLATIMI KOLAJNAMI — NAJZGORNJEJSI OCE- NJEVALEC ZLAHTNEJŠE VINSKE KAP- LJICE

rado zmanjkalo; dekleta za strežno mizo pa so toliko bolj ognjevitno nalivala običajnejše, domače vrste iz »kota zidance«. Ljubitelji vin so tako manj »vandrali« po svetu in jim je mehčal obraz v nasmehle tisti, ki ga sicer ne dobiš v naših hramih.

»Pa pravijo, da pride domačega vina kar 35 litrov na Slovenca!«

»In 27 na Jugoslavana!«

Vsako leto, zdaj že šesto, prisluskujemo podobnim komentarjem! Globlje razlage sejem ne daje. Dekleta, ki strežejo, se razumejo na visokošolske študije, obvladajo tuje jezike, so »komercialno« prijazne in ljubeznive, o vinu pa ne vedo nič. Nemara pa bi bila dobrodošla strežajka, ki bi obiskovalcu navrgla kakšno zanimivost o proizvodnji vinca, ki ga naliva!

MED SMEHOM IN HUDOMUSNIMI PRIPOMBAMI TIPLJEJO OBISKOVALCI ZA SVOJIM SKROMNIM ENOLOSKIM ZNANJEM!

V tem so zgovornejši proizvajalci sadnih sokov, ki so letos prvič razvrstili svoje proizvode in jih obnem tako samozavestno postavili ob vino, da človek res ni mogel mimo brez besede.

O tem, da so sadni sokovi odlična pijača, ni nobenega dvoma, s preišljevanjem pa nas obremeni čudno vijugova pot sadnih sokov do potrošnika.

No, za to pot bi nam bilo malo mar, če bi se ob njej ne dvigovala cene in nesramno silile nad cenami zlahtnejših vin. Hudomužnej je menil, da so zavoljo višje cene razstavili sadne sokove tudi v »višjem nadstropju«!

Ustrežljivost ponudnikov sadnih sokov je kajpak o ceni previdno molčala. Če je že prišel dinar na jezik, so bile hitro zaokrožene desetice. Predstavniki »Vojvodine« iz Subotice je na primer dejal:

»Cena naših sadnih sokov je 40 dinarjev. V ta denar je všteti 20%, ki jih dajemo trgovini. Razumljivo, stroške dostave in vračila plačamo mi sami!«

Trg je tovarne je omejen. Narekujejo ga nižji prevozni stroški — kdo bi tovoril v daljno Slovenijo, ko je bližjih odjemalcev na pretek! Narekuje ga enostavnejši postopek prodaje, ki je v tem, da tovarna izroči svoj proizvod grosistu, grosist pa detajlistu. Grosist zasluži z nakupom in s preprodajo, detajlist pa si po svoje zaračuna na račun potrošnika.

Dokler bo sadnih sokov malo, bo tovarna trgovala na ta način. Njena računica kaže v smer trgovine, potrošnik je še predaleč. Kadar pa bo v tovarni višja proizvodnja potisnila ponudbo nad povpraševanje, takrat bodo odpadli posamezni posredniki in šele takrat bomo pili sadne sokove po dostopnejši ceni.

Vse to je potemtakem prepuščeno razvoju in nikogar še ni, ki bi hotel ta »razvoj« preskočiti.

Pač, »preskakujajo« ga nekateri, ki naj bi bili enakovredni sadnim sokovom. Poplava takšnih »naravnih nadomestkov« bo brzkone strelznila komercialiste v tovarnah sadnih sokov. Odjemalec se bo zadovoljil s cenejšimi nadomestki! Potem se bomo začeli pogovarjati o vlogi tovarne pri formiranju cene za njene proizvode (tudi o odgovornosti pred delovnim kolektivom, ki mu ne bo vseeno, kako in komu bo svoj proizvod prodal, kot bi mu tudi danes

ne smelo biti vseeno, po kakšni ceni plačuje njegove proizvode potrošnik!) in o trgovini, ki kot posrednik med proizvajalcem in potrošnikom še vedno gleda predvsem na svoje koristi.

Vhod in izhod velikega paviljona na desni strani pa sta si bila v ravnotežju; obiskovalci so enakomerno vstopali in izstopali. Malone vsak je najprej zašel v stransko krilo, kjer si je lahko ogledal »živ model« sodobne samopostrežne trgovine. Ta, še preveč živ model, je vseboval vse in še enkrat — vse! Bogata izbira blaga se je v tolikšni meri nagnela na majem prostoru (projektant pred leti gotovo ni mislil na raznovrstnost uslug, ki jih lahko nudi ta razstveni prostor!), da se je marsikateremu radovednežu prav zaradi tega samopostrežna hudo zamerila, ali vsaj — slabo predstavila.

Prikaz trgovine s samopostrežbo je res najpopolnejši, če kratko in malo postavimo vzoren primer trgovine in začnemo — prodajati! Vzornost samopostrežne trgovine pa je predvsem v udobju nakupovanja in ogledovanja blaga, ki ga trgovina ponuja. Takšne trgovine na Ljubljana še ne pozna, niti je ni imela priložnost spoznati na Gospodarskem razstavišču.

Prenatranost v trgovini s samopostrežbo — vrste založenih polic in vrste »nakupovalcev« pa je zameglila še vrsto vrednot, ki bi jih

SAMOPOSTREŽNA TRGOVINA IN TRGOVANJE — NA RAZSTAVI!

obiskovalec sicer opazil. Premalo je prišel od izraza pomemben uspeh naše industrije hladilnih omar, domača proizvodnja »samopostrežnih polic« in »gondol«, najraznovrstnejši zavrtki z različnim blagom, proizvodi naše razvijajoče se industrije za pakiranje, uveljavitev predpakiranja hitro pokvarljivega blaga in drugo, brez katerega ni sodobne samopostrežbe.

Delček tega, a samo delček, se je predstavil obiskovalcu v veliki dvoranani — na IV. sejmu embalaže.

Prvo predstavo o embalaži je razbila domiselna razporeditev strojev za pakiranje, že gotovih embalažnih izdelkov — od škatlice za vžigalice pa do velikih omotov za prevoz občutljivih mehanizmov, — avtomati za lep-ljenje in zabijanje žebeljev...

Mnogi razstavljeni izdelki naše industrije za embalažo so vzbujali pozornost. Okusnemu in vabljenemu izgledu se je pridružilo živo zanimanje, ki se je sukalo okoli vprašanja:

»Le kdaj bomo tako kupovali tudi pri nas?«

Ob to radovednost se je naslonil boječ pomislek:

»Samo, da ne bo potem vse skupaj dražje!«

V skrbi za ceno pa pogovor rad zastane. Odgovora na videz sploh ni: proizvajalec pogleda trgovca in trgovec pomežike proizvajalca, zdaj pa ugibaj, kaj imata za bregom!

Toda, čas ju prerašča.

V trgovini s špecerijskim blagom se večkrat primeri, da stranke godrnjajo zaradi prepočasne strežbe. Prodajalci zavračajo njihovo nestrpnost, češ, če bi imeli tri roke namesto dveh! Ta »tretja« roka v trgovini pa je lahko embalaža, stroj za merjenje, tehtanje, lepljenje, skratka, stroj za zavijanje blaga.

Embalaža je seveda usluga, ki jo je treba plačati. Zdaj opravlja delo stroja prodajalec sam; dohodek mu ne dovoljuje še izdatke več na račun embalaže. Ta izdatek bi moral plačati potrošnik. Za potrošnika pa spet ni vseeno, po kakšni ceni kupi enako blago s tehtnice ali v zavrtku.

Razliko v ceni pa lahko zmanjšuje tista trgovina, ki z večjim prometom tudi več zasluži (ne na račun embalaže!) in prav zaradi večjega prometa uvaja embalažo, nikakor pa ne tista trgovina, ki uvaja embalažo zaradi mode, pri tem pa ne misli na nujnost povečanja prometa v prodaji.

Danes ustvarja Samopostrežba v Ljubljani ob enakem številu zaposlenih 25 milijonov mesečnega prometa, navadna trgovina pa 5 milijonov dinarjev! Samopostrežni sistem prodaje pozna le pakirano blago, navadna štacuna, pa tehtnico in škrnicelj!

Tako kot na levi, tako nas tudi na desni strani letošnjega sejma v Ljubljani pozdravlja s široko kretno razvoj, ki narekuje vse tisto, pred čemer večkrat bežimo v škodo potrošnika. Manifestacija tega razvoja, njegovi železni zakoni, njegove neizbežnosti — sejmi in razstave — oblikujejo okus v ljudeh in temu okusu se naša industrija že približuje. Hočeš, nočeš, morali se bodo pač potruditi tudi posredniki, ki so dolžni vse novo in lepo, pa primerno in okusno, približati — potrošniku.

DUSAN KRALJ

Vsak dan se srečujemo z vrsto ljudi na cesti, redkokdaj, celo nikoli pa se ne srečamo s temi ljudmi na njihovih delovnih mestih. Med neštevilnimi opravili človeka smo hoteli izbrati delo, ki sodi v vrsto najtežavnih poklicev in z njimi delavca, brez katerega truda bi v naši vsakdanjosti nekaj zastalo! Izbrana ni bila lahka. Vsako delovno mesto je vredno spoštovanja in čestokrat je primerjava med enim ter drugim le pone-srečeno premišljevanje o težavah tega ali onega poklica.

NAPOREN JE MOJ POKLIC

Največja vrednota se skriva v človeku, ki opravlja neko določeno delo: to vrednato plemeniti človekov odnos do dela, njegova prizadevnost in njegova navezanost na svoje delovno mesto. Gozdar brez gozda, rudar brez rudnika, zidar brez zgradbe — človek brez roke! Tako je naš namen hitro izgubil sled v iskanju najnapornejšega človekovega opravila, približal pa se je tistim delovnim mestom, ki so z našim življenjem tako zelo povezana, da jih ravno zavoljo tega skoraj ne opazimo!

Vsakomu je samo po sebi umevno, da so trgovine založene z blagom, da so ceste in ulice čiste ter pometene, da so svetilne grede v parkih vzdrževane, da naša stanovanja razsvetlujejo električne žarnice, skratka, živopisen je mozaik ugodja, na katero smo se navadili in o katerem le malo razmišljamo. Se manj pa razmišljamo o armadi ljudi, delavcev, ki skrbijo za to naše ugodje. Le kadar je nekaj narobe, takrat se spomnimo na človeka in na njegovo delo, a še tedaj bolj z negotovanjem kot pa z razumevanjem.

Sedim v zakurjeni sobi. Večer je. Zunaj divja snežni metež. Nenadoma zmanjka električnega toka. Utrgal se je vod. Čeprav sem v temi, sem še vedno na toplem. Vendar pa sem slabe volje!

Zunaj pa hiti v sneg uslužbenec elektrarne. Popravil bo raztrgani vod. Hiti, da bi mi vrnil ugodje. Kljub mrazu je boljše volje od mene!

Dežuje. Cestni požiralnik je zamašen. V kotanji ob pločniku se zbira voda.

Ponoči, ko mesto spi in je cesta prazna, škrtnejo krampi. Ljudje v bližini godrnjaje zapirajo okna. Radi bi imeli svoj mir, kaj jim mar premočena skupina delavcev, ki se je lotila zamašenega požiralnika. Naslednje jutro, ko se voda spet odteka v kanal, se nihče več ne spomni na delo pretekle noči. Se vedno dežuje.

Koliko je takšnih in podobnih primerov! Vsi v eni sapi pripovedujejo o naši pozabljenosti, pa tudi o naši nevednosti. Srečujemo pač ljudi na cesti, ne srečujemo pa jih na njihovih delovnih mestih!

ZGORAJ: Ali ste se kdaj vprašali, s pomočjo katerega žerjava pa nastane — žerjav? Najbrž ne! Če pa bi se, bi spoznali nevarno delo človeka, ki mora v vrtoglavi višini pritegovati vijake, da mu bo žerjav lahko služil.

SPODAJ: Tisoč drobnih nití v ritmu stroja mimo tkalke in z njimi natanko toliko možnosti, da se katera od njih utrga! (Tovarna dekorativnih tkanin)

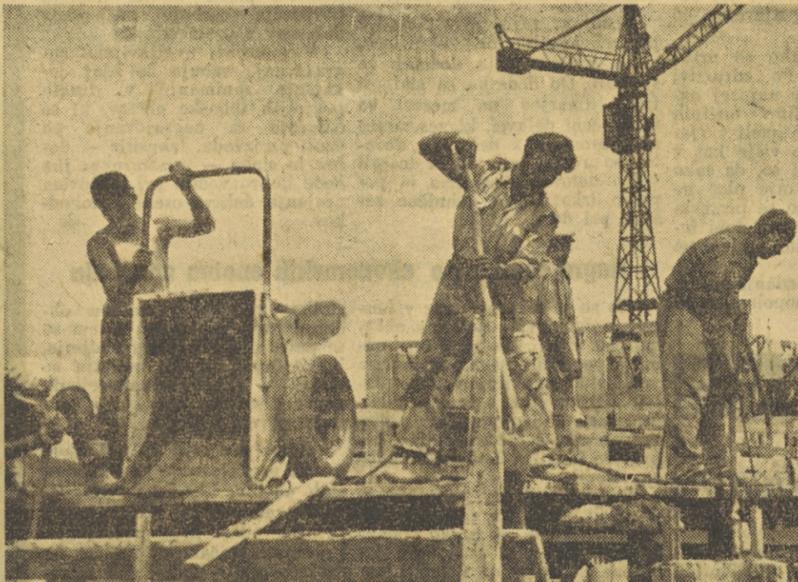
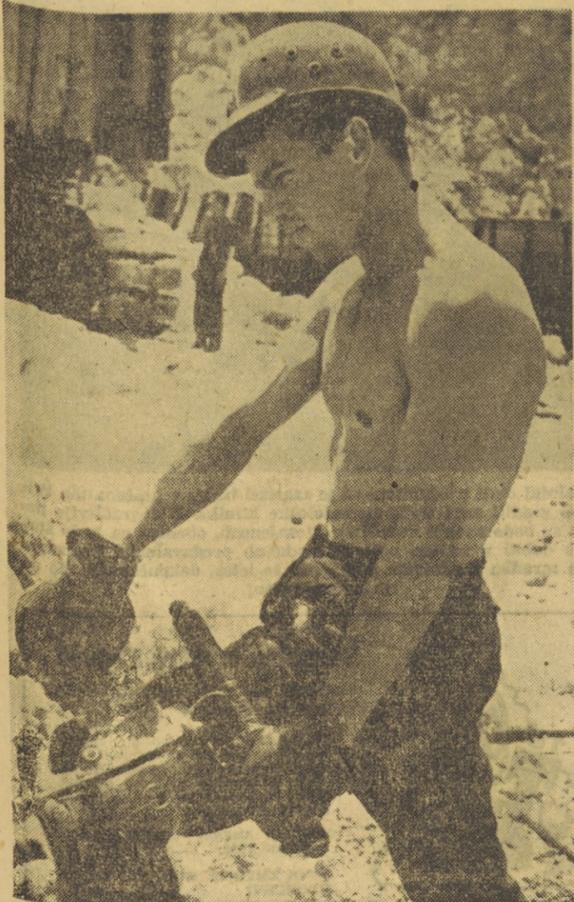
Delo moža med gnezdov električnih žic ni prav nič izbirčno, kar se vremena tiče! Ob vsakem času se lahko utrga žica in tudi ob vsakem času se najde človek, ki jo popravi — za človeka

ZGORAJ: Pod vsakim mestom je — svojevrstno mesto! V Ljubljani je to »mesto« 140 kilometrov dolga mreža kanalov, ki »diha« skozi 6000 požiralnikov. Delavci, ki skrbijo za red v teh kanalih, so na svojem delovnem mestu večkrat mokri kot pa suhi, zmerom blatni in z upognjenim hrbtom. Vendar pa, tudi to delo mora biti opravljeno in nekdo mora biti, ki ga opravlja v nepogrešljivo korist mesta in njegovih prebivalcev!

ZGORAJ: Ti ljudje se vsak dan sproti umikajo pred soncem v »izgnanstvo«, kjer dežuje nevzdržen mraz. Bolj kot kožuh in kučma jih varuje pred »umetno zimo« (v nekaterih hladilnih prostorih doseže temperatura zraka — 40° C!) težko delo. Skozi njihove roke gre letno 3000 vagonov različnega blaga in na stotine ton ledu. (Hladilnica Zalog)

ZGORAJ: Gradbeniška dejavnost »Gradisa« je samo v Ljubljani v letošnji sezoni spremenila nad milijardo in dve sto milijonov dinarjev v nova stanovanja, poslovne zgradbe, skladišča in v druge manjše gradbene objekte. Gradisovi delavci so tako opravili skoraj še enkrat toliko gradbenih del kot lani v istem času. Gradbeništvo kot izrazita sezonska dejavnost, ki je odvisna od lepega vremena, zahteva od delavca dobršno mero požrtvovalnosti in predanosti svojemu poklicu, saj zidar večkrat ne sme poznati osemurnega delavnika!

NA LEVI: Trši je granit, upornejši mora biti delavec ob kompresorju! Boj s skalo je tudi ob moderni tehniki težak.

FOTO:
MILAN ŠPAROVEC
TEKST:
DUŠAN KRALJ

DESNO: Vsakih pet minut približa kurjač svoj obraz odprtemu žrelu peči. Od njegovih težkih lopat je pravzaprav odvisno normalno delo delavcev v tovarniških prostorih in četudi marsikdo med njimi komajda ve, da je globoko v kleti ob peči nekdo, ki skrbi, da ogenj ne ugasne. (Tobačna tovarna v Ljubljani)

Nuklearni inštitut »Jožef Stefan«

Tudi na področju nuklearne znanosti in tehnike se naša država danes uvršča med tiste napredne države v svetu, ki imajo za raziskovanje in mirnodobno uporabo jedrske energije na razpolago lastne in moderno opremljene inštitute. Velike zasluge za to ima pokojni Boris Kidrič, ki je takoj po vojni uvidel in pravilno doumel velik pomen, ki ga bo imela mirnodobna uporaba jedrske energije in jedrska fizika za bodoči razvoj znanosti in tehnike. Tudi mi smo se morali pripraviti na uporabo te nove vrste energije. Tako smo pričeli z izgradnjo treh velikih nuklearnih inštitutov v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani kot osnovnih raziskovalnih nuklearnih centrov, katerih naloga naj bi bila reševanje vseh vprašanj mirnodobne uporabe jedrske energije pri nas.

Naloge teh inštitutov so bile predvsem vzgoja zadostnega strokovnega kadra ter zasledovanje naglega razvoja nuklearne znanosti in tehnike v svetu. Vzporedno pa se je začelo razvijati v teh novih inštitutih tudi lastno raziskovalno delo, v marsičem specifično za naše pogoje in potrebe. Naj navedemo

po načrtu naših domačih strokovnjakov. Tako je bil zgrajen največji elektrostatični pospeševalnik v naši državi, katerega moč znaša 2 milijona elektronskih voltov (2 MeV). Nuklearna fizika potrebuje tovrstne stroje za pospeševanje elementarnih delcev materije do velikih energij. Čim večja je namreč

speševalnik betatron za energijo 31 MeV, ki služi za izvor gama žarkov. Osnovni princip delovanja betatrona je sledeč: Izmenično magnetno polje v železnem jedru inducira električno poljsko jakost. Le-ta deluje na proste elektrone in jih pospešuje v posebni okrogli vakuumski cevi, ki je nameščena med primerno oblikovanimi magnetnimi poli. Pod vplivom magnetnega polja se pot elektronov v pospeševalni cevi ukrivi v krožno gibanje. V določenem momentu pospeševanja se elektronski snop odkloni iz krožnega gibanja, tako da elektroni zadenejo tarčo in dobimo tok zavornih gama žarkov. Danes uporabljajo betatron predvsem v fiziki in medicini pa tudi v industriji in biokemiji.

Poleg teh imajo na inštitutu še manjši nevtronski generator za energijo 140 tisoč eV, ki služi za pridobivanje nevtronov in kratkoživih radioaktivnih izotopov, katerih ni mogoče dobiti iz reaktorjev, ker zaradi svojega hitrega razpadanja ne prenesejo dolgega transporta.

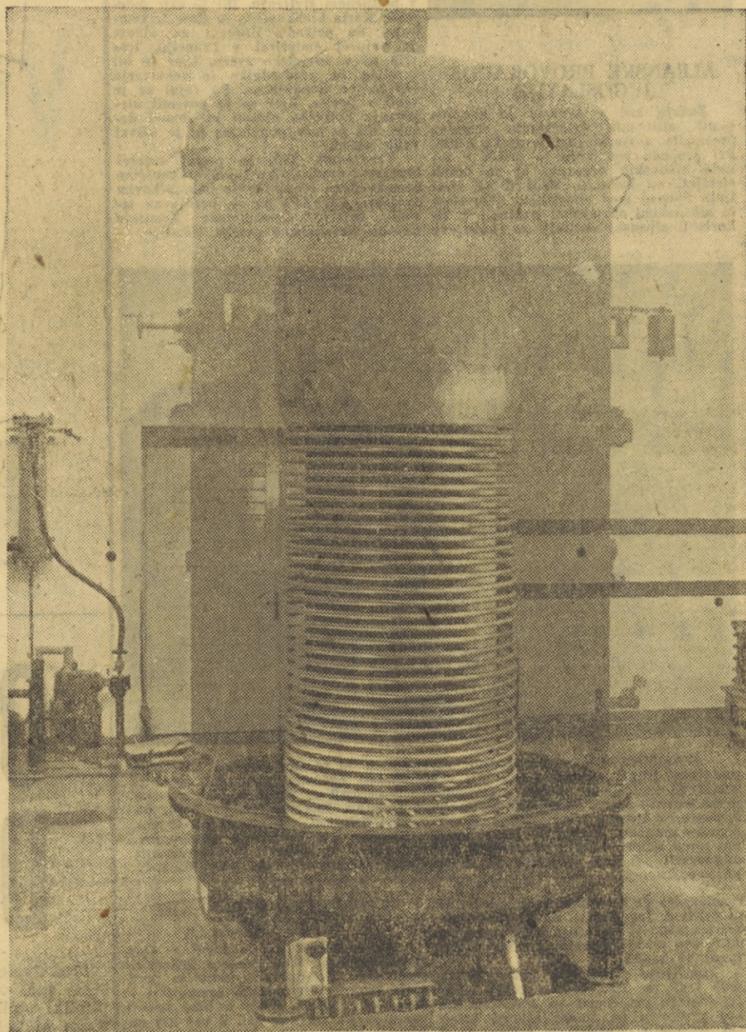
V posebnem vodnem bazenu je nameščen izvor radioaktivnega kobalta 60. Izvor je bazenskega tipa in je ob času svoje namestitve leta 1957 imel celokupno aktivnost 300 curiejev. Služi predvsem za radiobiološke poizkuse.

V kemijskem oddelku inštituta se ukvarjajo z domačimi jedrskimi gorivi, velike uspehe pa so dosegli zlasti v fluorokemiji in na področju novih raziskovalnih metod z uporabo radioaktivnih izotopov.

Za meritve spektrov dolgoživih prirodnih radioaktivnih izotopov so strokovnjaki inštituta lansko leto konstruirali poseben proporcionalni števec, ki je eden največjih svoje vrste na svetu. Tehta okoli 150 kg, samo elektronske aparature, ki analizirajo njegove podatke, pa vsebujejo čez 400 elektronskih cevi.

Na inštitutu so zgradili tudi posebno aparaturo za jedrsko magnetno resonanco. Tovrstne naprave se uporabljajo za posebna raziskovanja lastnosti posameznih snovi. Ta raziskovanja dopolnjujejo dosedanje metode raziskovanja optične, infrardeče in mikrovalovne spektroskopije.

V elektronskem oddelku inštituta so bili zgrajeni številni merilni instrumenti in elektronske naprave, potrebne za raziskovalno delo v nuklearni tehniki in uporabo radioaktivnih izotopov. Naj omenimo le 120-kanalni impulzni ana-

Elektrostatični pospeševalnik (Van de Graaff) za 2MeV, ki so ga za inštitut »Jožef Stefan« zgradili domači strokovnjaki iz pretežno domačega materiala

lizator, elektronski računski stroj, ki šteje impulze v odvisnosti od njihove višine, z njim lahko hitro izmerimo energijske spektre radioaktivnih izotopov. Večkanalni analizator nadomešča toliko števnih naprav, kolikor ima kanalov. Njegovo delovanje je popolnoma avtomatizirano. Večkanalni analizatorji se uporabljajo predvsem pri fizikalnih meritvah, pri radioaktivnih metodah v medicini, pri raziskovanju strukture tal in pri raziskavah vibracij v industriji.

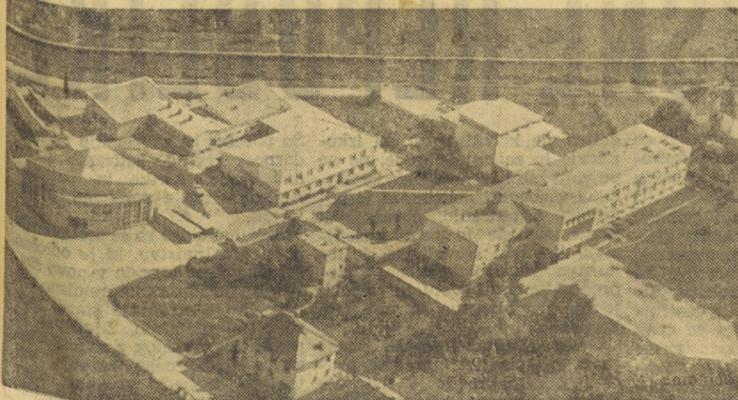
»Jožef Stefan« poznan tudi že v svetu

Nekdaj o podobnih inštitutih kot majhen narod nismo mogli niti sanjati, danes pa Inštitut »J. Stefan« ni znan le širom po naši domovini, temveč uživa tudi v svetu velik ugled.

Delo Nuklearnega inštituta »J. Stefan« pa ni le pomembno z znanstveno-

raziskovalnega gledišča in z gledišča vzgoje našega mladega znanstvenega kadra. Inštitut je opravil tudi pionirsko delo v zvezi s praktično uporabo radioaktivnih izotopov v naši medicini in industriji. Kateri uspeh je tukaj večji, je težko reči, gledano v celoti pa ima Inštitut »J. Stefan« velike zasluge, da smo tudi pri nas spoznali in obvladali skrivnosti atomskega sveta ter da danes uporabljamo nuklearno energijo v blagor naših ljudi. Danes se inštitut pripravlja na nove naloge. Te bodo zlasti z graditvijo novega velikega raziskovalnega jedrskega reaktorja, s katerim se bo delovno področje inštituta še bolj razširilo. Prav tako pa bo pomembno tudi nadaljnje delo za vzgojo potrebnih kadrov in specializacijo naših strokovnjakov v zvezi z vse večjo uporabo radioaktivnih izotopov v našem gospodarstvu.

S. F.

Zračni posnetek inštituta »Jožef Stefan« v Ljubljani

le eno. Uranova ruda iz naših uranovih nahajališč vsebuje n. pr. drugačen odstotek urana kot iz drugih nahajališč v svetu, kar je narekovalo posebno smer raziskovanja na tem področju. Prišlo se je s sistematičnim pripravljajnim delom z namenom, da se omogoči našim strokovnjakom samostojno raziskovalno delo, kot neobhodni pogoj za nadaljnji napredek na tem področju. Čeprav so omenjeni inštituti pri svojem delu med seboj sodelovali že od svoje ustanovitve, sta nagel razvoj nuklearne znanosti in tehnike ter zlasti še reševanje posameznih praktičnih nalog narekovala potrebo, da se delo posameznih inštitutov med seboj vkladi ter poveča z delom ostalih naših sorodnih inštitutov. To delo je leta 1954 prevzela Zvezna komisija za nuklearno energijo.

Prvi začetki Inštituta »Jožef Stefan« segajo še v leto 1946, ko je začel delovati majhen jedrsko fizikalni laboratorij v okviru Univerze v Ljubljani. Ze jeseni leta 1949 pa so se začela prva temeljna dela za zgraditev modernih laboratorijskih zgradb na Mirju v Jamovi ulici. Pravi rojstni dan Nuklearnega inštituta »J. Stefan« pa je 8. februar 1953. leta, ko je bila svečano odprta glavna inštitutska zgradba. Inštitut je dobil ime po slovenskem znanstveniku svetovnega slovesa Jožefu Stefanu (1835-1893), ki se je uveljavil zlasti s svojimi deli s področja fizike.

V naslednjih letih se je izgradnja in izpopolnitev inštituta nadaljevala. Glavna naloga inštituta je bila tedaj, da razvije jedrsko tehniko kot osnovo za nadaljnje praktično raziskovalno delo. Organizirani so bili številni praktični in seminarji za vzgojo potrebnega števila znanstvenikov in strokovnjakov z vseh področij, ki so se nameravali posvetiti znanstvenemu raziskovalnemu delu na področju nuklearne znanosti in tehnike.

Danes ima Inštitut »J. Stefan« oddelke za fiziko, elektroniko, kemijo, radiobiologijo, reaktorske meritve in nuklearno energetiko in oddelke za uporabo radioaktivnih izotopov. V vseh teh oddelkih opravlja znanstveno raziskovalno delo s področja nuklearne znanosti in tehnike za potrebe Zvezne komisije za nuklearno energijo. Poleg tega pa daje konsultacije in opravlja ekspertize tudi za potrebe industrije in raziskovalnih inštitutov.

Elektrostatični pospeševalnik zgradili domači strokovnjaki

Za svoje delo ima inštitut moderne in sodobno opremljene laboratorije z napravami, ki so lahko v ponos vsaki podobni ustanovi. In kar je pri tem še posebej razveseljujoče je to, da so bili številni komplicirani instrumenti in naprave zgrajeni v lastnih delavnicah in

energija elementarnih delcev, tem večja je njihova porušna moč, ko z njimi obstreljujemo tarčo iz elementa, ki ga želimo raziskovati. Elektrostatični pospeševalnik na Inštitutu »J. Stefan« so zgradili domači strokovnjaki iz pretežno domačega materiala.

V posebni zgradbi inštituta je nameščen drugi, še močnejši nuklearni po-

NAŠ FOTO TEČAJ

... Tako imenovani zorni kot je vsekakor zibelka dobre fotografije. Ni in ne more biti namreč vseeno, ali usmeriš objektiv svojega fotoaparata v izbran predmet z leve ali z desne, od spodaj ali od zgoraj. Z izbiro zornega kota lahko predmet poudariš, lahko pa mu tudi nenamerno zmanjšaš njegovo vrednost in njegov pomen!

»Ze ko prislonim iskalec slike k očesu, opazim, da mi drobno okence odpira nešteto vrsto kotov, s katerimi lahko uokvirim sliko!«

»Pri tem iskanju te seveda ne spremlja zavestna misel, da ustvarjaš tretjo dimenzijo v sliki! Povsem razumljivo je, da ima slika le dve dimenziji: višino in širino! S pravilno izbranim zornim kotom pa

Kupil sem si – fotoaparata

obogatim sliko še s tretjo, globinsko dimenzijo. To dimenzijo pričarajo v fotografijo navidezne linije, ki se srečujejo v globini slike. Najnazorneje nam to prikaže v žargonu imenovana »žabja perspektiva« (»ptičja perspektiva«), ki nam predstavi predmet od spodaj navzgor (od zgoraj navzdol). Izbiro tega zornega kota pa moramo smatrati kot skrajnost in je čestokrat nezaželena, ker nam slika lahko spači, pri arhitektonskih posnetkih pa je zaželena, saj nam slika v

prvem primeru (žabja perspektiva!) daje občutek višine, v drugem pa (ptičja perspektiva!) občutek globine! Izbira zornega kota nam mora biti naš namen, saj podčrtava zaželen plan v fotografiji; s tem damo poudarek detajlu predmeta naše pozornosti!«

... Padajoče črte nam torej kot le malokaj posredujejo vtis višine in globine in spreten fotoamater se jim bo znal ogniti kot navidezni napaki ali pa jih bo koristil v prid tretji dimenziji!«

»Zapomniti velja, da je vrednost fotografije v razmerju posameznih predmetov, ki ga lahko ustvari pravilna izbira zornega kota! Veščino pri odpiranju in ocenjevanju tega razmerja pa nam v največji meri prinaša vsakdanje delo z aparatom. »Poglavje zase pa je razgovor o uporabi »ptičje perspektive«, ki je pri formiranju tretje dimenzije enake veljave kot »žabja perspektiva« in spoznava fotoamaterja z ravno tako »zavozljivimi« problemi. O tem – pa v najinem prihodnjem pomenku!«

VIII. načelo

TAKO IMENOVANA »ŽABJA PERSPEKTIVA« SLIKO KARIKIRA. POUČENJE DAJE V NAŠEM PRIMERU NA CEVLJE IN NAM JE OBENEM DOBER PRIMER TRETJE DIMENZIJE.

Zorni kot poudarja predmet pozornosti!

LINIJA ZORNEGA KOTA JE OBICAJNA – VODORAVNA! TO LINIJO ZACETNIKU AMATERJU TUDI NAJBOLJ PRIPOROČAMO!

DOGODKI V SVETU

OD TEDNA DO TEDNA

UMRL JE PREDSEDNIK NDR WILHELM PIECK

Po akutni srčni bolezni je zaradi motenj v krvnem obtoku in pljučnice v sredo umrl v Berlinu predsednik Demokratske republike Nemčije Wilhelm Pieck, ki je bil na tem položaju od ustanovitve te nemške države. Kot veteran revolucionarnega delavskega gibanja je skoraj šest desetletij aktivno deloval v političnem življenju. Bil je ožji sodelavec Karla Liebknechta in Rose Luxemburg. Po prihodu Hitlerja na oblast je najprej emigriral v Francijo, leta 1939 pa v Sovjetsko zvezo, kjer je bil izvoljen za predsednika in sekretarja eksekutive Kominterne. Po vojni se je vrnil v Berlin, kjer se je posvetil utrjevanju politične oblasti in obnovi dežele. Bil je zelo popularen in je užival velik ugled.

Predsednik Tito je poslal sožalni brzojavki predsedniku Nemške skupščine demokratične republike in pokojnikovim svojcem, CK KPJ pa je brzojavno izrazil sožalje Centralnemu komiteju Enotne socialistične partije Nemčije.

ALBANSKE PROVOKACIJE JUGOSLAVIJE

Zadnje noč v avgustu je skupina osmih albanskih državljanz ilegalno prestopila albansko-jugoslovansko mejo. Pri prehodu čez mejo je prišla v zasledo albanskih organov, ki so začeli streljati na begunce. Tudi ti so streljali. Spopad med albanskimi državljani in albanskimi obmejnimi stražarji so izkoristili albanski voditelji za izmišljeno

WASHINGTON — Predsednik Eisenhower je te dni obiskal obolelega podpredsednika Nixona. Le-ta leži v bolnišnici. Začasna odsotnost republikanskega kandidata Nixona v predvolilni kampanji za predsedniške volitve je nedvomno slaba okolščina za njegovo stranko. Eisenhower, ki je bil na dopustu, v kampanji ni angažiran. Na zadnji tiskovni konferenci pa je napovedal — mogoče slučajno — slabo uslugu Nixonu. Na vprašanje novinarjev, naj pove nekaj velikih Nixonovih idej, ki jih je upošteval, je Eisenhower odgovoril: «Ce mi dovolite teden dni za razmišljanje, se bom mogoče kakšne spomnil.»

WASHINGTON — Predsednik Eisenhower je te dni obiskal obolelega podpredsednika Nixona. Le-ta leži v bolnišnici. Začasna odsotnost republikanskega kandidata Nixona v predvolilni kampanji za predsedniške volitve je nedvomno slaba okolščina za njegovo stranko. Eisenhower, ki je bil na dopustu, v kampanji ni angažiran. Na zadnji tiskovni konferenci pa je napovedal — mogoče slučajno — slabo uslugu Nixonu. Na vprašanje novinarjev, naj pove nekaj velikih Nixonovih idej, ki jih je upošteval, je Eisenhower odgovoril: «Ce mi dovolite teden dni za razmišljanje, se bom mogoče kakšne spomnil.»

zgodbo, češ da je stolpa kriminalcev, ki so prišli iz Jugoslavije, da bi opravljala sovražne akcije na albanskem ozemlju, ubila dva albanska mejna stražarja, tretjega pa ranila.

Izmišljeno zgodbo so potem zkoristili tudi za zelo žolčno gonjo proti Jugoslaviji, pri čemer so Albancem takoj priskočili na pomoč njihovi kitajski prijatelji. Vendar — kakor pravi ljudska modrost — ima laž kratke noge. Ubegli albanski državljani, med katerimi so bili tudi neka ženska in dva otroka — enemu je 13, drugemu pa 14 let — so v naši deželi kot priče tega dogodka pri albanski vasi Ceremi. Te žive priče najbolje postavljajo na laž izvalce iz Tirane.

KONGRES BRITANSKIH SINDIKATOV

V ponedeljek se je začel v Douglasu na otoku Man kongres britanskih sindikatov. Na dnevnem redu je predvsem razprava o atomski razorožitvi in obrambni politiki, dalje o tako imenovanih divjih stavkah ipd. Z več kot milijonom glasov večine je kongres sprejel resolucijo levega krila o enostranski atomski razorožitvi, hkrati pa je nastopil proti obrambni politiki, ki bi bila kakorkoli zasnovana na grožnji s tem orožjem. Kongres pa je sprejel tudi resolucijo, v kateri sindikalno vodstvo odobrava britansko sodelovanje v atomskem sistemu Atlantske zveze. Sprejem

NIKOSIA — Z izvolitvijo novega predsednika neodvisnega Cipra, je cerkveni poglavar ciprskih Grkov arhiepiskop Makarios postal tudi državni poglavar te nove, otoške republike. Hkrati je tudi vrhovni komendant obojevojske sil. Na fotografiji: arhiepiskop Makarios pregleduje prve oddelke ciprske vojske.

Pod kolonialnim režimom so imele gvinejske ženske poseben položaj. Tako rekoč še včeraj so bile brez pravic, v vsem so bile podrejene moškim. Zakonskih zvez niso mogle sklepati po lastni volji.

Gvinejska revolucija je vrnila ženski vse pravice, izenačila jo je z bratom ali z možem, čeprav je pri tem še mnogo problemov. Človeško dostojanstvo v tej deželi ni več privilegij razreda ali spola, čedalje več žensk je zaposlenih skupno z moško delovno silo na raznih področjih javnih del. Ženske delajo tako v državni upravi kakor v delavnicah, na poljih, v sindikatih itd. Dve sta članici izvršnega komiteja Demokratske stranke Gvineje in znani državni voditeljici.

Gvinejska mladina je imela pod kolonialnim režimom še posebne težave. Perspektiv ni bilo. V šolo ni hodila, dela ni imela, životarla je, kakor so stoletja živeli njeni predniki. Zdaj je vključena v enotno nacionalno gibanje, z velikim navdušenjem gradi deželo in tako ustvarja pogoje, v katerih ne bodo niti ona niti prihodnji rodovi obsojeni na težko življenje prednikov.

V preteklosti ni bilo mogoče govoriti v Gvineji o kakem sistemu socialnega zavarovanja, zdaj pa so socialno zavarovani malone vsi ročni in umski delavci. Socialno zavarovanje ne pozna več

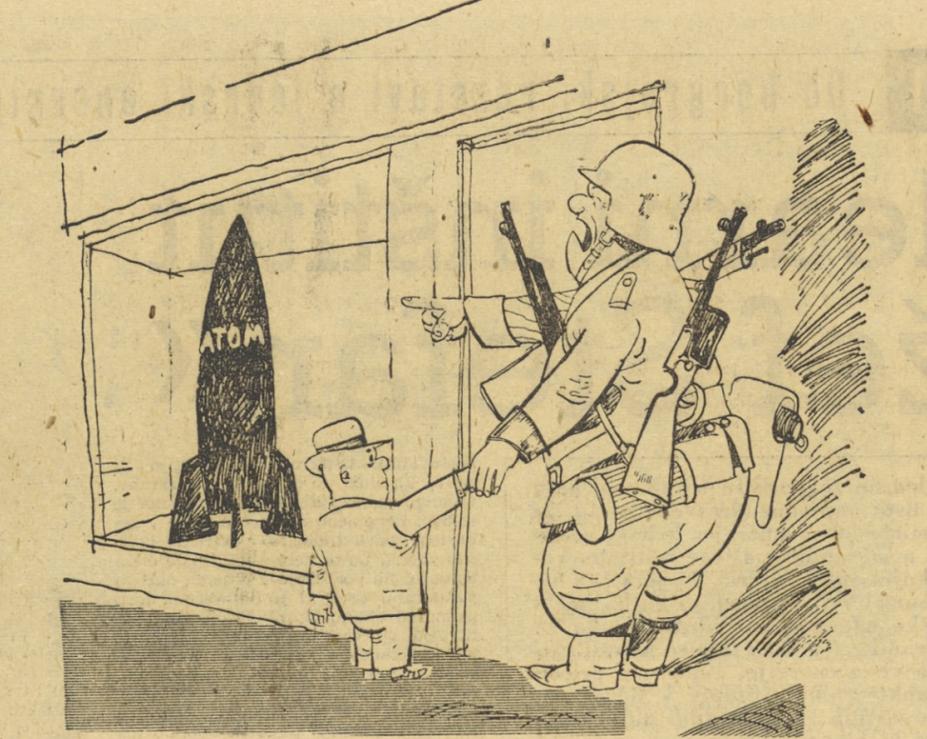
nasprotujočih si resolucij je omogočil voditelj sindikata strojnih delavcev Carron, ki je nagovoril izvršni odbor tega sindikata, naj glasuje za obe resoluciji, čeprav so na kongresu tega sindikata sprejeli sklepe v korist resolucije levega krila. Levica si je torej glede tega priborila le polovično zmago.

DE GAULLE ODKLONIL INTERVENCIJO ZN V ALŽIRSKEM VPRAŠANJU

Pred zasедanjem Generalne skupščine OZN, na katerem bo alžirsko vprašanje na vidnem mestu, je sklical predsednik francoske republike tiskovno konferenco, na kateri je Združenim narodom vnaprej odrekal pristojnost za razpravo o alžirskem vprašanju. Trdil je, da je to »francoska zadeva«, in že vnaprej omalovaževal večino, ki bi mogla pri Združenih narodih sprejeti resolucijo za rešitev alžirskega vprašanja. Ni se menil za izjave voditeljev alžirske vlade v zvezi s koncem alžirske vojne v tem smislu, da bi Alžiriji priznali pravico do samoodločbe. Očitno si francoska vlada prizadeva, da bi pridobila čas, ker upa, da ji bo po vojaški poti in z raznimi zakulisnimi manevri s svojimi opredami med alžirskim prebivalstvom uspelo obrniti vojno srečo na svojo stran.

HRUSČEV NA FINSKEM

Ob 60. rojstnem dnevu predsednika republike Kekkonena je sovjetski premier obiskal Finsko. Na sestankih so razpravljali o sovjetsko-finskih odnosih in o mednarodnem položaju. V skupnem sporočilu je rečeno, da so med razgovori ugotovili, da so odnosi med deželama vzor mirljubne koeksistence in da je opustitev obojevojske tekme zdaj za človeštvo važnejša kot kdajkoli doslej. Obe deželi menita, da je mogoče doseči ta cilj z izvajanjem lanske resolucije Generalne skupščine OZN o razorožitvi. Kekkonen je sprejel vabilo Hruščeva, naj obišče Sovjetsko zvezo.

— Tata, kupi mi ...

OD KOLONIJE DO NEODVISNE REPUBLIKE

Med dveletnim razvojem so nastale tudi v mladi gvinejski republiki velike spremembe. Predvsem ni več kolonialnih uradnikov, razvila se je domovinska zavest, prevladalo je pojmovanje, da je vsakdo dolžan služiti ljudstvu in biti povezan z njim. Uradniki so že opustili in še opuščajo individualistična pojmovanja. Zavedajo se, da ne pripadajo k državi v nekakšnem abstraktnem smislu, temveč k ljudstvu kot del države, ki ne dela v nasprotju z ljudskimi koristmi.

niti rasne ne verske in poklicne diskriminacije. Zakon daje vsakomur pravico do dela in mu zagotavlja enake delovne pogoje.

V Gvineji je pognala globoke korenine misel na enotnost afriškega ljudstva. Meje in omejitve, ki jih je kolonizator začrtoval in prilagajal svojim potrebam, nimajo ničesar skupnega z etničnimi mejami. Razen tega se Gvinejci zavedajo, da bodo razne kolonialistične sile ovirale dekolonizacijo in krepitev neodvisnosti, zato vidijo v enotnosti najzanesljivejše jamstvo za lepšo bodočnost.

Še posebej se zavzemajo za solidarnost revnih, zatiranih narodov Azije, Afrike in Latinske Amerike ter evropskega proletariata.

Številne ovire so se postavile na pot temu ljudstvu, ki je odločno in navdušeno krenilo v novo življenje ter brezkompromisno in temeljito odstranjuje staro, zastalo in preživelo. Ljudstvo se pripravljalo na skok z najnižje levice družbenega razvoja, pri tem pa so kadri vsekakor eden največjih problemov. Številne dežele, ki sta jim pri sruču nacionalna in socialna osvoboditev ter napredek vseh narodov po svetu, že pošiljajo v Gvinejo svoje strokovnjake. Pri tej pomoči ima tudi Jugoslavija pomembno vlogo.

Ta misel je izrazita zlasti v sindikalnih organizacijah, ki imajo v deželi pomembno vlogo. Seku Ture, predsednik republike Gvineje, je bil znan afriški sindikalni voditelj. Sicer pa Gvinejci ne uporabljajo izraza »gvinejsko ljudstvo«, temveč »afriško ljudstvo Gvineje«.

Gvinejska sindikalna organizacija je sekcija Generalne unije delavcev črne Afrike (UGTAN). Generalna unija ni odvisna od drugih mednarodnih organizacij, hkrati pa se odločno bori proti imperializmu in kolonializmu, za politično osvoboditev, ki je prvi pogoj za družbeno, ekonomsko in kulturno osvoboditev in za odpravo vseh družbenih krivic. Dejanjska osvoboditev ljudstva je izključno njegova stvar, je rečeno v statutu Generalne unije. Nekeč je vodstvo te unije zavzemalo stališče, da bo osvoboditev afriških ljudstev rezultat revolucionarnih dogodkov v tako imenovanih matičnih deželah. Takšno stališče je napravilo mnogo škode narodnoosvobodilnim gibanjem afriških dežel.

V Gvineji se kažejo močne težnje po svetovnem miru, uveljavljajo pa se tudi zavest, da svetovni mir ni več stvar vlad posameznih dežel, temveč je rezultat zavestne, odločne akcije narodov.

Ugledni kanadski list »Financial Post« je tako rečeno razčlenil položaj Kanade in njeno odvisnost od gibanja in fluktuacije v ameriškem gospodarstvu:

»Ali je Kanada že izgubila neodvisnost? Ali je le še satelit Združenih držav Amerike? Mar ni naša nacionalna neodvisnost le utvara, samouprava pa nezanimiva uganka? Na vsa ta vprašanja lahko odgovorimo pritrdilno ...

V mednarodni dejavnosti se je republika Gvineja odločila za pozitivno nevtralnost. Seku Ture pravi, da pozitivna nevtralnost ne pomeni ravnodušnosti do dogajanja po svetu. Gvinejci izhajajo s stališča, da je sedanjí svet raz-

ZDA nadzorujejo 75% naše naftne in plinske industrije ter 52% naših rudnikov. Okoli 43% proizvodnje kanadskih tovarov je prilagojenih potrebam južno od naših meja. O obrambi ter miru ali vojni prav tako odločajo v Washingtonu. Na področju kulture, družinskih navad ter osebnih teženj postajajo Kanadčani bolj in bolj podobni Američanom.

Kanada v odnosu do ZDA

Kraljevski pooblaščenec Walter Gordon je izjavil prejšnji teden v Vancouverju, da še ni vse izglubljeno in da mora Kanada kmalu sprejeti nove sklepe.

Ta tema je zelo pomembna, vendar le malo Kanadčanov razmišlja o njej, pa celo tisti, ki razmišljajo, raje molčijo. Vsekakor je eden izmed vzrokov za to v stalni infiltraciji Američanov.

Ostra razprava o tem problemu ni protiameriško stališče. Ne smemo pozabiti na prispevek ameriškega uma in kapitala k našemu naglemu nacionalnemu razvoju.

Na koncu tega svojega komentarja zahteva list iz Toronta, na se obe stranki, konservativna in liberalna, resno lotita temeljnih problemov in analizirata položaj Kanade glede na njeno sosedo.

Zvedeli smo, da...

... se po podatkih Združenih narodov rodi vsako leto 100 milijonov otrok, medtem ko prav tako v letu dni umre nad 50 milijonov ljudi, kar pomeni, da se vsako leto zviša število svetovnega prebivalstva povprečno za 48 milijonov. Številčno najmočnejše dežele po svetu so Kitajska, s 669 milijoni, Indija s 403 milijoni, Sovjetska zveza s 209 milijoni in Združene države Amerike s 170 milijoni prebivalcev.

... imajo v Zahodni Nemčiji 16.000 samopostrežnih trgovin, ki preprodajo četrtno vseh živil. Te prodajalne pa predstavljajo komaj 10% trgovin z živilom.

... je dosegla lanska svetovna proizvodnja jekla rekordno za- vliko 302 milijona ton, kar je za 3% več kot leta 1957, ki je imelo doseženi rekord, ali za 11,2% več kot proizvodnja leta 1955. Delež ZDA v proizvodnji jekla se je znižal od 39,9% v letu 1953 na 28,1%. Sovjetska zveza in vzhodnoevropske dežele in Japonska, Kitajska in v manjšem obsegu zahodnoevropske dežele proizvedejo čedalje več jekla, kar vpliva na zmanjšanje ameriškega deleža v svetovni proizvodnji.

... je proizvodnja mesa v šestih zahodnoevropskih deželah. Članica Skupnega trga za 20% manjša kot v SZ in dosega le polovico proizvodnje ZDA.

... živi v Kirgiziji (SZ) več kot 10.000 ljudi, starih nad osemdeset let. Med njimi je 200 nad sto let starih prebivalcev obeh spolov.

... je bilo konec julija zaposlenih v Zahodni Nemčiji 276.000 tujih delavcev, med njimi 42.500 žensk.

... so opravile ZDA doslej — po podatkih Komisije za atomsko energijo — 169 poskusnih atomskih eksplozij, med katerimi štejejo tudi bombi, ki sta eksplodirali ob koncu druge svetovne vojne nad Hirošimo in Nagasakiem.

KONGRES MEDNARODNE FEDERACIJE RUDARJEV

OFICIRJI ZATISK

Rudarji Afrike in Azije potrebujejo večjo pomoč in širšo podporo — Obsodba diktatorskega režima frankistične Španije — Na predlog predstavnika rudarjev, metalurgov in kemikov Jugoslavije so sprejeli resolucijo, ki obsoja rasno diskriminacijo — Problem premoga je problem splošne energetske politike

Mednarodna federacija rudarjev (MFR) je mednarodna organizacija, ki združuje sindikate večina evropskih rudarskih delavcev, nekaj pa tudi z drugih celin. Zdaj sestavlja Mednarodno federacijo rudarjev 27 nacionalnih sindikatov rudarskih delavcev iz sedemdesetih držav s skupno 2,6 milijona članov. Sindikat delavcev, zaposlenih v rudarstvu, metalurgiji in kemični industriji Jugoslavije, je postal član MFR po sklepu Biroja za organizacijo 20. septembra 1952 na sestanku v Bruslju. Od tistega časa je uveljavil na vrsti sestankov te organizacije po svojih predstavniških živahnih, plodnih dejavnostih, za katero mu je izvršni komite večkrat izrekel priznanje.

Osemindeset kongres Mednarodne federacije rudarjev je bil od 1. do 6. avgusta v Stockholmu na Švedskem. Sodelovalo je 119 delegatov in pet opazovalcev. Udeležila se ga je tudi delegacija Sindikata delavcev, zaposlenih v rudarstvu, metalurgiji in kemični industriji Jugoslavije, s predsednikom Centralnega odbora Stevom Bevandićem.

Kot gostje so se kongresa udeležili predstavniki Zveze sindika-

torv Švedske, Mednarodne organizacije dela, Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov in Biroja za povezavo med strokovnimi sindikati. Na otvoritvi kongresa je bil tudi predsednik švedske vlade Erlander, ki je v pozdravni besedi izrazil upanje, da se bo nadalje krepila solidarnost delavskega razreda po svetu.

Predsednik MFR je dejal, da se mora organizacija tudi v prihodnje zavzemati za izboljšanje delovnih in življenjskih razmer delavcev po svetu, za večjo varnost pri delu in za izboljšanje socialnega zavarovanja. Izrazil je prepričanje, da bodo v prihodnosti urejeni vsi ti problemi, kakor jih je organizacija mnogo rešila tudi v preteklosti. Posebej je poudaril, da morajo tako federacija kakor vanjo včlanjeni sindikati stopnjevati prizadevanja v tej smeri, ker je od tega odvisna osvoboditev delavskega razreda, ki jo morajo doseči sindikati.

Sicer pa je kongres večinoma delal v komisijah. V komisiji za

področno dejavnost so razpravljali o položaju rudarskih sindikatov v afriških in azijskih deželah, o njihovih problemih ter o nujni večji finančni in drugi pomoči rudarjem teh dežel. Predstavniki rudarskih sindikatov afriških dežel so posebej poudarjali težavni položaj rudarjev, neugodne delovne in življenjske razmere in diskriminacijske ukrepe, ki prizadevajo predvsem afriške rudarske delavce. Poudarili so tudi, da pomoči, kolikor je dobi, ne bi smelo spremljati vmešavanje v njihovo politično in ekonomsko življenje, temveč jim je treba prepustiti, da sami odločajo o svojih problemih.

Večina udeležencev razprave je nastopila proti rasni diskriminaciji črnih rudarskih delavcev v Afriki. Na predlog predstavnika Sindikata rudarjev, metalurgov in kemikov Jugoslavije so sprejeli resolucijo, ki obsoja rasno diskriminacijo nasploh, še posebej pa v Južnoafriški uniji. Resolucija zahteva od vlad vseh dežel, naj spoštujejo konvencije in priporočila Mednarodne organizacije dela, ki se nanašajo na zaščito človeških pravic in na svobodo združevanja.

Predstavniki sindikata španskih rudarjev in izgnanstvu je opisal zelo težavne življenjske in delovne razmere rudarjev v Španiji. Pozval je kongres, naj obsodi Francovo fašistični režim in njegovo politiko do delavskega razreda in sindikatov. Ta predlog je kongres sprejel in ga vključil v resolucijo.

Na sestanku te komisije so opozorili tudi na težavni položaj grških rudarjev.

Na plenarni seji so v obrazložitvi poročila komisije ponovno poudarili potrebo po izdatnejši pomoči, zlasti finančni, sindikatom rudarjev v azijskih in afriških deželah ter po širši dejavnosti sindikatov v boju za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer rudarjev v teh deželah ter proti rasni diskriminaciji.

V komisiji za statut in finančna vprašanja je predstavnik rudarskega sindikata Velike Britanije poudaril predlog za spremembo statuta. Po tem predlogu bi morala imeti predsednik in generalni sekretar federacije potrebno rudarsko znanje in bi morala delati določen čas v rudniku. Na ta način so potrdili sklep

Kuba je odpovedala vojaški sporazumu z ZDA

Na velikem zborovanju, ki se ga je udeležilo pol milijona ljudi, je kubanski premier Fidel Castro zavrnil deklaracijo iz San Joseja kot poskus, legitizirati ameriški napad na Kubo, in odpovedal dvostranski vojaški sporazum z ZDA. Dejal je, da to za zdaj ne bo vplivalo na položaj ameriškega vojskega oporišča v Guantanamu, hkrati pa je dodal, da bo kubanska vlada morala zahtevati, naj izpraznijo to oporišče, če bodo ZDA nadaljevale politiko pritiska in napadov na Kubo.

Na istem zborovanju je Castro ob odobravanju navzočih objavil sklep o navezavi diplomatskih stikov z LR Kitajsko in dejal, da ne priznava Čang-kajskove vlade na Tajvanu.

izvršnega komiteja federacije, sprejet na sestanku v Zagrebu oktobra 1959, na katerem so na predlog Sindikata delavcev, zaposlenih v rudarstvu, metalurgiji in kemični industriji Jugoslavije, zavrnili predlog predstavnikov britanskih rudarskih sindikatov.

V komisiji za izobraževanje ni bilo širše razprave, čeprav so razložili predstavniki Sindikata delavcev, zaposlenih v rudarstvu, metalurgiji in kemični industriji Jugoslavije, nekaj pripomb k predloženemu osnutku sklepov. Naši delegati so zahtevali na primer, da bi se razširila dejavnost MFR na področju izobraževanja, in sicer predvsem v azijskih in afriških deželah. Zaključki so namreč omenjali predvsem evropske dežele. Prav tako so predlagali naši delegati, naj bi v program izobraževanja vključili tudi ekonomsko in strokovno izobraževanje in bi pri Mednarodni federaciji rudarjev ustanovili sklad za finansiranje izobraževanja.

V načelni razpravi, ki je bila v komisiji za gospodarske probleme premogovne industrije v zvezi s težavami pri prodaji premoga, zlasti v zahodnoevropskih deželah, so soglasno sprejeli stališče, da sedanji problemi niso posledica prevelike proizvodnje premoga, temveč večinoma sprememb, ki nastajajo v strukturi energetskega vira.

Predstavniki nekaterih zahodnoevropskih dežel so želeli, naj bi kongresna resolucija vsebovala konkretne ukrepe za rešitev problemov v teh deželah. Tako je na primer predstavnik sindikata zahodnonemških rudarjev poudaril, da se je treba z vsemi silami boriti proti liberalizaciji trga ter z zakonskimi ukrepi določiti cene premoga in drugih surovin. Predstavniki francoskega rudarskega sindikata je dejal, da je treba gledati na to kot na problem splošne energetske politike, katere rešitve je treba iskati v čim tesnejšem aktivnem sodelovanju vseh zainteresiranih čimteljev.

Prevladalo je stališče, naj odseva iz resolucije mednarodni značaj organizacije, zato naj bi bili sklepi takšni, da bi v osnovnih potezah ustrezali vsem včlanjenim organizacijam. Kongres je sprejel sklepe izrednega kongresa federacije, ki je bil decembra 1958 v Londonu. Po teh sklepih je treba probleme proizvodnje in potrošnje premoga reševati v okviru splošne energetske politike, s čimer so sprejeli predloge predstavnikov našega sindikata in sindikatov več drugih zainteresiranih dežel.

V komisiji za ekonomski položaj v nepremogovnih rudnikih so opozorjali na težave, ki so posledica nestalne ponudbe in fluktuacije cen raznih rud. Za rešitve tega problema je komisija predložila uvedbo mednarodne kontrole v sporazumu s predstavniki vlad, delodajalcev, potrošnikov in delavcev. Udeleženci razprave v tej komisiji so izrazili obžalovanje, ker v okviru Mednarodne organizacije dela še ni stalnega komiteja, ki bi se ukvarjal s problemi rudarjev, zaposlenih v nepremogovnih rudnikih. Hkrati so pozdravili sklep o ustanovitvi odbora za varnost pri delu. Odbor bo deloval pri Mednarodni federaciji rudarjev.

Na koncu je kongres izvolil za predsednika MFR Nicolasa Detera (Belgija), za podpredsednika Heinricha Gutermutha (Zahodna Nemčija) in M. Džona (Indija), za generalnega sekretarja pa Ernesta Jonesa iz Velike Britanije. V izvršni komite je bil izvoljen kot naš predstavnik Stevo Bevandić, za njegove namestnike pa Ešo Talić, Tadija Popović in Jože Plevnik, člani predsedstva Centralnega odbora. D. A.

Novembra bo v Združenih državah Amerike velika rokada. Mogoče bo osel (simbol demokratov) zamenjal slona (simbol republikancev)! Če pa ne bo prišlo do te generalne spremembe pride za gotovo do zamenjav številnih ljudi na krmilu te zahodne velesile. Glavna tekmeča Kennedy in Nixon bosta v primeru zmage zamenjala celo vrsto ljudi, ki bodo v naslednjih štirih letih obkrožali in spremljali predsednika ZDA.

Tudi prva dama ZDA bo truga. Mamie Eisenhower lahko zamenja Jacqueline Kennedy ali pa Patricia Nixon. To je tudi

James Hagerty

zanimivo. Še zanimivejša rokada pa bo, ko bo z Eisenhowerjem zapustil to visoko mesto njegov šef za tisk Bele hiše James Hagerty, zvesta predsednikova senca.

Kdo lahko pride namesto njega?

Kennedy bo mogoče pripeljal Pierra Salingerja, Nixon pa Herberta Kleina. To je navsezadnje le domneva, vendar sta oba obema kandidatom že dolga leta tiskovna sekretarja in delita z njima vse težave in uspehe. Mogoče ju v resnici čaka izpraznjeno Hagertyjevo mesto?

Kaj pomeni postati šef za tisk Bele hiše, naj nam povedo naslednje vrstice, ki bodo opisale delo dozdajšnjega šefa Jamesa Hagertyja. Le-ta je bil uradno to, kar smo navedli, bolj pa je bil znan po tem, da je bil »siva eminenca« in zvesta senca ameriškega predsednika.

James Hagerty je začel kot novinar. Njegov oče je bil politični dopisnik »New York Timesa«. Ni pa se dolgo zadržal v redakcijah, temveč je postal leta 1943 šef propagande guvernerja države New York, Thomasa Dewa. Po štirih letih je ta guverner »posodil« Hagertyja Dwightu Eisenhowerju. Bila se je namreč zelo hudo predvolilna kampanja. Hagerty pa se je pokazal izredno sposobnega.

Eisenhower ga je imenoval za šefa za tisk Bele hiše. To ni lahko delo. Ko je bil Truman predsednik ZDA, sta se dva človeka, ki sta bila na tem položaju, fizično in psihično popolnoma izčrpala. Hagerty pa se ni bal dela. Njegova glavna naloga je bila: zveza s tiskom.

Ves čas mora biti v središču vseh dogajanj. Njegova pisarna je takoj poleg predsednikove. Vsako jutro točno ob osmih Hagerty sede za svojo mizo in pripravi »digest« vesti za predsednika, hkrati pa sestavi listo osebnosti, ki naj bi jih čez dan sprejel predsednik. To je več ali manj protokolarno delo, vendar igra Hagerty v tem vlogo — svetovalca.

Pierre Salinger

noma izčrpala. Hagerty pa se ni bal dela. Njegova glavna naloga je bila: zveza s tiskom.

Ves čas mora biti v središču vseh dogajanj. Njegova pisarna je takoj poleg predsednikove. Vsako jutro točno ob osmih Hagerty sede za svojo mizo in pripravi »digest« vesti za predsednika, hkrati pa sestavi listo osebnosti, ki naj bi jih čez dan sprejel predsednik. To je več ali manj protokolarno delo, vendar igra Hagerty v tem vlogo — svetovalca.

Enkrat tedensko Hagerty ni — anonimen. Skupaj s predsednikom se pojavita na tiskovni konferenci. Nikakršna skrivnost ni, da so vprašanja vnaprej pripravljena. Večkrat pa se zgodi, da kak novinar krši nenapisano pravilo. Če je položaj delikatna, Hagerty brez predhodnega soglasja predsedniku kar najbolj primeren odgovor.

Najhujšo preizkušnjo pa je Hagerty preстал 24. septembra 1955. Tega dne je bil predsednik Eisenhower na dopustu v Denveru. Dobil je hud srčni napad in visel je med življenjem in smrtjo. Samo tri osebe so vedele, kaj se dogaja z ameriškim predsednikom. Eden teh treh, edini pooblaščen, da obvešča ameriško in svetovno javnost, ameriške politike in poslovne kroge, je bil James Hagerty. V teh kritičnih trenutkih je v svoji pisarni v Beli hiši, oddaljen nad 3000 km od obolelega predsednika, odločil, kaj bo sporočil svetu. Naj pove javnosti, da je predsednik tako hudo zbolel? Naj izda, za kakšno bolezen gre? Očitno je bilo, da bi neka takšna novica izzvala veliko senzacijo. Kazalo je, da je ladja Republikanske stranke obsojena na propad.

Hagerty pa je z izkušnjami apotekarja odmerjal vsako novico in jih oprežno objavil v svet. Njegov neposredni cilj je bil, da se javnost postopoma in ne preveč hrupno navadi na to, da je predsednik bolan. Najprej je obvestil državne sekretarje in senatorje. Podpredsed-

Herbert Klein

nik Nixon je šele po 24 urah zvedel, da je šef države bolan. Mogoče je to potegoval Hagerty preračunal, ker je vedel, da je med Nixonom in Shermanom Adamsonom hud skriv boj, ki bi se lahko v teh trenutkih razplamtel v pravi obračun.

Svoj položaj pa je James Hagerty še bolj okrepil po drugem srčnem napadu predsednika Eisenhowerja. Odtlej je postal eden najbolj zanesljivih svetovalcev Dwighta Eisenhowerja in njegova »zvesta senca«.

Imenujejo ga tudi — človek brez smeha. Nihče ga nima rad. Hagerty je že dolgo vrsto let hud bolnik: ima čir na želodcu. Najbolj so mu zoprni tuji dopisniki. Ta zopnost ima svoje vzroke: med prvo predvolilno kampanjo je imel Hagerty sestanek s skupino novinarjev, ki so doptovali iz Evrope. Po nekaj minutah razgovora je bil novinarjem jasno, da Hagerty ne ve, katera so glavna mesta njihovih dežel. Seveda jih je to neprijetno presentilo. Stvar pa je postala še bolj mučna, ko je tedajni minister za zunanje zadeve Foster Dulles imel pred vsemi novinarji kratek pouk iz zemljepisa izključno za Jamesa Hagertyja.

Mnogo važnejši pa je podatek, da ima Hagerty velik vpliv na Eisenhowerja. Zelo rad bere in posluša klasično muziko. Ne hodi v družbo, kljub temu pa ima tudi on svojo strast, in sicer so mu všeč dolge vožnje s avtomobilom.

Skratka, portret šefa za tisk Bele hiše je zelo zanimiv.

Kakšen bo naslednji »oficir za zvezo« z novinarji v Beli hiši je veliko vprašanje. Nedvomno pa bodo novinarji brž našli vse značilnosti in lastnosti Herberta Kleina ali pa Pierra Salingerja, seveda, če bosta, oziroma, če bo eden izmed njiju ista vsemočeni »oficir za tisk Bele hiše«.

Zunanji minister s Kube

Na konferenci v San Joseu so bili reflektorji ves čas konference uperjeni v kubanskega ministra za zunanje zadeve Raula Roa Garsia.

Rođil se je 18. aprila 1908 v Havani. Po srednji šoli je stu-

diral pravo na havanski univerzi in po tem položil doktorski izpit iz javnega in državljskega prava. Ze kot študent je Roa vodil Direktorij študentov na univerzi, ki so ga organizirali leta 1930. Organizacija je bila že tedaj levo usmerjena in se je borila proti tedanjemu kubanskemu diktatorju Mašadu. Zaradi tega so 1931 Roa zaprli in obsodili.

Leta 1940 so Roa izvolili za profesorja zgodovine, sociologije in socialne filozofije na univerzi v Havani. Na tem položaju je bil do lani, ko je prevzel mesto zunanjega ministra v revolucionarni vladi. Po tem je prepotoval Evropo, Bližnji Vzhod in Sovjetsko zvezo, da vlade seznanj s položajem na Kubi. Roa je obiskal tudi našo deželo, in sicer minulo zimo. Njegova misija je bila zelo uspešna in koristna.

Dr. Raul Roa je napisal več političnih in socialnih knjig ter objavil številne pravne študije in razprave v kubanskih revijah in časnikih. Na konferenci v San Joseu je bil v središču pozornosti. Predstavil se je kot odlični govornik in zelo inteligentni diplomat, ki spretno vodi novo kubansko diplomacijo.

Skupna izjava predstavnikov KBKI in ZSJ

Objavljamo popolno besedilo skupne izjave, ki so jo dali po razgovorih v Džakarti predstavniki Združenja nacionalnih sindikatov Indonezije (KBKI) in delegati ZSJ. Izjavo so podpisali 21. avgusta v imenu ZSJ tovariš Paško Romac, podpredsednik CS, v imenu KBKI pa Ahem Atnirgradža, predsednik CS, in A. M. Datuk, podpredsednik CS indonezijskega sindikalnega združenja. Glasi se takole:

1. Dvajsetega avgusta 1960 sta se sestali delegacija Kesatuan Buruh Kerakjatan Indonesia z Ahemom Erningradžo kot predsednikom KBKI in jugoslovanska sindikalna delegacija s Paškom Romcem, podpredsednikom Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije.

2. Sestanek je potekal v vzdušju pripravnosti in resničnega prijateljstva ter razumevanja obojestranskih interesov pri graditvi

socializma v skladu s posebnostmi vsake dežele.

3. Dosegli so skupni sporazum in ugotovili, da je krepitev sodelovanja med obema organizacijama zelo potrebna, da bosta organizaciji lahko izmenjavali izkušnje iz svoje dejavnosti in sodelovali na temelju dobrih odnosov med državama in ljudstvom Indonezije in Jugoslavije.

4. Delegaciji sta se sporazumeli, da bosta organizaciji pripravili naslednjo izmenjavo:

a) obiski voditeljev in funkcionarjev obeh organizacij, da bi medsebojno bolje spoznali organizacijska vprašanja, kakor tudi delavsko samoupravljanje in vlogo delavcev pri sprejemanju sklepov in prevzemanju odgovornosti v podjetjih;

b) publikacije in drugo informativno gradivo, potrebno za dejavnost obeh organizacij.

5. Delegaciji sta prepričani, da pomeni tesno sodelovanje med

delavci, ki jih združujeta organizaciji, izdatno pomoč vladama pri izvajanju politike aktivne koeksistence v skladu z duhom in načeli konference v Bandungu.

Na istem zborovanju je Castro ob odobravanju navzočih objavil sklep o navezavi diplomatskih stikov z LR Kitajsko in dejal, da ne priznava Čang-kajskove vlade na Tajvanu.

TATE DEN SMO IZBRALI

Goffredo Parise: »Lepi kaplan«

»Osebe in kraji v tem romanu so plod domišljije otroka iz ulice.« — s tem opravičilom nas vodi pisatelj z južnjaško zgovornostjo v resnični svet bede in malih strasti nepomembnega mesteca nekje v severni Italiji.

Roman je podoba predvojnih let, ko je v Italiji gospodoval fašizem. Ze naslov — »Lepi kaplan« nas opozarja na razplet zgodbe, ki se suče okoli stremuškega župnika, vdanega krizu in fašistični butari. Ob njem pa spoznamo galerijo nepomembnih junakov z ulice; njihovo pehanje za zaslužkom, ki ostro obsoja režim in smeši njihovo kritično propagando. Brezclijni, lačni otroci ulice, ki jih življenjske stiske silijo v goljufijo, zvodništvo in tatvino, nam predstavljajo mlado generacijo, gojenca fašistične diktature in klera. Osnovna zgodba je sicer izmišljena, v nekaterih odlomkih celo neprepričljiva, vendar pa bogati bralca posmehljivo opisovanje vzdušja, odkrito norčevanje iz fašističnega in duhovniškega fanatizma, zlasti pa pisateljeva, rekli bi lahko, otroška prisrčnost, s katero se približuje tegobam malih ljudi. Erotični, tu in tam malce spotalkljivi momenti, s katerimi hoče avtor vzbujati napetost, so v romanu le cenena maska, ki skriva v sebi mučno slutnjo moralnega propadanja in dekadence, ki jo lahko zajeti edinole vojna. Z vojno napovedjo tudi prepuča pisatelj bralca samemu sebi.

Prevajalec Ivo Skušek je znal poiskati v našem jeziku primeren izraz in ustrezno melodijo, ki vsebuje dobro mero »južnjaške klepetavosti«, brez katere bi težko uvrstili roman »Lepi kaplan« med dobre knjige Prešernove družbe, ki je to delo italijanskega pisatelja izdala v svoji letošnji zbirki.

Šofer po sili

Pred tednom dni smo na tem mestu primerjali sovjetsko komedijo »Mlada leta« z avstrijskimi filmskimi komedijami. Kdor je videl novo sovjetsko komedijo, ki jo te dni vrtijo v naših kinematografih, namreč barvni film »Šofer po sili«, bo morebiti pričakoval, da bomo danes preklicali pred tednom dni zapisano mnenje. Pa ni tako. Na koncu očne smo namreč pripomnili, da bo boj med starimi in novimi pogledi v sovjetski kinematografiji še težak in dolgotrajen, ker so sile na obeh straneh, kot kaže, močne, hkrati pa tudi precej izenačene.

V tem boju je »Šofer po sili«, če se smemo tako izraziti, zelo lepa zmaga novih in naprednih moči. Satire, kakršna je ta, še nismo dobili iz sovjetskih ateljejev. Na prvi pogled bi človek rekel, da se film ukvarja z manj pomembnimi obronimi slabostmi, če ga pa gledamo s premislekom, bomo ugotovili v njem osti, ki zadevajo globoko — in v živo. Če ta satira ni tako jedka, kot je bila ona trideset let poprej izpod peresa Majakovskega, nas pa vendar spominja na tega velikega satirika izredni pogum, poznavanje slabosti v nastajajoči novi družbi in izredni posluš za pravo mero, same za satiro izredno pomembne poteze, ki jih kaže ta film.

TO JE sodobna tema! Vsem tistim, ki se pri nas bojijo takih tem, češ, saj nam ni potrebno razliviati toliko žolca, saj lahko stvari uredimo drugače, pametneje: ali je sovjetska oblast zaradi tega filma propadla, oslabela, utrpela kakršnokoli škodo? Očitno ni. Očitno je tako satirično otipavanje žile vsakomur samo v prid.

Vemo, da je težko ustvarjati take filme. »Šofer po sili« dokazuje, da ni nemogoče.

ZAČARANI KROG SE ODPIRA

Problemi šolstva v Pomurju

»Ne morem nič! Morda boste dobili še enega, če se vrne od vojakov. Saj bo šlo. Še nekaj let, pa bo bolje.«

Podobnih odgovorov referenta za šolstvo v občini Murska Sobota je bilo te dni pred začetkom šolskega pouka kar precej. Upravitelji šol so spraševali, mledovali, dokazovali. Temu manjka morda samo eden, drugemu pa kar trije, pet in celo sedem učiteljev. Otrok, ki silijo v šolske klopi, je vedno več, učiteljev pa noče in noče biti dovolj. Tako v murskosoboški občini, tako v lendavski, pa še drugod po okraju. Refren, ki ga glasno ponavljajo že več let: kadri! In ob tem še: premalo prostorov ter vprašanje, kam z mladimi ljudmi, ki zapro za seboj vrata osmega razreda osnovne šole. Zdi se kot začarani krog — a vendar se odpira.

Murskosoboški okraj je že prihodnjih letih še marsikaj izboljšalo. Vsega pa seveda ne bomo rešili. Pri nas namreč ni samo stvar v tem, ali bomo vzgajali dovolj kadra za potrebe gospodarstva in kmetijstva, da je mehanizacija kmetijstva, da je okraju nove in nove možnosti za razvoj. Ta razvoj pa seveda ni mogoč brez zadostnega števila kvalificiranih kadrov, kar pa spet zahteva dobro razvit sistem šolstva, tako rednega kot strokovnega in izvenšolskega izobraževanja. Nedvomno je, da se je tako kvantitativno kot kvalitativno tudi na tem področju v okraju v zadnjih letih mnogo izboljšalo.

Kljub temu, da sezonsko delo postopoma odmira, da se je mnogo ljudi odselilo v druge kraje, še vedno ni dovolj šol, kjer bi lahko dobili mladi ljudje potrebne kvalifikacije za zaposlitev. Vse preveč jih še vedno ostaja doma, na posevkih, kjer pa si zaradi prevelikega števila odvečne delovne sile ter uveljavljanja mehanizacije v kmetijstvu, seveda ne morejo najti zaslužka. Vsako leto konča osnovno šolo okoli 1800 učencev, šolanje na drugih šolah pa jih lahko zaradi premajhne kapacitete nadaljuje največ 800.

Od 708 anketiranih učencev, ki so se vpisali v prvi razred osemletke leta 1951/52, jih je po zaključku lanskega šolskega leta ostalo doma kar 347, je pripovedoval Bela Horvat, direktor zavoda za pedagoško službo. Te številke lahko spreminjamo samo novi prostori, nove strokovne šole. Letos bomo dobili dve novi srednji strokovni šoli, in sicer srednjo medicinsko šolo v Murski Soboti — srednjemedicinskega kadra še dolgo ne bo dovolj — ter srednjetehtnično šolo — strojni oddelek — v Lendavi, ki je pomembna zlasti zaradi bodočega razvoja kovinske industrije ter podjetja »Nafta«. Čeprav skupno število strokovnih šol v našem okraju ni veliko in glede tega nikakor ne moremo tekmoovati z drugimi okraji, se bo v

Sobota, kjer ima svoje prostore vrsta osnovnih in strokovnih šol. Med njimi tudi gimnazija in učiteljske. Tovariš Janko Liška, direktor obeh zavodov, nam je povedal še nekaj svojih opažanj in mnenj.

»Čeprav vpis na gimnazijo ne upada, vendar pa vedno bolj prevladujejo strokovne šole, ki omogočajo krajšo pot do zaslužka. Zato je potreba po ustanavljanju teh šol nedvomno velika. Nekaj novih smo že dobili, med drugimi pa mislim, da bi bilo potrebno ustanoviti tudi šolo za vzgojo gradbenih kadrov, saj ima gradbeništvo v teh krajih že dolgoletno tradicijo. Tudi za učiteljske je zanimanja dovolj. Trudimo se, da bi vzgajali dijake ne samo za poučevanje, temveč tudi za širše družbeno in kulturno udejstvovanje, saj so učitelji, zlasti po vaseh, še vedno središče, okoli katerega se vrti vse družbeno in kulturno življenje. Na žalost jim za tako udejstvovanje zaradi preobremenjenosti v šoli primanjkuje časa in ne morejo v polni meri sodelovati niti pri krožkih in drugi izvenšolski dejavnosti učencev. Glede krožkov menim, da moramo biti sploh previdni in ustanovljati samo take, ki bodo res imeli dobrega in stalnega voditelja. V večji meri bi morali pomagati tudi tistim, ki se slabše učijo ter tistim, ki nameravajo nadaljevati šolanje na drugih šolah. Za delo v krožkih in za drugih bi morali pritegniti tudi čimveč ljudi izven šole. Na gimnaziji in učiteljski imamo za tovrstno delo dovolj možnosti in bomo letos na učiteljsko ustanovili tudi kmetijsko zadrugo. Trudimo se tudi, da bi dijake usposobili za predavatelje ob diafilmih, kar je najlažje, obenem pa za poslušalce tudi najučinkoviteje. Ti predavatelji bi potem lahko predavali po ljudskih univerzah in vaseh, kjer so potrebe, pa tudi zanimanje, zelo velike. Lepa spodbuda za samostojno delo dijakov je tudi novi zaključni izpit in smo imeli letos prav dobre uspehe, zlasti če upoštevamo kratek čas za pripravo. Ker povsod primanjkuje delavnic za tehnično vzgojo, bi bilo prav, če bi te delavnice vezali na kako delavnico izven šole. Nasploh so stiki med prebivalci, družbenimi in gospodarskimi organizacijami ter šolo, zelo pomembni, tako zaradi materialne pomoči — sem lahko pristejem tudi skrb za stanovanja učiteljev, kar po nekaterih občinah še zanemarjajo — kot za sodelovanje pri pedagoških vprašanjih.

Vtem ko so strokovne šole v okraju povečini še mlade ustanove in bodo rezultati vidni šele čez nekaj let, lahko konkretno govorimo o pomanjkljivostih po osnovnih šolah. Omenili smo že kadre in prostore, ki so eden glavnih zaviralnih elementov za uspešno delo. Tako je marsikje učni program, predvsem v šolah nižje stopnje, nujno skrčen in nepopoln. Prav tako so učitelji preobremenjeni in zaradi tega se izven šolske aktivnosti le počasi in neurejeno razvijajo. Kljub temu pa so uspeli do danes organizirati že 47 šolskih združenj, kar spričo težkih razmer ni majhen uspeh. Prešibka pa je pomoč drugih organizacij ljudske tehnike, medtem ko se je sodelovanje s starši dokaj uveljavilo. To se je pokazalo v precejšnji meri tudi pri gradnji novih šol, saj so prebivalci marsikje prispevali precej materiala, kot tudi delovno silo in so na primer za neko šolo v okraju namesto 30 milijonov, porabili le 17. Nekateri šole to pripravljeno staršev za sodelovanje še premalo izkoriščajo. Šolski odbori še premalo vključujejo v svoje vrste ljudi, ki bi bili res pripravljeni pomagati. Njihova dejavnost se v glavnem tudi še vedno omejuje le na materialne probleme, kar je sicer zaradi velikih materialnih potreb posameznih šol upravičeno in pravilno.

V okraju bodo letos posvetili več pozornosti tudi načrtnemu usmerjanju mladine v poklice ter ustanovili poklicno posvetovalnico z nastavljenim psihologom. Mnogo sredstev pa — okoli 200 milijonov — je zagotovljenih tudi za gradnjo novih šol.

Središče vse šolske aktivnosti v okraju je, razumljivo, Murska

tesno povezano tudi izobraževanje odraslih. Čeprav v murskosoboškem okraju še ni prave povezave med rednim in pošolskim izobraževanjem, so tudi tu že storjeni prvi koraki. Oddelki za odrasle so pri Ekonomski srednji šoli, predvidevajo pa ustanovitve oddelkov za odrasle tudi na Srednji tehniški šoli, Izobraževalna središča v podjetjih pa še niso zaživela. Letos jeseni pa bodo kot prvi pričeli v tovarni »Mura«, ki bo razširila svoje oblate. Predvidevajo, da bodo vse delavce lahko izobrazili doma. Razen tega so 1. septembra ustanovili tudi okrajni Zavod za produktivnost dela in izobraževanje odraslih, ki se bo ukvarjal predvsem s problemi in izobraževanjem na področju kmetijstva, ki je v Prekmurju še vedno glavna proizvodna panoga. In s tem tudi lahko zaključimo spisek ustanov, ki se ukvarjajo s strokovnim izobraževanjem delavcev. Zaradi specifičnih razmer in majhnosti podjetij so res težavne pri ustanavljanju izobraževalnih središč, vendar pa pri tem ne bomo smelo ostati, saj bodo same potrebe v bližnji prihodnosti prav gotovo narekvale večjo tovrstno aktivnost. Ves dosedanj razvoj tako rednih šol kot pošolskih izobraževalnih institucij pa nedvomno dokazuje, da se tudi na tem področju razmere stalno spreminjajo, saj se vsi zavedajo, da je ureditev teh vprašanj eden od najpomembnejših pogojev za nadaljnji gospodarski razvoj okraja.

V. S.

Težko pričakovana publikacija

Pred dnevi je Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani izdala težko pričakovano publikacijo »Seznam inozemskih časopisov, ki jih prejemajo znanstvene in strokovne knjižnice v Ljubljani«. Urednika te publikacije — dr. Valter Bohinec in Josip Rjavac — sta po abecednem principu sestavila seznam vseh tujih revij in časopisov, ki prihajajo v Ljubljano, s točno navedbo, kje so te publikacije. Ta seznam bo koristen predvsem za naše znanstvene in strokovne delavce, s pridom pa ga bodo uporabljale tudi vse knjižnice, saj bodo lahko v prihodnje bolj smotno naročale tuje publikacije. Zato moramo več kot pohvaliti pobudo Narodne univerzitetne knjižnice v Ljubljani, obenem pa pripomniti, da bi bilo zelo zaželeno, ko bi tudi naše druge študijske in strokovne knjižnice pripravile podobne sezname. Družbeni in gospodarski razvoj se danes vedno bolj odraža v revijalnem tisku in veliko manj v knjižnem, zato morajo naše knjižnice močno skrbeti prav za tovrstne publikacije in nuditi bralcem čim boljše in čim večjo izbiro. To pa je moč doseči le s podobnimi publiciranimi sezname. Ob tem pa naj povemo še željo, da bi nam Narodna in univerzitetna knjižnica s sodelovanjem vseh drugih knjižnic pripravila v bližnji prihodnosti tudi seznam tujih revij in časopisov, ki jih je moč dobiti ali si jih izposoditi na Slovenskem. Da je ta naša želja v celoti upravičena, nam ni treba še posebej pravi. Spomnimo se le nastajajočih centrov strokovnih in višjih šol, ki bodo za svojo znanstveno-vzgojno dejavnost potrebovali temeljito založeno knjižnico. Smotnost pri nabavljanju teh knjižnic, možnost zamenjave posameznih publikacij, pravilno obveščanje o posameznih izdajah pa bo moč doseči le s takimi publiciranimi sezname. S. B.

KMALU V NOVI HIŠI

Dramska sekcija velenjske »Svobode« pripravlja uprizoritev Cankarjevega »Hlapca Jerneja«. Premiera bo 29. novembra na novem odru. Ta dan bodo namreč v središču rudarskega Velenja otvorili nov kulturni dom.

V prijetnem rudarskem klubu sv se s predsednikom »Svobode« tovaršem Hinkom Dermolom pomenkovala o kulturnem življenju v Velenju in o tem, kaj bo novi dom pomenil za to življenje.

Velenje je mlado naseje, kjer se ljudje med seboj še ne poznajo dovolj. Naselili so se v zadnjih letih iz najrazličnejših krajev. Zato se v novem mestu čuti velika potreba po najrazličnejših oblikah družabnega in kulturnega življenja. Tu pa je vloga »Svobode« kot organizatorja takšnega življenja vedno večja, čeprav se nekateri posamezniki v njej le težko znajdejo spričo potreb novega časa.

Delo »Svobode« ni samo amatersko uprizorjanje gledaliških del. To je le drobec tistega, s čimer naj se ukvarja »Svoboda«. Lani so uprizorili Priestleyevega »Inšpektorja na obisku« poleg tega pa so člani dramske skupine pripravili vrsto različnih proslav, med njimi tudi nastop v Ljubljani ob zaključku proslave 40. obletnice ZKJ. Ob rednem gostovanju Celjskega ljudskega gledališča v Velenju, s čimer so ljudje seveda zelo zadovoljni pa je vsekakor težje delovati domačim gledališkim amaterjem. Publikacija je že razvajaena. Ob celjskih gostovanjih je stežka prides do vstopnice, kar pa se ne zgodi ob domačih uprizoritvah. Prav zato se dramska sekcija zelo trudi, da bi bile njene predstave čim boljše. Zal pa v sezoni zaradi malo igralskega kadra ne more nastudirati več del. Toda kljub temu bo novi kulturni dom tudi zanje velika pridobitev.

V novem kulturnem domu bodo lahko koncentrirali tudi dejavnost vseh ostalih sekcij, dočim je bilo do sedaj delo razbito po različnih zasli-

nih prostorih. Tja se bo preselila rudarska godba na pinhala, v kateri so razen petih starejših sami mladi godbeniki. V prostorih doma bosta vadila tudi oba pevška zbor, ženski, ki je bil ustanovljen letos, in moški, in iz obeh se bo verjetno še letos formiral močan mešan pevski zbor. Zborovski petje ima v Velenju dolgoletno tradicijo. Toda zd se, da se zborovodje vse preveč omejujejo zgolj na klasični repertoar in ne segajo po sodobnih kompozicijah. Tako jih čas prehaja. Tudi manjših ansamblov ne smujemo ker se bojijo, da bi oketeti in kvarteti razbili monolitnost zborov.

Jazz ansambel je bil ustanovljen šeste letoš, nima pa dovolj ljudi, ki bi obvladali instrumente za jazz zasedbo. Na oddelku soštanjske glasbene šole v Velenju se lahko namreč učis le klasičnih instrumentov.

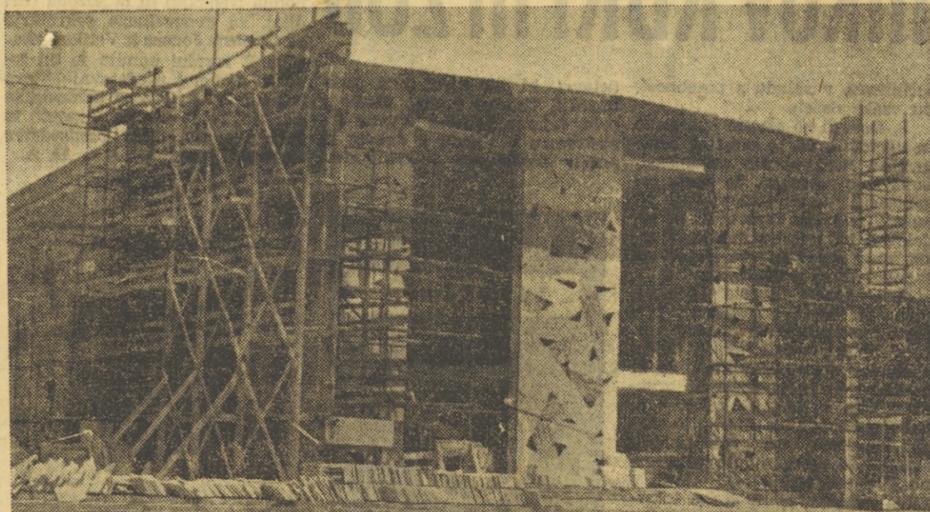
Omenjene slabosti oziroma togo in nesodobno pojmovanje potreb tako pri zborovskem petju kot zabavnem ansamblu so vzrok, da ni prave pestrosti, ki bi razbala družbeno življenje v novem, mladem mestu. »Svoboda« poizkuša zdaj prav na tem področju zastaviti svoj vpliv.

Rudarski klub je že precej doprinesel k popestritvi življenja v Velenju. Tu je »Svoboda« priredila predavanja o umetnosti, organizirala slikarsko razstavo, večer literarnega krožka »Svobode«, v njem stalno deluje tudi šahovska sekcija. Se podeluje tudi zabavni večeri s humoriističnim programom. Toda vse to je šele dober začetek. V novi sezoni hočejo pripraviti več pestrih vokalno-orkestralnih večerov, veselih večerov in podobnih prireditev. Tako bo »Svoboda« res poskrbela za

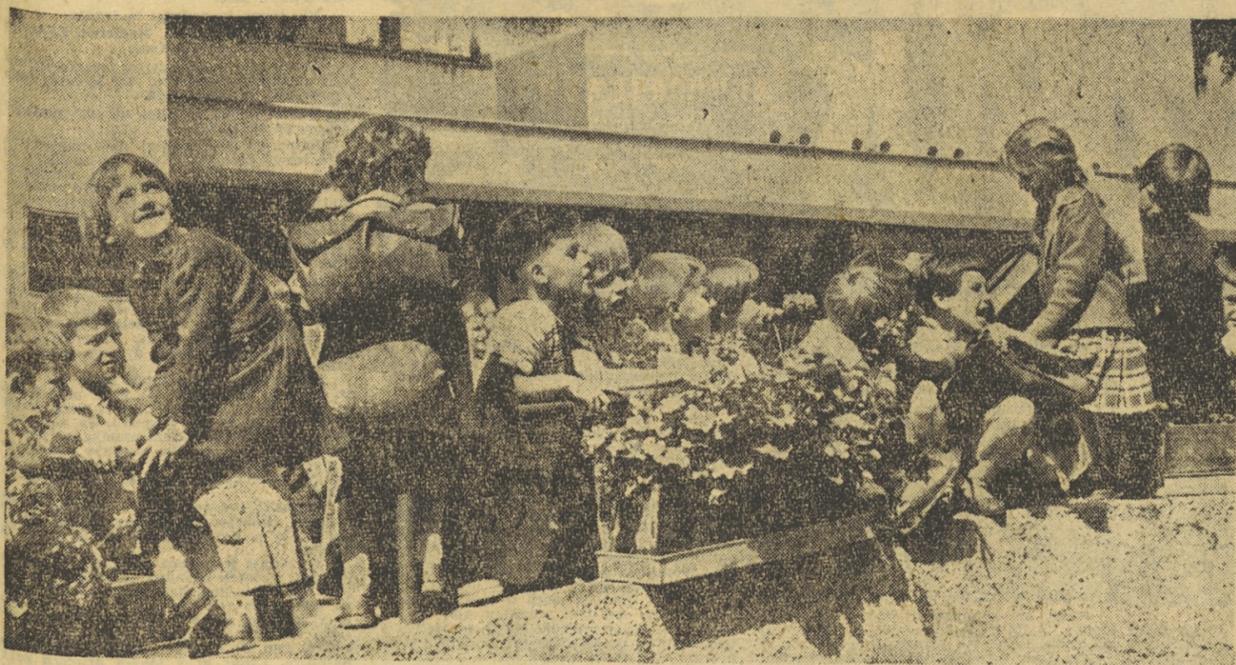
bojše družabno življenje in koristno prestege časa rudarjev in rudarske mladine.

Jesen se bliža in s tem tudi nova sezona delovanja »Svobode«. Nov kulturni dom bo vsekakor močna izpodbuda. Dramska sekcija je že začela ostale pa se resno pripravljajo. Od dela »Svobode« je odvisno, kakšno bo kulturni profil velenjskega rudarja. Lani je bilo po sodbi mnogih Velenjčanov še vse preveč zaspalo, seveda ne le zaradi »Svobode« temveč tudi objektivnih težav in težavice novega mesta.

V. V.

Devetindvajsetega novembra bo dobilo Velenje nov kulturni dom

S septembrom so spet oživele naše šole. Tistih, iz osmega razreda, ni več, zato pa je prišlo veliko veliko novega drobiža, tako da ni ob osmi pred šolo nič manj vrveža. Ta jutranji klepet pred šolskimi vrati pa je menda postal za večino otrok tako rekoč obvezen

RAZGOVOR S PREDSEDNIKOM SVETA ZA ŠOLSTVO LRS TOV. VLADKOM MAJHNOM:

SREDI REFORMNIH PRIZADEVANJ

Tovariš Majhen, kako da-
leč bo v letošnjem letu zajela
reforma našo osemletko, in
katere bistvene spremembe
bo prinesla?

— Šolska reforma bo letošnje leto zajela šesti razred osemletke. Glavna značilnost reforme pa je v tem, da bo v šestem razredu snov že delno prilagojena do krajevnih razmer. Tako bo v predmetniku nekaj ur na teden namenjenih tehničnemu pouku, ki naj bi učence seznanjal z delovnim procesom, proizvodnimi silami in z osnovno problematiko in razmerami v občini. Zato tudi ne bo več sestavljal programe za te ure Republiški svet za šolstvo, temveč jih bodo določali posamezni občinski sveti za šolstvo. S tem novim elementom želimo namreč doseči to, da bi osemletka že v šestem razredu čimbolj zakoreninila v družbeno-političnem in gospodarskem življenju komune. Upamo pa, da tolikšna svobodnost pri sestavljanju programov ne bo povzročila kakih večjih napak, in da učitelji ne bodo teh ur izkoriščali za to, da bi nadoknadili zamujeno snov iz drugih predmetov. Kolikšen bo torej uspeh reforme, je v veliki meri odvisno od sposobnosti občinskih svetov za šolstvo in bo letošnje leto tudi leto njihove temeljite preizkušnje.

In kaj bo letošnje leto prineslo novega na področju srednjega šolstva?

— Predvidevamo, da bomo dokončno rešili vprašanje reformirane gimnazije. Prosvetni svet Jugoslavije je sicer že pred časom izdelal načrt za reformirano gimnazijo, po katerem bi dobili dva tipa te šole, prvi z močnim poudarkom na družbenih vedah in jezikoslovju, drugi pa na matematiki in naravoslovju. Mi k takemu reformiranju gimnazije nismo pristopili, ker smo čakali, na visokih šolah, in kako dij na visokih šolah, in kako bomo reformirali naše strokovno šolstvo, da bi našli ustrežnejše mesto gimnaziji. Zdaj pa, ko so znana izhodišča za reformo strokovnega šolstva in ko se naše visoko šolstvo že reformira, smo izdelali tudi načrt za reformirano gimnazijo.

— Izobrazba, ki naj bi jo dajala dijaku gimnazija, bi morala po našem mnenju imeti naslednje elemente: najprej skupina družbenih ved z osrednjim predmetom zgodovino, ki pa se v zadnjem letu zaključuje s sociologijo. Drugi element so tako imenovane naravoslovne vede z močnim poudarkom na matematiki in fiziki. Tretji element vzgoje, to je tisti, ki približuje gimnazijo strokovnim šolam in ki hkrati omogoča abiturientom lažji prehod na višjo stopnjo študija, je tehnični pouk s proizvodnim delom. Četrti element vzgoje pa naj bi po naši zamisli predstavljala skupina tako imenovanih izbirnih predmetov. Tudi programov za leto-te naj ne bi določali republiški svet za šolstvo, temveč posamezni ljudski odbori glede na samezni ljudski odbori, v katerih službah primanjkuje potrebnega kadra. Ta pouk pravzaprav ne zahteva stalnih predavateljev, predavajo naj predvsem strokovnjaki iz prakse,

dijaki pa naj bi si v veliki meri pridobivali znanje na delovnih mestih. Peti in zadnji element pa naj bi bila predmeta telesne vzgoje in predvojaške vzgoje.

S takim konceptom se bomo lahko izognili dvema tipoma gimnazije in prepričan sem, da bo tako reformirana šola lahko dala učencem res sodobno občo izobrazbo.

Morda še nekaj besed o reformnih prizadevanjih na področju strokovnega šolstva.

— Osnovno izhodišče reforme strokovnega šolstva je v tem, da prilagodimo to šolstvo načelom sodobne delitve dela, se pravi, da prenesemo delitev dela tudi na področje izobraževanja in da preidemo od doslej marsikdaj še zelo obrtniškega sistema šolanja na sodobni industrijski princip vzgoje. Vse potrebno za reformo strokovnega šolstva pa morajo pripraviti naše gospodarske organizacije: izdelati morajo profile kadrov in določiti obseg znanja, ki ga morajo dobiti posamezni kadri za določena delovna mesta. Le na ta način, da podjetja povedo, kaj in kako naj šola vzgaja, si bomo lahko zagotovili boljše strokovno izobraževanje, kadrom pa bomo lahko dali bolj specializirano znanje, hkrati pa skrajšali dobo šolanja.

Zato je zame bistveno vprašanje reforme strokovnega šolstva v tem, kako se bodo gospodarske organizacije lotile tega dela. Mislim pa, da bi morali prosvetni delavci podpreti ta njihova prizadevanja in ne bi smeli vrivati v programe »obče izobraževalne materije«. Prepričan sem, da bi nam vsaka bojazan in nestrpnost, vsako vsiljevanje te »hobče izobraževanje materije« samo zavrglo razvoj strokovnega šolstva in podaljšalo dobo strokovnega izobraževanja. Koliko potrebuje vsako splošne izobrazbe in družbeno-ekonomskega znanja, bo pokazalo že samo delovno mesto.

Tovariš predsednik, ali so našim šolam že zagotovljeni vsi potrebni učbeniki? Kakšno stališče je zavzel do tega problema Svet za šolstvo LRS?

— Nove učbenike razpisujemo predvsem za tiste predmete, kjer so novi programi že izdelani. Torej načrtno rešujemo vprašanje učbenikov le na osnovni šoli, ki smo jo že reformirali. Izdajamo pa tudi še učbenike za tiste strokovne šole, ki jih doslej niso imele. Moram pa reči, da si komisija za učbenike pri Svetu za šolstvo zelo prizadeva, da bi čimprej dobili potrebne učbenike. Na žalost pa ni vse tako, kot bi si želeli, delno tudi zaradi objektivnih vzrokov. Največja težava je v tem, ker so strokovnjaki zelo zaposleni in se le redko odzovejo na naše razpise. Tudi načelo, da mora biti učbenik vsaj pet let v veljavi, potem takem mora biti res temeljito pripravljen, odmika njegov izid. Težave so še v tem, ker so naše tiskarne oziroma založbe preobremenjene. Založbe si tudi še niso v zadostni meri ustvarile obratna sredstva, da bi lahko učbenike imele dlje na zalogi in se tako raje odločajo za ponatise,

kar pa v marsičem otežkoča pravočasen izid učbenikov.

Ali so se v zadnjem času povečale šolske kapacitete in kako je z investicijami v šolstvo?

— Natančnih podatkov v novih šolskih kapacitetah še nimamo. Na splošno pa lahko rečem, da smo vprašanje šolskih prostorov znatno premaknili. Po družbenem planu naj bi obseg naših investicij znašal 2,5 milijarde; v preteklosti smo zaostajali za tem planom celo za tri četrtine milijarde, zdaj pa ne samo, da ta plan izpolnjujemo, temveč celo nadomestimo, kar je bilo zamujeno v investicijah.

Vendar kljub temu še vedno pripomba: naše investicije so pogosto preširoko zastavljene, kar nam pozneje znatno povečuje izdatke v predračunih. Mislim, da bomo morali v bodoče veliko bolj ekonomično graditi šole. Druga pripomba pa naj velja nekaterim okrajem, ki še vedno preveč investirajo v podeželje in ne v industrijsko razvitejša središča. Investiranje v podeželje nasploh pa danes ne more biti več smotno, kajti prav podeželje je danes tisto, ki doživlja velike družbene premike. Dokaz za to so nekatere šole na podeželju, ki se že praznijo, medtem ko morajo v industrijsko razvitejših središčih uvajati celo tretjo izmenjo pouka.

In kako je s sodobnimi učnimi pripomočki, brez katerih si pravzaprav ne moremo misliti uspešne šolske reforme?

— Tam, kjer šolski odbori na široko sodelujejo z družbeno-političnimi in gospodarskimi organizacijami, lahko zasledimo lepe uspehe pri tehničnem pouku, šolski prostori in delavnice so sodobno opremljeni. Kjer pa šolski odbori skušajo rešiti ta problem samo s proračunom, ne morejo naprej. Zato so danes v Sloveniji precejšnje razlike v opremljenosti šol. Sicer pa moram reči, da se naše šolstvo ni razvijalo skladno z drugim družbeno-političnim in gospodarskim življenjem in da še vedno zaostajamo za njim. Zato smo v bistvu na naših šolah še vedno pri verbalističnih metodah pouka. Mislim pa, da bomo to vprašanje veliko lažje rešili takrat, ko ne bomo več v tolikšni bitki za prostor. Sicer pa bo rešitev tega problema terjala tudi šolska reforma.

Prosvetnega kadra še vedno ni dovolj. Kaj je bilo doslej storjenega, da se poveča njegov dotok v šole? Šolska reforma zahteva, da se prosvetni kader nenehno izpopolnjuje, če res hoče vzgajati v duhu reforme. Kaj je bilo v poslednjem času storjenega na tem področju?

— Svet za šolstvo sicer še vedno pripravlja tečaje in seminarje za prosvetne delavce v okviru vse republike, vendar smo prenesli pretežni del izobraževanja prosvetnega kadra na okrajne pedagoške službe. S pomočjo seminarjev, tečajev in predavanj, s pomočjo okrajnih političnih šol,

šol za delavsko in družbeno upravljanje, delavskih univerz in vseh drugih vzgojnih činiteljev, se je že razpredel pester sistem najrazličnejših oblik izobraževanja in strokovnega izpopolnjevanja prosvetnih delavcev. Veliko pa je doslej storil za vzgojo prosvetnega kadra tudi pedagoški center pri Zavodu za napredek šolstva.

Mislimo, da bomo letos tudi dokončno izdelali koncept za vzgojo učiteljskega kadra in da ga bomo lahko začeli uresničevati že v prihodnjem šolskem letu. Da pa bi si zagotovili tudi zadostno število predmetnih učiteljev, smo odprli na Višji pedagoški šoli nekatere nove oddelke — oddelka za tehnični in glasbeni pouk — in hkrati na vseh oddelkih uvedli tudi izreden študij. Tako kot že nekaj let bomo tudi letos usposobili na dveh tečajih približno sedemdeset abiturientov srednjih šol za učitelje osnovnih šol.

Kako bi ocenili sodelovanje naših šol z družbeno-političnimi in gospodarskimi organizacijami? Katere oblike tega sodelovanja so se pokazale doslej najbolj uspešne?

— Doslej se je najbolj povežala z družbeno-političnim in gospodarskim življenjem okolice osemletka, ki je že po svojem bistvu trdno zakoreninjena v okolju. Največ pa je na tem področju storilo Društvo prijateljev mladine, ki je na eni strani preko svobodnih aktivnosti povežalo okoli šole vse činitelje družbeno-političnega življenja, na drugi strani pa z veliko skrbjo za družbeno prehrano otrok in organizirano izbiranje prostega časa otrok. Podobno lahko ocenjujem dejavnost Ljudske mladine v strokovnem šolstvu. Še najmanj pa smo dosegli v gimnaziji, kajti tej je že stari koncept vzgoje jemal stik z okoljem. Prepričan pa sem, da bo prav šolska reforma prevzela to vzgojno ustanovo z našimi družbeno-političnimi in gospodarskimi organizacijami.

Tovariš predsednik, ob koncu še to; kako se razvija družbeno upravljanje na naših šolah? Katere konkretne naloge in dolžnosti bo prineslo novo šolsko leto našim šolskim odborom?

— Moram reči, da se je samoupravljanje na področju šolstva zelo hitro uveljavilo, kar dokazuje njegova nujnost in da je delo šolskih odborov na splošno dobro. Medtem ko so se šolski odbori v prvi etapi svojega razvoja večinoma ukvarjali z materialnim vprašanjem, je šolska reforma že poglobila njihovo dejavnost: v ospredju je bila skrb za otroka, za njegovo prehrano, smotno izkoriščanje prostega časa, reševati so se odnosi med otroki, starši in šolo. Zdaj, v tretji razvojni fazi družbenega upravljanja v našem šolstvu, bodo morali šolski odbori srhljati predvsem vzgojo otrok, gotoviti njeno aktualnost, smotnost in poglobljenost.

MIHAIL ŠOLOHOV

POLJSKI ČUVAJ

V kratkem bo izšla pri Cankarjevi založbi zbirka povesti znanega ruskega književnika Mihaila Šolohova pod skupnim naslovom »Sinja stepa«. To so prva dela mladega Šolohova, nastala potem, ko je v literarni umetnosti našel cilj in smisel življenja. Prinašamo odlomek iz povesti »Poljski čuvaj«

Topovsko bobnenje je postajalo vse glasnejše. Ko so zjutraj gnali čredo na pašo, je Mitka dolgo sedel kraj poti pod starim mlinom na veter. Pločevina na strehi je piskala v vetru in škrtala, krila so škripala zateglo in zopno, nad vsemi temi plahimi zvoki pa je nekje za holmom buhalo z nizkim glasom: bu-u-uh, bu-u-uh.

Gosto prelivajoče se bobnenje se je dolgo izgubljalo v globelih za vasjo, zagrnjenih v predsvitno modrino. Skozi vas so se zjutraj vlekli vozovi s hrano, municijo in bodočo žico.

V obratni smeri pa so vozili ranjene in ušive kozake in jih zlagali na ploščadi pred stanično upravo. Radovedne kure so skrbljivo stikale med čiki, krvavimi obvezami in vato z grudicami krvi ter pazljivo prisluškovale stokom, joku in hripavemu preklinjanju ranjenec.

Mitka si je prizadeval, da bi ostal skrit očetovim očem.

Ko je pozajtrkoval, je s trnki odšel k Donu; sedeč na bregu je opazoval, kako po mostu koraka konjeniča, kako ropotajo tačanke, kako pehota brede po mrzlem prahu. O mraku se je vrnil domov. Zvečer so v vas prignali skupino ujetih rdečearmejev. Sli so drug ob drugem, v gruči, boš, v raztrganih suknjah. Kozacke so vdrle na pot, pljuvale v sive, zaprašene obraze, in ogabno psovale ob hrupnem krohotu kozakov in spremljevalcev. Mitka jim je sledil in goital jedki prah, ki so ga bili ujetniki vzdignili z nogami; srce, ki ga je stisnila žalost, je neenakomerno toglo... Pogledal je v sleherne oči, obrobene s sinje-črnimi krogi, z očmi je šel z enega golobradega obraza na drugega in čakal, da bo zdaj zdaj v enem teh, ki so bili v sivih plaščih, prepoznal brata Fedorja.

Na ploščadi blizu vaškega skednja, kjer so prej zbirali stanično žito, so ujetnike ustavili. Mitka je videl, kako je na kriljco upravne hiše stopil oče; z levo roko je pukal čof na sablji in zarenčal:

»Kape dol!«

Počasi počasi so rdečearmejci sneli kape, s povešenimi glavami so si zdaj pa zdaj kaj zašepetali. Spet znani, surovi glas:

»Postavi se v vrste! Hitro, hitro, rdeča svojati!«

Bose noge cepetajo, ko se prestopajo. Siva vrsta izmučenih obrazov se razpotegne do kriljca.

»Preštej se!«

Hripavi glasovi. Naučeni obrat glav. Mitka pa v grlu grabijo krči, čuti usmiljenje do teh po zunanosti tujih ljudi, skeleče usmiljenje, dušeče, in prvič v življenju čuti jedko sovraštvo do očeta, do njegovega samozadovoljnega smehljaja, do ščetinaste ruse brade.

»V skedenj marš marš!«

Eden za drugim so odšli in zevajoči črni goltanec vrat. Zanjega, majhnega, opotekajočega se je Mitkov oče z nožnico meča udaril po glavi, povezani s krvavo cunjo; ta je skočil naprej, se spotaknil, opletal še pet korakov, potem pa tebebil z obrazom na trdo, z nogami uteptano zemljo. Na ploščadi krohot, rjovenje, oči, solzeče se od smeha, babja usta, dušeča se v penastem hohotu, Mitka pa je zakričal s pretrganim, zamolklim glasom, si zakril obraz s hladnimi dlanmi in planil po poti, zaletavajoč se v ljudi.

4

Mati se je dajala okoli peči, kuha je šla h kraju. Mitka se ji je približal in s pogledom obrnjen proč dejal:

»Mama, napeci bobov... nesel bi jih tistim, ki so zaprti na skednju... ujetnikom.«

Materi se je orosilo oko.

»Imaj jih boš, sin. Morebiti tudi naš Fedja kje trpi... Ujetniki imajo matere, ki tudi najbrž ponoči nimajo suhih blazin.«

»Kaj pa, če bo zvedel oče?«

»Bog ne daj! Zvečer boš nesel, Mitenjka. Dal boš kozakom, ki stražijo, in jim naročil, naj jim dajo...«

Kakor da je sonce namerno zadrževalo korak, tako je lezlo nad stanico, ravnodušno do Mitenjkove nestrpnosti in dostojanstveno. Pa je le dočakal, da se je stemnilo, odšel na ploščad, in kot martinček smuknil med ograjo iz bodoče žice k vratom, držeč v nedrih culo s hrano.

»Kdo je? Stoj! Streljal bom!«

»Jaz sem... Ujetnikom sem prinesel hrane.«

»Kdo si? Poberi se, mar še nisi okusil kopita? Da bi te hudič! Ali nisi mogel hrane prinesiti podnevi?«

»Čakaj, Prohorič, mar ni to komandirjev dečko?«

»Si ti sin Anisima Petroviča?«

»Sem...«

»Kdo te je poslal s hrano? Oče?«

»Ne-e... Sam sem...«

Mitku sta se približala dva kozaka. Starejši, bradat, je zgrabil Mitka za uho.

»Ti, zelenec, kdo te je učil ujetnikom nositi hrano? Mar ne veš, da so nam oni največji sovražniki? Kaj pa če vse to povem tvojemu očetu? Presneto ti bo navil uro!«

»Pusti to, Prohorič! Mar se ti zdi škoda tujega kruha? Samo ena usta imaš, vzemi hrano, dala jim bova!«

»Kaj pa, če Anisim Petrovič za to zve? Ti lahko zganjaš neumnosti, ker si sam, jaz pa imam družino. Za takšno reč te pošljejo na fronto, k temu te pa še prešibajo...«

»Nehaj, nehaj, mevča! Hej, dečko, kam pa lezeš? Daj sem hrano, jim bova že izročila.«

Mitka je izročil culo mlaščemu. Ko se je ta nagnil, je zašepetal:

»Ob sredah in petkih stražim... Kar prinesi!«

Vsako sredo in petek je Mitka prišel na ploščad; pazil je, da se ne bi zapletel med bodočo žico, ko je lezel čez ograjo, potem je izročil stražarju culo in se vrnil domov; plazil se je ob ograjah in se oziral na vse strani.

ANTOBIUS

zato bi to nenaklonjenost najraje še nekaj časa ohranil zase.

»Kaj vama je povedal ta fant?«

»V Beogradu študira. Medicino. Ze tretje leto...« se je oglašila žena.

»Tretje leto že, v tretjem letniku pa, ni, ji je stari segel v besedo, »saj se nima vseh izpitov niti za prvi letnik.«

»Dobro, čemu bi hotel na vse pretege? Počasi, pa bo že šlo...«

Očitno se je razpletel med zakonca eden izmed mnogih podobnih pomenkov, ki so se o tem vrstili v njuni hiši. Spoznal sem, da sta se mati in oče pogosto menila o fantu svoje hčere in da je ta pogovor v moji navzočnosti le eden izmed mnogih o tem.

Moral sem poseči vmes. »Pustimo za zdaj njegov študij! Povejta mi raje, kaj vama je rekla danes, ko sta ga polskala!«

»Rekel je, da je Vera videl zadnjič v soboto zvečer, natančno pred tednom dni. Pospremil jo je do zadnjega avtobusa, ki pelje na Avalo, ker se je Vera peljala do Voždovca, do študentskega doma. Ta avtobus odpelje izpred spomenika dvajset minut po drugi uri.«

»Povedal je, da se potem nista več videla. Iskal jo je dvakrat, pa je ni bilo. Rekel je, da se je oglašil tam, kjer je Vera zvečer zaposlena, pa so mu povedali, da ni prišla. Bil je tudi v študentskem naselju in izvedel, da je tudi tam ni. Od prejšnje sobote, so mu rekli. Nikjer je ni. V tisti pretekli avtobus je stopila, v študentski dom pa je ni bilo.«

»Oglašila sva se tudi na stanovanju pri nočnem vratarju študentskega doma. Povedal je, da se Vera prejšnjo soboto ni vrnila v dom.«

Tu zadnje je povedal oče. Nena doma me je obšel občutek neznosti do nje, in sicer prav zaradi načina, kako je to povedal. Čutil sem, kako zelo ga tare srb za izginito hčer, kakvo ga grize ta skrb, ki ne bo popustila, dokler ne bo imela svoje hčere. Spoznal sem, da obhajajo očeta tudi misli na najhujše, kakor bi v takem primeru prav gotovo mislil vsak dober oče. Sredi noči je kar na lepem izginito mlado, prav gotovo premano izkušeno dekle. Morda so jo odpeljali s silo, morda so jo ubili, mogoče se ji je pripetilo kaj strašnega...

»Kdaj se je zgodilo?«

»Prav danes je teden dni.«

»In vi šele zdaj...«

Spet je žena pogledala vmes: »Kako pa naj bi prejel Nisva od tvoj iz Iriga sva, kakor sva že povedala, danes sva se pripeljala na obisk. No, in zdaj tole...«

Mož je bil bolj razburjen kot žena. To sem spoznal po njegovih prstih, ki so nemirno bobnali po tuluca prstičnega ključka. Žena je bila mirnejša, zato pa mnogo bolj zgovorna.

»Najprej sva čakala. Dekle je kam šlo, delo ima, sva menila. Potem pa je prišla punčka, tista, ki z Vero skupaj stanujeta, pialovska, prav tako iz Srema. Menda je iz Voljke ali iz okolice. Z Vero sta se dobro razumeli že v gimnaziji...«

Bilo je nekaj minut pred drugo uro. Na hodniku sta sedeli na klopi še dve ženski, zraven njih pa starec, ki je tako kašljal, da me je že motilo. Nisem se opravi vseh tistih drobnih reči, ki čakajo vsakega dežurnega. Blizal se je čas izmene, jaz pa se nisem bil z vsem gotov.

Ženska je kar naprej govorila. Imel sem občutek, da se tudi njen mož, oče izginito dekleta, rahlo sramuje te ženske zgovornosti, ki mu verjetno sreni življenje...

»In tako nama je povedala tista punčka iz Voljke, da Vere ni v domu že teden dni...«

»V kakšnem domu?«

»V študentskem domu na Voždovcu. Tam, v barakah...«

To je povedal oče. Brž sem izkoristil priložnost, da sem od tega mirnega človeka dobil osnovne podatke:

»Vera Stojčić, osemnaest let, rojena v Irigu. Srema, oče Zarko in mati Draga; študentka jugoslovanske književnosti, prvi semester. V Beogradu stanuje v študentskem domu na Voždovcu, ni zaposlena...«

»Bila je zaposlena.«

To je rekla oče, potem ko je videl, da sem hotel po vsej logiki Vera je bila študentka — kar sam nisem vpisal ta zadnji podatek.

»No vem natančno, kaj je delala. Znano mi je le, da je bila v nekakšni večerni ali nočni službi, tri ali štiri ure.«

»Kako je mogoče, da ne veste, kje je delala vaša hči?« sem se čudil.

»Ni še dolgo zaposlena, prejšnji mesec je nekaj govorila o morebitni službi. Potem tudi ni več prihajala domov, zato sva midva hodila k njej na obisk, kadar sva se lahko odtrgala od dela... Tako sva tudi zdaj prišla v Beograd...«

»Mirko nama je povedal, da je Vera zaposlena, sama pa je hotela to službo nekako prikriti.« je mož s težavo pretrgal ploho ženinih besed.

»Mirko je njen fant, veste. Poznata se že iz otroških let. Fant je iz dobre hiše, midva se nisva upirala...«

Utrujen sem bil in tako živčen, da sem se s težavo premagoval. Spet sem moral odložiti svinčnik, s katerim sem si zapisoval podatke, ki so pomembni za ljudi naše stroke. Gledal sem postarana zakonca pred seboj: ona je bila velika in zajetna, pod izbočeno obrvjo je imela bradavico, on pa droben in suhljast. Tanke rečice žilice so mu preplezale hči, ki jih je pobelilo milo, vrat pa je imel še vedno od sonca ožgan.

Običena sta bila, kakor so pač običeni na pol kmetje, čisti prebivalci vinogradnih obronkov Fruške gore. Ker pa poznam kraje že od mladih let, sem kmalu ocenil, da nista posebno premožna in da sta bolj kmeta kot pa vojvodinska »meščana«.

Morda sta začutila, da si ju ogledujem, zato sta midve zrla vame.

»Oprostite,« sem rekel. »Nadalujmo razgovor o izginito dekletu. Vsak čas pride moj namestnik, ki mu moram še nekaj prijaviti.«

Prav takrat je nekdo potkal in vstopil, ne da bi počakal na moj odziv. Bil je mlilni Petrić, ki se je vrnil z ohoda po Ulici 29. novembra. Službo je imel v bližini našega postolja.

Z očmi je prosil, naj mu oprostim neučakanost, mimogrede je pozdravil in takoj začel:

»Iz kavarne »Drina« sem pripeljal pijanca. Pošteno se ga je nabral, pravilo, da je bil pijan že ob desetih. Veliko je potrošil. Ko bi bil moral plačati, je zdvijal in začel razbijati...«

»Trenutek počakaj,« sem rekel.

»Vem, toda zdaj ga varuje dežurni pri vhodu in še nekdo, ki je po naključju prišel mimo. Pijan je kot čep, ruval bi se in

pretepjal. Če bi mi takoj dali nalogo, bi ga kam spravili, da bi se streljil.«

Pred vrati je kašljal tisti starec, ženski sta se prepirali, katera bo prva vstopila. Bilo je nekaj minut pred drugo.

Edino, česar sem se tisti trenutek jasno zavedal, je bila želja, da zadeve z izginito dekletom ne bi obravnaval tako kakor pijanca iz »Drine« ali kakó drugo zadevo iz dnevnika dežurnega preiskovalca, zaposlenega na tajništvu za notranje zadeve.

Zato sem naglo spregovoril:

»Vesta, ta zadeva z vašo hčerjo me zanima. Prav rad bi vama takoj pomagal, vendar imam še nekaj nujnih opravkov. Če se vama ne mudi preveč, počakajta kakih deset minut, potem pa bi šli skupaj v mesto.«

Žena in mož sta se spogledala. Videl sem, da jima je vseh moja ponudba, da jima bom potem posvetil svoj čas.

»Na hodniku bova počakala,« se je stari nasmehnil v zadregi, kakor da je ne vem kakšne krivice ali pa kot zelo vljuden človek, ki mi je nerodno vzemirajti druge ljudi in jim jemati njihov prosti čas.

Zapisal sem si vse, kar se mi je zdelo potrebno. Dežurni, ki me bo zamenjal, naj prevzame to reč, sem se odločil. Preveril naj in skuša pomagati, če bo le šlo.

»Na cesto me je vrgla, denarja pa mi ne da! Prosim vas, tovaris, ali je to prav?«

Vstopil je Rajko, ki naj bi delal v popoldanski izmeni. Pomirila sva kašljaločega starca. Rekel sem mu, da sem si vse zapisal. Rajko pa je takoj poklical vodnika, ki naj bi starega pospremil in skušal njegovo ženo pripraviti k pameti.

Sicer pa nisem imel povedati svojem nasledniku nič posebnega. Beograd je delal kakor vsak dan, ljudje niso imeli časa za tuje skrbi in tudi ne za prepire, zdrahe, pretepe.

»Samo še tole: neko dekle je izginito.«

Rajko me je pogledal. Novica ga je zanimala. Z nize je vzel sliko, ki sta mi jo malo prej dala mati in oče.

Črnolasa dekle z lepimi, svetlimi očmi se je smehljalo v fotografsko togi držji. Vendar si spoznal ob prvem pogledu na sil-

»Ne, ta zadeva me zanima. Izginita je pred tednom dni v avtobusu, ki pelje na Avalo dvajset minut čez drugo po polno.«

»In potem?«

»Nič več. Starši so prišli in jo iščejo.«

Kakih deset minut kasneje sem sedel z očetom in materjo izginito dekleta v gostinski blizu TNZ.

Zanimal me je predvsem tisti fant...

II

»Mirko, njen fant, je iz bogate hiše. Tudi on je hodil v gimnazijo v Karlovcih, prav kot naša Vera. Dober fant, zares mu ni kaj očitati. Njegov oče ima maksimum, od tega polovico vinogradov. Lepo hišo imajo, tik pred vojno so jo sezidali, sploh so ljudje, kot se spodobijo...«

Tako je govorila mati. Oče je spet molčal, vendar sem tisti trenutek ujel njegov pogled, ki mi je povedal, da se ne strinja s tem ženinim mnenjem o samih dobrih lastnostih fanta njune hčere.

Vprašal sem ga:

»Kaj pa vi pravite o tem Mirku?«

Stopila sta na hodnik, jaz pa sem brž napisal nalogo za pripor pijanega razgrajca in prosil Petričeva, naj pokliče v sobo naslednjo stranko.

Vstopil je starec, ki je na hodniku ves čas kašljal.

»Tovaris, pomagajte! Zena me je vrgla iz stanovanja. Samo kašljal, nobenega dela se ne primes, ni pravi. Tovaris, pa prejeman invalidnino, lepo pokojnino, vam rečem. Kaj pomaga, ko pa sem bolan! Zdaj, na štara leta je ženo nekaj obsedel, mogoče si želi kaj bolj zdravega, mlajšega...«

ko, da dekle ni neumno in da ve, kaj hoče. Okrog ustnice je imela potezo, ki je dajala njenemu obrazu nekam strog videz. Le oči, te so bile ženske mehke, tople. Frizura je bila narajna po vzoru Pascalle Petit, vendar z velikim smislom za slog, ki se je skladal z drobnim, pravilnim, noskom. Vendar pa se ta frizura ni podajala k skromnim dekletovi bluzi in k črni lastovski iz plastične snovi, ki je pod vratom sklepala bluzo.

»Čedno dekle,« je strokovnjaško ugotovil Rajko. »Ali naj se pozanimam zanjo? Kaj meniš?«

»Ah, nemirni Mirko,« je začel s šalo in zardel. »No, kako naj rečem? Ni slab fant, to ne, vendar je nekam preveč vohav za svojo starost. Tri leta je starejši od Vere, zvespo jo je pripeljal iz Karlovcv v Irig, prevrnila sta se in Vera si je izpahnila...«

Oče je govoril počasi, kakor da razmišlja o vsakem stavku posebej. Sklepal sem, da to pot prvič resneje in javno ocenjuje fanta z vespo, zato ne bi rad izrekel prehudе sodbe. Zdelo se mi je, da mu fant njegove hčere ni posebno pri srcu — kdo ve, zakaj — vendar se ne bi rad prenačil.

Potem sem izgovoril običajno, morda neumno vprašanje:

»Ali je imela sovražnike?«

»Kje neki! Moja hči je bila veselo, ljubko dekle. Vedno je imela svojico prijateljice, še iz otroških let, kar naprej jih je vabila na malico ali na kosilo. Vem, da so jo vedno rade imele tudi gospodinje, pri katerih je stanovala v Karlovcih. Profesorji so mi pripovedovali o njej same lepe reči.«

»Včasih je bila trmasta,« se je oglašila žena z bradavico pod obrvjo.

Mož je še bolj zardel in se ozrl po ženi nekam žalostno in ježno hkrati.

»Da, da,« je žena z odločnim kimanjem zagovarjala prejšnjo trditve. »Ko sem prišla k hiši, je bila še zelo mlajša. Včasih je zlezla na omaro in ni hotela na tla, če ni bilo očeta doma...«

Nazadnje sem le vprašal po tistem, kar sem sklepal po njenih različnih izjavah:

»Ali ste njena mačeha?«

»Da. Pred petnajstimi leti sem se poročila z Zarkom, imava še eno hčer, Branko, ki tudi hodi v šolo, v prvo gimnazijo...«

Kar na lepem se je zataknilo. Trenutno mi ni prišlo na misel nič takega, kar bi ju lahko vprašal, ker sem razmišljal o odnosih v tej hiši, o mačehi in po pol sestri, o deklici, ki spleza na omaro in noče na tla, o bojznih in strahu, ki jo je prevzel že v zgodnji mladosti. Zdelo se mi je, da je povzročil zmedel tudi moja sobesednica, ki sta se vedla, kakor da ju je sram, ker je prišlo na dan, da Vera nima matere in da je mačeha njena ravno najbolj rada. Ta misel se mi je utrnila ob pogledu na skrušeno, tihega očeta.

»Povejta še kaj o tem fantu! Kje sta za naša?«

»Ko sva prišla, je spal, čeprav je bilo že okoli pol enajstih dopoldne. Bil je ves kužrast in nekam zabuhel v obraz. Rekel je, da se učil po cele noči, ker se bliža izpitni rok. Povedal je, da ne ve, kaj je z Vero, vendar je bil nekam zmeden in je kar naprej strmel skozi okno, na cesto in po oblačkih. Zdelo se mi je, da fant nekaj ve, pa noče povedati. Zena je zvišlala glas. Zdržnil se je in povedal tisto o avtobusu.«

»Ali ta fant ve, kje je Vera delala?«

»Verjetno ve, ker jo je večkrat čakal. Pravi, da jo je pospremil vsak večer. Zdi se mi, da ji je on pomagal najti tisto zaposlitev, zato sem ne vem kdaj temu fantu moral dekle med študijem delati? Kakor da bi ji jaz ne mogel dati, kar potrebuje! Res je, ne živimo v Izobilju, vendar je pri hiši dovolj kruha in še kaj za zraven. Ko sem slišal, da je zaposlena, sem se razlezel, pa je rekla, da bo potem laže dobila zaposlitev, da je v Beogradu vse drago in da si mora prislužiti za obitek, ker so tu dekleta drugače običeni in da je v Beogradu sploh vse drugače kot v Karlovcih...«

»Kje stanuje ta Mirko?«

»V Beogradu ima teto. Tudi ona je iz naših krajev, pred vojno se je poročila. Njen mož je prihajal k nam v Irig, že dolgo se poznamo. Samo — bolelo me je, da je živ in ni na delu. Kdo ve, kako in od koga živi. Stanuje tu blizu tržnice, na desni strani, takol onstran novega mostu.«

»Pri Zelenem vencu?«

Spored Radia Ljubljana za teden od 12. do 18. septembra

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
12. septembra	13. septembra	14. septembra	15. septembra	16. septembra	17. septembra	18. septembra
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	6.00-6.30 Vesele v nedeljsko jutro
8.05 Poje Doris Day	5.10-5.30 Nekaj domačih	5.25-5.45 Nekaj domačih	5.10-5.30 Nekaj domačih	5.25-5.45 Nekaj domačih	5.10-5.30 Nekaj domačih	6.40-6.45 Priveditve dneva
8.20 Za otročje nasveti	8.05 Gustave Charpentier: Vti-si iz Italije	8.05 Zenski in moški zbor DPD »Svoboda« Hrastnik	6.30-6.40 Reklame	8.05 Dve operni uverturi	6.30-6.40 Reklame	6.45 Igra pihalni orkester JLA
9.00 Zvočni mozaik	8.40 Majhni zabavni ansambli	8.30 Zvočni kateidoskop	8.05 J. Brahms: Madžarski plesi	8.30 Od tod in tam	8.05 Pevec Frank Sinatra	8.00 Mladinska radijska igra
11.00 Dva dvošpeta iz Mascagnijeve opere Cavalleria rusticana	8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo	9.00 Zabavna glasba na tekočem traku	8.25 Naši glasbeni uspehi v preteklem šolskem letu	9.55 Segava klaviratura	8.20 Skladbe Vikta Ukmarja in E. M. Škerjanca	8.30 Iz albuma otroških pesmi
11.15 Naš podlistek	9.25 Poje ženski vokalni kvartet	10.10 Ansambelski in zborovski operni prizori	8.55 Radijska šola za višjo stopnjo	10.10 Felix Mendelssohn: Pesmi brez besed	8.40 Partizanske pesmi bratskih narodov	8.45 RTV Ljubljana v gosteh v Tovarni emalirane posode v Celju
11.35 Za harfo in kitaro	9.45 Gerald Finzi: 5 bagatel za klarinet	11.00 V ritmu današnjih dni	9.25 Evropa express	10.40 Popevke se vrstijo	8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo	9.45 Petar Dumičić: Suita za godalni orkester
12.00 Slovenske narodne pesmi	10.10 Radi bi vas zabavali	11.30 družina in dom	10.10 Od melodije do melodije	11.15 Naš podlistek	9.25 Od valčka do sambe	10.00 Še pomnite, tovaris! Franc Sušteršič: Tiranova zadnja pot
12.15 Kmetijski nasveti	11.50 Slavko Miheličič: Fantazija za klavir in godalni orkester - Marijan Lipovšek: Druga suita za godala	11.40 Pavel Sivic: Divertimento za klavir in orkester	12.00 Pihalni orkester LM	11.30 Uroš Krek: Simfonieta	10.10 Za vsakogar nekaj	10.30 Iz vokalnega ustvarjanja skladateljca Rada Simoničija
12.25 Zabaven opoldanski spored	12.15 Kmetijski nasveti	12.00 Kvarter Milana Staničeta	12.15 Kmetijski nasveti	12.00 »Dobra volja je najboljša«	11.30 Floritski tednik	11.00 Igramo za vas
13.15 Obvestila in zabavna glasba	12.25 Pet pevcev - pet popevk	12.15 Kmetijski svet	12.25 Zabaven opoldanski spored	12.15 Kmetijski nasveti	11.50 Deset minut z zabavnim orkestrom RTV Ljubljana	11.30 Zvone Kržišnik: Hvarski zapiski
13.30 Zvočni izpod Romanije	12.50 Pisani zvočki z Dravskega polja	12.40 Otroci pozdravljajo glasba in zabavna glasba	13.15 Obvestila in zabavna glasba	12.25 S sončnega juga	12.00 Trio iz doline	12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - I.
14.00 Gioacchino Rossini-Ottorino Respighi: Fantastična prodajalna	13.30 Slovenski operni pevci v znanih operah	13.30 Sergej Rahmaninov: Prejudji	13.30 Igra Mariborski instrumentalni ansambel	12.40 Domači napevi izpod zelenega Pohorja	12.15 Kmetijski nasveti	13.30 Za našo vas
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	14.05 Radijska šola za višjo stopnjo	13.50 Zabavni orkester bolgarskega radia	13.50 Zavrtimo naš glasbeni globus!	14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo	12.25 Zabaven opoldanski spored	14.15 Koncert pri vas doma
15.15 Reklame in zabavna glasba	14.35 C. M. Weber: Koncert za klarinet in orkester št. 2 v Es-duru	14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	16.00 Humoreska tega tedna	12.45 Erné Dohnanyi: Simfonične minute	14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - II.
15.40 Pesmi Radovana Gobca	14.50 I. jugoslovanski folklovn festival v Koprščini	14.35 C. M. Weber: Koncert za klarinet in orkester št. 2 v Es-duru	15.15 Reklame in zabavna glasba	16.20 P. I. Čajkovski: Iz »Letnih časov«	13.15 Obvestila in zabavna glasba	15.30 Pol ure zabavnih zvokov
16.00 Naši popotniki na tujem	15.40 I. jugoslovanski folklovn festival v Koprščini	15.15 Reklame in zabavna glasba	15.40 Igra violinist Karlo Ruppel	16.40 Jugoslovanski pevci zabavne glasbe	13.30 Skozi vas...	16.00 Melodije za vas
16.20 Francoska pevka Mado Robin z zabavnim sporedom	16.00 Listi iz domačih književnih del	16.00 Melodije starega Dunaja	16.00 Iz svetovne književnosti	17.00 Kragovori z volivci	13.50 Od arje do arje	16.45 Trio Slavka Avenika
16.40 Klavirske skladbe Pavla Merkulja	16.20 Predstavljamo vam znamenite orkestre	16.30 Novost na knjižni polici	16.20 Parada piošč	17.20 Popoldanski koncert	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	17.00 Sport in glasba
17.10 Soferjem na poti	17.20 Bojan Adamič: Naše ljubljeno mesto	17.10 Deset minut iz naše beležnice	17.10 Iz oper G. Verdija	18.00 Napevi iz Latinske Amerike	14.50 Bliš Arnič: Pesem planin, simfonična pesnitve	19.30 Radijski dnevnik
18.00 Operne melodije	18.00 Zanimivosti iz znanosti in tehnike	17.20 Parada piošč	18.30 Sportni tednik	18.15 Veseli hribovci gostujejo...	16.00 Na platnu smo videli	20.05 Nedeljski razgovor
18.40 Kulturni globus	18.15 Od plesišča do plesišča	18.00 Kulturna kronika	19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	18.30 Iz naših kolektivov	16.20 Z melodijami čez kontinente	21.00 Sportna poročila
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	18.30 Človek in zdravje	18.45 Radijska univerza	19.00 Radijski dnevnik	18.50 Obvestila, reklame in zabavna glasba	17.10 Parada plošč	21.15 Ples ob radijskem sprejemanju
19.30 Radijski dnevnik	19.00 Ljubljanski komorni zbor	19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	20.00 Četrtni večer domačih pesmi in napevov	19.30 Komorni zbor RTV Ljubljana	18.00 Pole mešani zbor France Prešeren iz Kranja	23.10 Pol ure zabavnih zvokov
20.00 Trikrat deset	20.30 Radijska igra	19.30 Slovenski samospevi	20.50 Ob 70-letnici Franceta Bevka	19.40 Humoreska tega tedna	18.20 Godalni orkester Tutti Camarata in Šest trobent	14.15 Koncert pri vas doma
20.30 Simfonični koncert	21.35 Zvonimir Bradič: Prejudji o večnem hrepelenju	19.60 Obvestila, reklame in zabavna glasba	21.20 Iz Schubertove skicirke	20.00 Popevke iz Sovjetske zveze	18.45 Okno v svet	14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - III.
22.15 Iz naših studiev	21.45 Melodije raznih dežel	20.00 Giacomo Puccini: Manon Lescaut	22.15 Plesna glasba z vsega sveta	20.15 Tedenski zunanjepolitični pregled	20.00 »Pojmo na Stajersko...«	15.30 Pol ure zabavnih zvokov
23.10 Sarah Vaughan in Billy Eckstine: poleta najbolj uspešne skladbe Berlina.	22.15 Za miade plesalce	22.30-23.55 Glasba z Elizejskih poljan	23.10 Koncert simfoničnega orkestra Jugoslovanske radiotelevizije	20.30 Balet skozi stoletja	20.25 Soboljni mozaik	16.00 Melodije za vas
23.55 Prijeten počitek!	23.10 Nočni komorni koncert deli Dmitrija Sostakoviča	23.55 Prijeten počitek!	24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje	21.15 Odlajda o morju in pomorskih	22.15 Odlajda za naše izseljence	17.00 Sportna poročila
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje		24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje		22.15 Combo in big band	24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje	21.15 Ples ob radijskem sprejemanju
				23.20 Pojte z nami		22.15 Ples ob radijskem sprejemanju
				23.50 Prijeten počitek!		23.10 Pol ure zabavnih zvokov
				24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje		23.50 Prijeten počitek!
					II. PROGRAM	24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje
					22.15-23.00 Plesna glasba	14.15 Popevke in ritmi
						15.10-16.00 Popularen nedeljski operni koncert

Sto šestindvajset je bilo Jugoslovancev v Rimu. Sto šestindvajset tistih, ki je zanje jugoslovanski olimpijski komite sođil, da so sposobni častno zastopati naše barve na letošnji olimpiadi.

Nekateri so dobili potne liste že v začetku leta, drugi pa so prišli v večno mesto skozi šivankino uho, kot pravimo.

Tretji so oblekli državni dres, ne da bi izpolnili normo.

Računali so na vaterpoliste, boksarja Jakovljeviča, nogometaše, atlete in še in še, ko je bilo govora o kolajnah in dobri uvrstitvi.

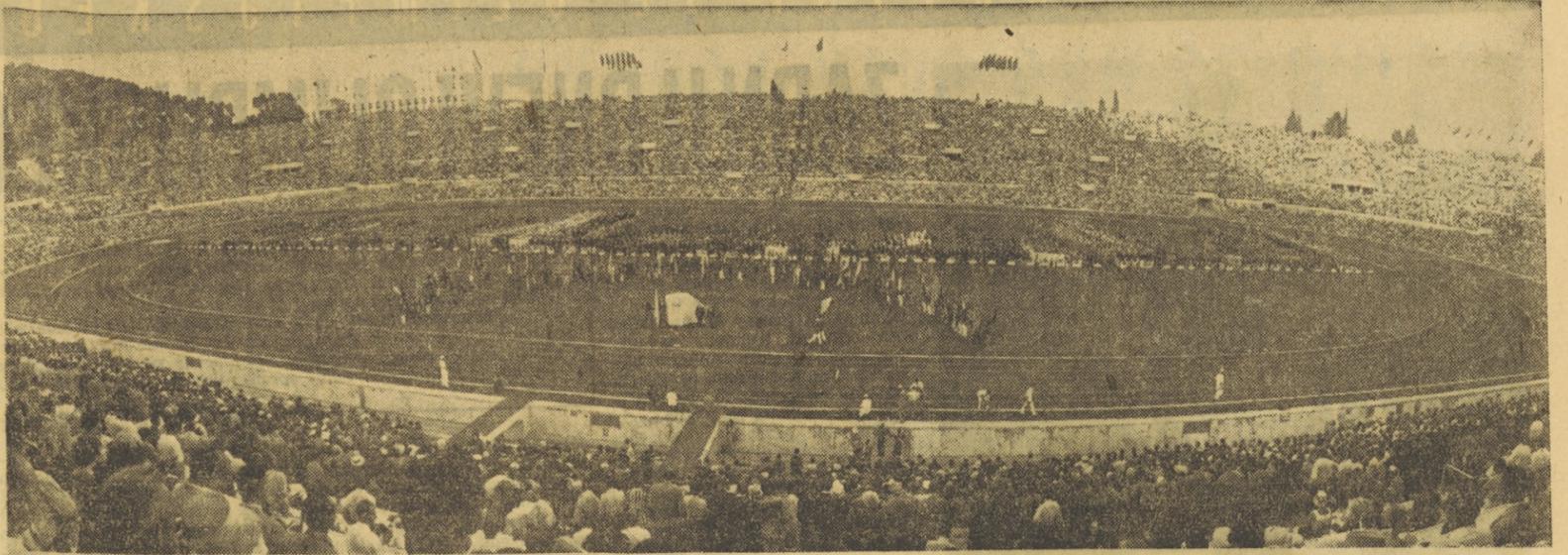
In nismo računali na rokočarje, kolesarje in košarkarje, ki pa so dosegli za nas največ uspeha.

Jakovljevič in naši strokovnjaki so pred tekmovalcem dajali precej optimistične izjave o plasmaju našega boksarja. Martinovića sploh nihče ni vprašal, kaj misli in so ga šele po daljšem premišljevanju uvrstili v reprezentanco. In ob zaključku: Martinović je prejel srebrno medaljo v lahki kategoriji rokočarjev (mimo grede povedano jo je med potjo izgubil, ker so prišli naši predstavniki med prestopanjem iz letala v letalo ob prtljago). Jakovljevič pa se je poslovil od občinstva že v prvem dvoboju...

Kolesarji norme, ki jim jo je določil olimpijski komite, niso izpolnili. Vendar so jih, glede na uspeh, ki so ga dosegli na dirki »Po Jugoslaviji«, le poslali v Rim (tu je imelo vodstvo našega zastopstva srečno roko!). Petnajsto mesto med najboljšimi reprezentancami na svetu in osmo mesto Janeza Zirovnika med elito svetovnih amaterjev je dokaz, da nezaupanje v naše tekmovalce ni na mestu.

Skrbno smo pripravljali našo nogometno reprezentanco za Rim. Saj tako so govorili tisti, ki so jo imeli na skrbi. Govora je bilo, da bo ta enajstotnica hkrati osnova za prihodnje svetovno prvenstvo v Čilu. Toda olimpijska reprezentanca je v ponedeljek proti Italiji zaigrala tako, da bi za podobno igro izžvižgali pri nas vsako prvotnega moštva. Ne vem, zakaj tega niso naredili Neapeljčani, ki jim je bilo prav gotovo žal za denar, s katerim so plačali vstopnice. In če nam v nogometu sreča ne bi bila naklonjena pri žrebu, bi tudi ta naša že tradicionalna srebrna medalja šla po gobe!

Vse to pomeni, da bo moral olimpijski komite v prihodnje zastaviti drugače, predvsem pa se ne bo smel zanašati na staro slavo (in včasih na kaj drugega) nekaterih, drugim pa po mačehovsko deliti potne liste. Zakaj sto šestindvajset je bilo Jugoslovancev v Rimu. Izmed teh se vračajo domov ovenčani s slavo prav tisti, na katere skoraj prav nihče ni računal...

RIM 1960

OLIMPIADA REKORDOV

Olimpijske igre. Beseda, ob kateri vsakemu športniku začne srce hitreje utripati. Cilj vsakega vrhunškega športnika, za katerega ni večjega uspeha, ko sredi mogočne arene poslušajo njegovo državo in gleda zastavo, ki se vije na zmagovalni jambor.

Koliko truda je treba, preden se upi uresničijo. Koliko kilometrov, ur, kilogramov, koliko samopremagovanja, pa tudi jeze, solz žalosti, dokler ne nastopi svečani trenutek, ko stopi najboljši na oder zmagovalca.

Le tri mesta so na zmagovalnem odru, le tri medalje: zlato, srebro in bron. In brez števila tekmecev. Za vse pa ostane še vedno upanje: če ne letos, pa čez štiri leta. Čez štiri leta v Tokiu, ko si bodo stari znanci segli v roke in spet merili svoje moči in sposobnosti.

Rim 1960 bo ostal zapisan v zgodovini olimpijskih iger z zlatimi črkami. Lahko bi ga imenovali olimpiada rekordov. Se preden so se tekmovalci spuščali v boj za medalje, so se postavili rekord — število udeležencev. Več kot 6000 športnikov iz 85 držav je številka, pri kateri nam zastane dih. In na vsakih pet športnikov en novinar! Po tako uspelem začetku pa so v arenah padali rekordni na tekočem traku. Ni bilo dneva, ni bilo večera, ko so rezultati, ki so do pred kratkim pomenili vrhunec, morali prepustiti svoje mesto še boljšim. Da, Rim 1960 je veličasten mozaik najboljšega, kar premore svetovni šport.

Odprimo zdaj olimpijsko kroniko in se ustavimo na posameznih straneh:

Dež zlata za Italijane

Med prvimi, ki so si razdelili kolajne, so bili kolesarji. Tu je bila premoč domačinov popolna. Čim več disciplin so dirkači absolvirali, tem večkrat so najvišje dvignili italijansko zastavo. Na dirkališču je bil brez dvoma najboljši Gaiardoni, ki je naslovu svetovnega prvaka med amaterji (pred dnevi v Leipzigu) dodal še dve zlati medalji. Edina, ki je v tem športu niso dobili, pa je bila cestna vožnja posameznikov na 175 km. Tu je v zadnjih decimetrih Rus Kapitonov prehitel Italijana Trapeja in tako prekinil serijo domačih zmag.

Prvikrat brez medalje

Ze pred olimpijskim vaterpolo turnirjem je bilo moč slutiti, da z našim moštvom nekaj ni v redu. To so pokazale tudi prve tekme v predtekmovalstvu, nato pa je žarek upanja spet zasijal, ko smo po sedmih letih le uspeli premagati Madžare.

To pa je bilo tudi vse, kar so naši uspeli narediti, hkrati pa premalo, da bi si priborili vsaj bron. Zmagali so prepričljivo Italijani, ki so v finalu premagali Jugoslavijo z 2:1, SZ z 2:0, z Madžari pa so igrali 3:3. Zanimivo je, da so bili v začetku letošnje sezone Italijani na treningu pri nas, da bi si pridobili izkušnje. In kot kaže, so si jih res, in to dobre, nam pa preostane le tolažba; dober učitelj — dober učenec...

Menjava Avstralija ZDA

Ce je bilo že govora o vodnem športu, pa odpravimo še drugega. Pred dobrimi štirimi leti so v Melbournu prevladovali Avstralski, ki so si izrednimi časi priborili največ medalj. Pred Rimom pa so grozili Japonci in Američani, da se Melbourn ne bo več ponovil. In se res ni! Predvsem po zaslugi izrednih ameriških placalcev, ki so nizali zmago za zmago in so serijo njihovih zmag prekinili le Avstralec Konrads na 1500 m prosto, Rose na 400 m prosto in Theil na 100 m hrbtno (zadnja dva pa sta bila prva tudi na minuli olimpiadi), ter Devitt na 100 m prosto, vendar na tej progi vsi priznajo, da je moralni zmagovalac Američan Larsson. Le-ta se je namreč, po splošnem mnenju, prvi dotaknil cilja in so tako pokazale tudi električne merilne naprave, ki so mu odmerile čas 55,1, sodniki na cilju pa so proglasili za zmagovalca Avstralec, ki je dosegel čas 55,2 sekunde. Spor o tej odločitvi še ni končan, vendar že zaradi ugleda sodniškega zbora te odločitve ne bodo razveljavili, čeprav je mimo stoperic na Larssonovi strani tudi filmski posnetek s cilja, na katerem je tudi videti, da je bil Američan za zamah pred svojim tekmečem.

In kaj naj rečemo o naših predstavnikih? Splošna ocena bi bila: PRIČAKOVANO. V kolikor je namreč Kocmur razočaral na 100 m prosto, kjer se ni uvrstil v polfinale zaradi slabega časa 58,7, pa je prijetno presenetil Perišić, ki se je na 200 metrov prsno z 2:41,1 uvrstil v polfinale. Ostali naši pred-

ko ugotovimo, da so jih sami na stečaj odprli.

In še ena značilnost letošnje olimpiade: naposled so tudi Američani uvideli, da se morajo zresniti. Njihova zlata medalja je sicer prepričljiva, toda dobili so jo najboljši amaterski igralci, ki jih ZDA premorejo. Doslej pa so pošiljali na olimpiado le klubska moštva ali pa celo reprezentanco, ki so jo sestavili — po oglasu v časniku!

Medalja, ki je nismo pričakovali

Iz Rima so s tekmovalca rokočarjev prihajale dan za dnem bolj razveseljive novice. Jugoslovani so se dobro borili, vrhunec pričakovanja pa je napočil zadnji dan, ko je postal Martinović največji favorit za zlato kolajno. Gotovo bi jo tudi dobil, če ne bi imeli prvostvornega Bolgarja. Na kakšen način?

Zreb je določil, da je v zadnjem kolu finala Martinović prost. Imel je štiri negativne točke, prav tako kot Rus Koridze, toda ta se je moral boriti še z Bolgarom Stojanovom (v ilustraciji: za zmago s tušim borec ne dobi kazenske točke, za zmago po točkah eno, za neodločen izid dve itd.). Ko je že vse kazalo, da se bo borba med Koridzejem in Stojanovom končala neodločeno, pa se je Bolgar v zadnjih sekundah sam vlegel na hrbet in tako skoraj prisilil nasprotnika, da ga je tuširal. S tem sta imela Martinović in Koridze enako število negativnih točk. Sodniki so Bolgara diskvalificirali, nato so hoteli še Rusa, pa so se premislili in sklenili, da se morata še enkrat boriti. Martinović na ta dvoboj ni bil pripravljen in ga je izgubil ter s tem osvojil srebrno kolajno. Ne glede na to pa je uspeh 23-letnega študenta prava iz Beograda doslej največji podvig posameznikov iz jugoslovanskega tabora in, kot kaže, tudi edini.

Nemci imajo najboljše veslače

Na jezeru Albano, 30 kilometrov od Rima, so se borile veslaške posadke. Čim bliže so bila končna tekmovalna, tem jasnije je bilo videti, da bodo imeli največ uspeha Nemci ali Rusi, kateri čolni so v predtekmovalstvu največkrat prvi privozili skozi cilj. V boju za kolajne se je pokazalo, da so nemški veslači najboljše pripravljene, saj so osvojili tri prva mesta, Rusi pa dve. Slabo se je tokrat pisalo ameriškim veslačem, ki so zmagali le v četvercu s krmarjem. Največje presenečenje pa je bilo v osmercih, kjer so Američani po štiridesetih letih izgubili primat, to je, od olimpiade leta 1920 so njihovi čolni v tej kategoriji gledali hrbe ostalih tekmecev, tokrat pa so ostali brez kolajne!

Z zanimanjem smo pričakovali nastop naših veslačev. Dasi ravno je bila olimpiada v Helsinkih že leta 1952, pa nam bo vedno ostala v spominu zlata medalja našega četverca. Tudi letos smo imeli ta čoln na startu — seveda z drugo posadko, v kateri sta veslala tudi Ljubljana Potokar in Pintar — vendar je izpadel že v predtekmovalstvu. Precej smo si obetali tudi od double-sculla, kjer sta tudi Vlašič in Lovc mora priznati premoč drugih. Prav tam pa, kjer je bilo najmanj pričakovati, v dvojcu brez krmarja, pa sta Jugoslovana Cupin in Ivanković (mimogrede: na poti

Janez Zirovnik, ki se je na cestni dirki uvrstil na odlično osmo mesto

stavniki pa se v močni konkurenci niso mogli prebiti na boljša mesta.

Največji uspeh v zgodovini jugoslovanske košarke

Rimski turnir je bil prava revija košarke. Na njej je bilo moč videti prav vse, kar košarkarji premorejo. Izredni dvoboji velikanov, neverjetne domisljice manjših, ki s tem nadoknadijo prednost nasprotnika v višini, različne taktike, dramatične minute podaljškov, do skrajnosti izdelano tehniko igralcev in še bi lahko naštevali. Spričo tega je torej uspeh Jugoslovancev, ki so si prvokrat v zgodovini olimpijskih iger priborili vstop med osmoricco najboljših, tem večji. Med tistimi, ki so morali zapustiti igrišče premagani v dvoboju z našimi, so bili nosilci bronaste kolajne iz Helsinkov in Melbourn — Urugvajci, pa tudi najboljša evropska moštva. Kot smo bili v začetku kvalifikacijskega turnirja v Bologni v strahu, če se bodo tudi našim odprla vrata v Rim, lah-

domov se je avtobus z našimi tekmovalci zaletel v italijanski tovornjak blizu Ravenne in sta mimo funkcionarjev in trenerjev v bolnišnici v Ravenni tudi omenjena tekmovalca) odlično zaveslala in si priborila vstop v finale, kjer pa sta ostala na šestem mestu.

Polom svetovnih rekorderjev

Za kraljico športov je bilo na olimpijskih igrah vedno največ zanimanja, saj je atletsko tekmovalstvo srečanje najboljših atletov na svetu, mimo tega pa je v središču pozornosti tudi dvoboj med atletskima veslačema SZ in ZDA. Tudi letos v Rimu je na spisku tekmovalcev toliko imen svetovnih rekorderjev, da jih zlepa ne bo več v enem kraju hkrati: Connolly, Thomas, Boston, Ponomareva, Lauer, Hary, Jerome, Nieder. Atleti, ki so dosegli v svojih disciplinah tolikšno popolnost, da so presegli meje rezultatov, za katere so strokovnjaki sođili, da so nedosegljivi.

In koliko je bilo med njimi žalostnih lic, koliko razočaranih! V metu kladiva se Connolly, prvi človek, ki je vrgel to napravo dalj kot 70 metrov sploh ni uvrstil več med šest najboljših. Thomas je začel superiorno skoku v višino, kmetu pa je moral s sklonjeno glavou zapustiti odskočišče, medtem ko sta se dva Rusa, Savlakadz in Brumelj, ki sta imela leto za 10 oziroma pet centimetrov slabši rezultat od njega, borila za zlato in srebro. Kanadčan (Nadaljevanje na 14. str.)

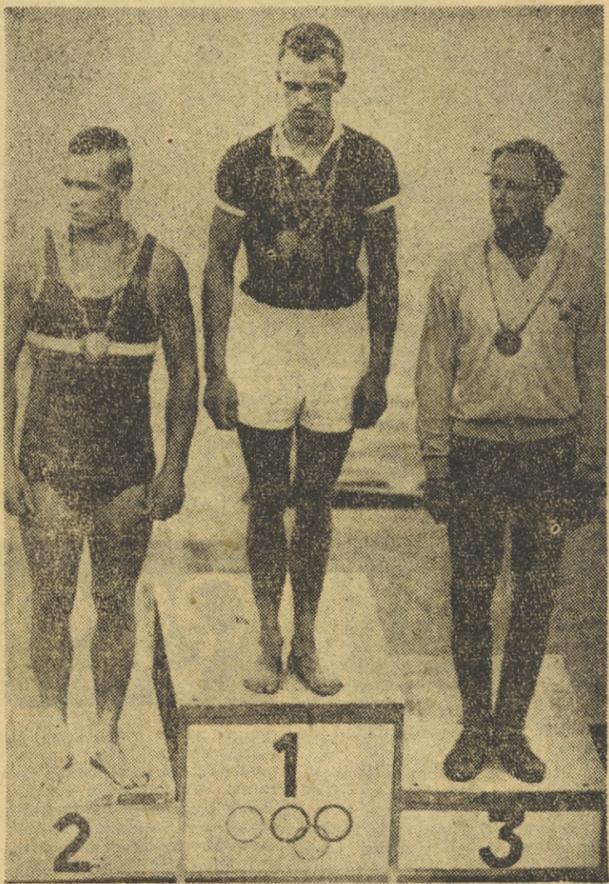

Jugoslovanski metalec kladiva Bežjak. V tej disciplini je osvojil šesto mesto z metom 64,21 m

Borbe v teku na 100 m so bile izredno ostre. Na sliki: vrsta odličnih atletov v četrtfinalnem tekmovalstvu, med njimi zmagovalac Hary

ZADNI DNEVI OLIMPIJSKEGA OGNJA

Zmagovalci tekmovalja v kajaku na 1000 m. Zlata medalja Erich Hansen (Danska), srebrna Imre Selesy (Madžarska), bronasta Gert Fredrickson (Svedska)

Zivljenje se počasi vrača v vsakdanje okvire, dasiravno ni moč trditi, da je olimpiada navdušila in spremenila domačine tako kot tuje obiskovalce. Rimljane je težko spraviti s tira, njih moč za dvajset olimpijskih dni odvaditi njihovih navad. Navajeni so sicer turistov po ulicah Večnega mesta, na misel pa jim ne pride, da bi letali kot oni s stadiona na stadion, od plavalnega bazena v malo ali veliko športno palačo ter druga prizorišča olimpijskih bojev. »Ze 30 let živim v Rimu,« mi je dejal naš gostitelj, ki se je odzval povabilu prirediteljev z oddajanjem sobe med igrami, »pa še nisem bil na športni tekmi. Ne na nogometni, ne na olimpijski. Vsako nedeljo sicer poslušam radijske športne prenose, sedaj pa gledam prek televizije, kaj bodo naredili naši.«

Tako prevladujejo na igriščih turisti. Na atletskih popoldnevih navija okrog 30.000 Nemcev za svoje atlete, tako da so številčno najmočnejši v Rimu. Toda, domači hotelirji in gostinci se pritožujejo, da pri njih nemških turistov ni. »Kje spe, kje se hranijo, kaj pijejo?« se sprašujejo. »Ali žive samo od olimpijskega kruha?« Varčni gostje pa so bržkone ubrali najcenejšo pot. Prenočujejo in hranijo se v campingu »Pinetta di Roma«, kjer je v godišku pravo mednarodno taborišče.

Na tekmovaljih so zato domačini v manjšini. Celotno do

V Rimu minevajo zadnji dnevi XVII. olimpijskih iger. Na velikem stadionu bodo v nedeljo slovesno pogasili olimpijski ogenj, sneli z jambora zastavo in jo za štiri leta spravili v rimskem magistratu. Čez štiri leta pa bo spet vohrala v Tokiu, kjer bodo prve »azijske« olimpijske igre.

Sportniki odhajajo domov in olimpijska vas se čedalje bolj prazni. Se nekaj dni in v prostore, kjer so se skoraj mesec dni tekmovalci pripravljali za olimpijske nastope, se bodo vselili rimski stanovalci. Bržčas že nestrno pričakujejo, kdaj bodo podrli ograjo okrog vasi, ki se bo tedaj spremenila v mesto, saj tudi v Rimu stanovanj ni na pretek.

vstopnic pridejo težko, saj so jih že zdavnaj razgrabile potovalne agencije. Preostale vstopnice je moč razen prek zamenjave dobiti pri okencu italijanske agencije CIT. Tu je velika gneča. Včasih je potrebno čakati tudi po dve uri. »Prosim, dve vstopnici za tenis,« je zahteval, ko se je prerinil do okenca, neki vljuden postaren možakar pred menoj. Ko je zvedel, da tega športa ni na olimpiadi, je bil začuden, kot da bi padel z oblakov.

V blagajne je zadnje dni, ko so na vrsti finalna tekmovalnja, pritekalo čedalje več denarja in prireditelji upajo, da ne bodo ostali pod planom treh milijard lir. Gledalcev je vedno več. Tribune so razprodane, vendar imajo domačini malo od športnih užitkov med njimi. Dvorana, kjer je bil polfinalni dvoboj med sovjetskimi in ameriškimi košarkarji, je bila napolnjena do zadnjega kotička. Med gledalci je bilo vsaj 90 odstotkov Američanov.

Ves čas me gledajo

Sovjetskega košarkarskega velikana Jana Kruminša (218 centimetrov, 140 kg) smo spoznali že v Ljubljani, ko je nastopil za ASK Riga proti jugoslovanskemu prvaku Olimpiji. Tako kot v Ljubljani pri »Turistu« ima tudi v olimpijski vasi, kjer je moč najti najboljše športnike vsega sveta na prostoru nekaj kvadratnih kilometrov, težave. Ne upa si iz vasi, da ga ne bi obkolila množica ljubiteljev avtomorav. »Ljudje me ves čas gledajo,« pravi prijazen 30-letni košarkar, ki hrani v svojih mišicah neizčrpane sile latvijskih gozdov, kjer podirajo njegove roke mogočna drevesa prav gotovo spretnije, kot mečejo žogo skozi koš.

Tako si v Rimu ne upa privoščiti niti svojih najljubših zabav – filma, gledališča in ribolova.

»Ali ste si ogledali Rim in ali vam ugajajo domačini?« »Nisem si mogel ogledati veliko,« odgovarja na postavljena vprašanja Kruminš, ki spi v olimpijski vasi seveda na posebni postelji. »Povsod imam posebno posteljo,« govori, kot da bi ponavljal naučeno pesem. »Do 15. leta sem rastele kot drugi dečki, nato pa sem se grozno potegnili,« pripoveduje z majhnimi presledki in maha z rokami. S sovjetskimi košarkarji je bil že na olimpiadi v Melbourneu in na gostovanju v ZDA.

Mednarodno naselje

Olimpijska vas je edinstveno naselje na svetu z nekaj več kot 6000 prebivalci iz 85 držav. Kljub razlikam v navadah in jezikih se prav dobro razumejo med seboj. V vasi je vse tako preprosto in samo po sebi razumljivo. Mešanica jezikov, ras, barv, v klubu lahko plešeš s svetovno rekorderko, v restavraciji pa sedeš poleg pravkar rojenega olimpijskega zmagovalca z zlato kolajno. Privlekel jo bo iz žepa in ti jo pokazal le z nekoliko ljubosumnim ponosom.

Sportniki imajo v vasi skoraj vse na razpolago. Pošta, menjalnice, kino, frizerski salon, prodajalno časopisov, krojačnico, papirnico, veleblagovnico, urarja in kdo ve še kaj vse. Vse je pripravljeno, da se bo vas v hipu, po olimpiadi spremenila v novo stanovanjsko naselje. Le trafike in alkoholne pijače boste zaman iskali po ulicah olimpijske vasi, ki nosijo zvočna imena (francoska, ameriška, jugoslovanska, kanadska ulica itd.). Tudi v restavracijah ne boste dobili ničesar razen sadnih sokov, coca-cole, oranžade, mineralne vode, mleka in drugih brezalkoholnih pijač. Športniki si pač ne privoščijo niti piva.

V restavracijah vlada sicer samopotrežba. Pridi in vzemi si karkoli in kolikor koli. Preveliki apetiti prvih dni so se polegali. Atleti sedijo za mizami

in jedo svoj košček sira s sadjem in čašo čaja, če morajo popoldne nastopiti. Boksarji sploh ne jedo, da bi shujšali na potrebno težino, temveč hodijo v sauno, kjer izgubljajo nepotrebne kilograme.

Skušnjave so hude, izbira v restavracijah je velika. Jedi pripravljajo v devetih kuhinjah, razdeljenih po specialitetah raznih narodov. Skandinavska, sredozemska, severnoameriška, kitajska, sovjetska, angleška in druge kuhinje se bolj ali manj razlikujejo med seboj. Kaj imajo na jedilniku? V naši kuhinji za kosilo različne predjedi, rižoto, makarone s paradiznikovo omako, telečje zrezke, mrzel narezek, krompir, solato, sir, sadje, za večerjo pa sočivje, majonezo, ribe, govedino, piščanec, pire krompir, obložena jajčka, torte, sladoled in sadje. Koliko hrane vržejo kuharji v svoje lonce? Če bi se šteli vse skupaj, bi se nabrala lepa gora hrane. Porabili so že 4000 kg špagetov in 3500 kg riža, toda le 45 kg gob. Računajo, da bodo do konca olimpijske skuhali ali spekli 64.000 kg mesa in 100.000 kg kuretine. Pripravili so tudi 50.000 kg pomaranč. Športniki pa so med igrami že v enem tednu popili 21.000 steklenic mineralne vode, 35.000

coca-cole, 20.000 oranžade, 26.000 pomarančnega soka itd.

Sportnikom pa obilna in močna prehrana ne zagotavlja uspeha na igrišču. Preveč jih je na XVII. olimpijskih igrah, medalj pa premalo. Zato bo odšel marsikdo razočaran domov. Otroško navni ameriški rekorder v skoku v višino Thomas, zmagovalac melbournske olimpiade v kladivu Connolly in drugi.

Razočaranj je mnogo. Tolk, kolikor je preveč favoritov in premalo medalj. Američani so v atletiki pretrpeli nekaj hudih udarcev.

Tako minevajo zadnji dnevi iger. V razburjenju in vznemirjenju množice na stadionih do kozmopolitskega vrveža na Via Veneto, kjer se življenje ne ustavi niti uro na dan. Tod lahko kupiš časopise z vsega sveta, ponujajo pa jih kolporterji v vseh mogočih jezikih. Ne da bi se domači kolporterji za olimpijske igre naučili tujih jezikov, temveč so velika uredništva razen številnih novinarjev pripeljala v Rim celo svoje prodajalce časopisov. Igre so pač dogodek, ki se ponovi samo vsaka štiri leta. Zato ga je treba temeljito izkoristiti.

STANE FUGINA

175 km PRESENEČENJ

V predzadnji številki smo našim bralcem predstavili kolezarja Janeza Zirovnika. Bilo je to v dnevi, ko je ekipa jugoslovanskih kolezarjev, in z njo tudi Zirovnik, pravkar dopotovala v Rim, s skromnimi upi in s še skromnejšimi napovedmi športnih strokovnjakov, ki so našim najboljšim kolezarjem napovedovali mesta tam nekje v »zlato sredini«.

Zdaj so kolezarji spet doma. Prejšnji petek so se vrnili prav tako neopazno, kakor so tudi odšli zdoma. Pa vendar so medtem opravili delo, na katero smo lahko upravičeno ponosni. V mednarodni eliti renomiranih kolezarjev so dosegli tako presenetljive uspehe, da se je treba bi novim olimpijskim pravilom »zahvaliti«, da se niso vrnili z olimpijsko medaljo. Na vseh olimpiadah doslej so namreč na cestni dirki poleg rezultatov posameznikov računali tudi ekipne rezultate. Letos so prvič tekmovali po novih pravilih, po katerih se ekipni uspeh na cestni dirki ne računa in prav letos si je Jugoslavija s tremi kolezarji v vodilni grupi zagotovila bronasto medaljo – ki pa je ni več! Samo sovjetska in italijanska ekipa sta bili pred nami. Vsekakor uspeh, kakršnega v zgodovini jugoslovanskega kolezarstva športa še ni pomnilo, pa čeprav je ostal

brez zasluženega priznanja – olimpijske medalje.

Ceprav smo tudi z rezultati, ki so jih dosegli Zirovnik, Valčić in Levačić kot posamezniki, lahko na moč zadovoljni, pa je vendar vredno omeniti, da bi lahko bili tudi ti rezultati z malo več sreče še boljši in je prav malo manjkalo, da se ni eden izmed njih prisrejal domov z medaljo v žepu. Kakšnih štirideset kilometrov pred ciljem se je iz vodilne skupine odtrgal sovjetski tekmovalac Kapitonov in po begnil naprej. Naš Zirovnik je imel takrat priložnost, da bi se mu priključil, vendar je okleval. Držal se je skupine, v kateri so vozila sama znana imena (ki na mednarodni lestvici kolezarjev nekaj pomenijo) in računali, da je pač pametneje, če ne pozikua tega, kar ni tvegati nič izmed njih, namreč, da bi se priključil ubežniku. Ta malodušnost in premajhno zaupanje v lastne sposobnosti pa sta se maščevala, saj je Zirovnik na cilju moral ugotoviti, da je imel še dovolj moči, tako da bi brez tveganja lahko zdržal poostreni tempo.

Kmalu po pobegu Kapitonova je potegnil za njim italijanski kolezar Trape. Tokrat je bil Zirovnik obdan z gruščo kolezarjev in je bil pobege nemoogoč. Razdalja med ubežnikom

in skupino 39 kolezarjev je postajala vedno večja, ker sta v skupini dva italijanska tekmovalca zavirala tempo vožnje in s tem skušala svojem rojaku zavarovati pot do srebrne medalje. Sčasoma so se ju sicer otresli, vendar je medtem minilo tudi precej dragocenih minut. Zdaj je tudi skupina postrostrila tempo in v ostri vožnji hitela za ubežnikom. V zadnji rundi (12 kilometrov) pred ciljem je bila razlika med njimi dve in pol minuti, na cilju pa je znašala samo še pičlih dvajset sekund; samo še nekaj sto metrov, morda kilometer daljša proga, pa bi ju ne le dohiteli, temveč dobesedno pregazili, kajti tempo skupine je bil nezadržan.

V zadnjih sto metrih so se dogajale najbolj dramatične borbe. Jugoslovani Valčić, ki je znan kot odlični sprinter, se je silovito pognal naprej, prehitel vrsto vozačev, pa ga je na lepem nekdo zgrabil za srajco in potegnili nazaj. V nepopisni gneči, prerivanju in oviranju, ki neizbežno spremlja prihod vsake večje skupine v cilj, se je iztrgal tudi Zirovnik in v sijajnem finišu pričel prehitovati drugega za drugim, toda to njegovo zmagovito prodiranje je nekaj metrov prekmalu zaustavila bela črta cilja in zadovoljiti se je moral najprej s sedmim mestom, kasneje pa so ga na nepojasnen način potisnili celo na osmo mesto. Čeprav torej ne moremo trditi, da bi naše kolezarje ravno spremljala sreča, pa vseeno lahko pribijemo, da pomenijo doseženi rezultati v tako elitni konkurenci 150 kolezarjev z vsega sveta izreden uspeh.

in vendar ni manjkalo dojeti, da bi letošnje olimpijske igre minile brez udeležbe jugoslovanskih kolezarjev, tako kot so minile zimske igre brez jugoslovanskih smučarjev. Zirovnik je v zadnjem hipu izpolnil olimpijsko normo. Na dirki Praga-Varšava te norme namreč ni izpolnil in če bi se mu smola, ki jo je doživel tu (pred ciljem je padel), ponovila tudi na dirki po Jugoslaviji, na kateri je moral zasedi prvo mesto, če si je hotel priboriti vizum za Rim, potem z uspehom jugoslovanskih kolezarjev na letošnjih olimpijskih igrah ne bi bilo nič, ker bi na teh igrah sodelovali le kot gledalci! Prav tako drastičen je primer Valčića, ki je sploh odpotoval v Rim brez izpolnjene olimpijske norme, reklji bi, nekako po milosti – in ki bi se prav tako kot Zirovnik skoraj vrnil z eno izmed treh olimpijskih medalj – našemu olimpijskemu komiteju in njegovim normam v brki!

(ni preskočil 200 cm, kar je bila norma za vstop v finale): »Ne vem, zakaj se razburjajo zaradi mene. Mar se ni isto zgodilo Porterju, ki je bil v Melbourneu drugi?«

Največji uspeh pa je med našimi vsekakor dosegel metalac kladiva Bežjak s šestim mestom in rezultatom 64,21 metra. Ostali so se uvrstili po pričakovanjih z izjemo Čelesnikove, ki je kar za 19 metrov zaostala za svojim državnim rekordom in bila med zadnjimi že v predtekmovalju. Lorger je imel smolo pri žrebu, da je padel v skupino s svetovnimi rekorderjema Calhounom in Lauerjem ter izvrstnima Rusoma Mihajlovom in Čistjakovom ter se tako ni uspel uvrstiti v finale, pa tudi po rezultatu sodeč naš prvaku ni več v taki formi, da bi mu zagotovila kakšen pomembnejši uspeh.

- Jutri bodo XVII. olimpijske igre zaključene. Tekmovalci se bodo spet razšli na svoje domove in v miru še enkrat obnovili vse dogodke, bodisi da so pri njih igrali glavno vlogo ali pa so bili le na galeriji. Razšli pa se bodo s pozdravom: »NA SVIDENJE V TOKIU 1964!«

V. SLAMBERGER

(Nadaljevanje s 13. str.)

Jerome, ki je mimo Nemca Laurerja najhitrejši človek na svetu (100 metrov 10,0 sekund), je v drugem teku nemočno padel po tleh in solze onemoglosti so zalile njegov obraz, ko je videl, kako se njegovi upi razblinjajo. Svetovni rekorder Laurer je videl na cilju finalnega teka na 110 metrov z ovirami hrbe kar treh Američanov, Norton, favorit na najkrajših progah, je ostal brez medalje. Brez konca je seznan tistih, ki so veliko upali in niso ničesar dosegli, od svetovnih rekorderjev do olimpijskih zmagovalcev iz Melbournea.

Na drugi strani pa velika radost tistih, ki so uspeli: simpatična zmagovalka na 100 in 200 metrov ameriška črnka Wilma Rudolph, najhitrejši človek na svetu Armin Hary, ki je prekinil serijo ameriških zmag na najkrajši progi, zmagovalce Italijanov, ko je njegov atlet Berruti kot prvi Evropejec na olimpiadi zmagal na 200 metrov, veseli obrazi ruskih atletinj, ki so nizale kolajno za kolajno. Res, nepozabni trenutki!

In kaj naj rečemo o Jugoslovanih? Morda bi bila najbolj značilna izjava našega rekorderja v skoku v višino Majtana, ki je izpadel v predtekmovalju

JUGOSLOVANI V RIMU

KOLESTARSTVO: moštvena vožnja na kronometer: ... 15. Jugoslavija; cestna dirka posameznikov: ... 8. Zirovnik, 12. do 41. Valčić in Levačić, 69. Bajc.

KAJAK: v enosedi se je uvrstil Kerčev v polfinalu, v dvosedi pa sta enak uspeh dosegla Radmanović in Božin.

BOKS: Jakovljević, Paunović in Kelava izpadli v prvem kolu. Sretenović v četrtfinalu.

KOKORBA: Martinović srebrna medalja, Vukov šesti, Horvat peti, Dora in Goušin izločena.

VATERPOLO: Jugoslavija četrta (privikrat ostala brez medalje).

NOGOMET: Jugoslavija v finalu.

SABLJANJE: Vasin in Jettimiasdesova izpadla v predtekmovalju.

STRELJANJE: Grozdanović 27. v vojaški puški, Čuk 23. vojaški piškoli, Umek in Ninčić v finalu s piškoli.

KOSARKA: Jugoslavija v borbi za peto mesto.

VESLANJE: dvojec brez krmarja: Cupin in Jvanković šesta, dvojec s krmarjem: izpadel v polfinalu, četverec s krmarjem: izpadel v predtekmovalju, double-scull (Vlašić, Lovce) izpadel v polfinalu.

PLAVANJE: 200 m prsno – Perišić v polfinalu z 2:41,2 (olimpijski zmagovalac Mulliken – ZDA – z 2:37,7); IZPADLI PA SO V PREDTEKMOVALJU: Kocmur na 100 m prosto 58,7 (Devitt – Avstralija – 55,2), Jeger na 400 m prosto

4:41,4 (Rose – Avstralija – 4:18,9), Rogušić na 400 m prosto 4:39,5, na 200 m metuljček 2:35,5 (Troy – ZDA – 2:12,8, na 1500 m prosto 18:51,8 (Konrad – Avstralija – 17:19,6), Kičović na 1500 m prosto 20:25,0, Dorić na 100 m hrbtno 1:06,0 (Theil – Avstralija – 1:01,9), Radonjić na 200 m metuljček 3:00,6, štafeta 4 x 200 m prosto 8:19,8 (ZDA 8:10,6).

ATLETIKA: kladivo – BEŽJAK 6. s 64,21 (olimpijski zmagovalac Rudenkov – SZ – 67,03), Račić izpadel s 57,26, 110 m ovire – LORGER v polfinalu s 14,5 (Calhoun – ZDA – 13,7), Petrušić izpadel s 14,6, palca – LUKMAN v finalu s 44,0, Lešek izpadel s 420 cm, desetorboj – BRONNIK 9. s 6919 (Johnson – ZDA – 8392), Konič odstopil zaradi poškodbe, kroglja – USENIKOVA 12. s 14,19 (Press – SZ – 17,32), IZPADLI V PREDTEKMOVALJU: 80 m ovire: Stamejčić 11,3 (Press – SZ – 10,8), 800 m: Ingolić 1:51,4 (Snel – Nova Zelandija – 1:45,3), višina: Majtan 195 (Savlnakadze – SZ – 216), 3000 m ovire: Hainzer 8:59,8 (Krzyszakowski – Poljska – 8:34,2), disk: Čelesnik 30,84 (Ponomareva – SZ – 55,10), 100 m: Sikovec 12,1 (Rudolph – ZDA – 11,0), 200 m: Sikovec 24,8 (Rudolph – ZDA – 24,0), Danes startata še maratonca Mihalić in Skrinjar.

VOĐJA NAŠEGA OLIMPIJSKEGA ZASTOPSTVA je bil Mita Tržan, v štatu pa še Boris Bakrač, B. Polič, Milan Ercegan, dr. Medved, V. Popović, K. Popović in Brandes.

Občinski sindikalni svet v Kranju prireja letos, dne 18. septembra

TRADICIONALNO TOMBOLO V KRANJU

NA TITOVEM TRGU OB 14. URI.

Tombola se bo igrala v vrednosti 15 milijonov dinarjev. Glavni dobitek bo osebni avtomobil Zastava 1100, kot drugi dobitek pa osebni avtomobil Zastava 600, nato pa še 5 mopedov, 30 koles, pralni stroj, televizijski sprejemnik, 20 radioaparatorov itd. Poleg glavnih dobitkov bo še nad 1000 manjših dragocenih dobitkov.

Apeliramo na vse sindikalne organizacije, da pomagajo pri prodaji tombolskih kartic in tako prispevajo k čimprejšnji opremlitvi Delavskega doma v Kranju.

Slavnost v tovarni emajlirane posode v Celju

SKORAJ NAVPIČNO SE DVIGA GRAFIKON PROIZVODNJE V LETIH SAMOUPRAVLJANJA

Od prvega, posvetovalnega delavskega sveta, ki je bil izvoljen v začetku leta 1950, pa do danes je le deset let, za kolektiv Tovarne emajlirane posode v Celju pa pomeni skoraj stoletje, gledano skozi prizmo ogromnega vsesplošnega napredka: gospodarskega, političnega in kulturnega. Smelo lahko trdimo, da marsikatera tovarna v sto letih ni zabeležila tako velikega napredka proizvodnje kot Tovarna emajlirane posode v desetih letih, v letih delavskega samoupravljanja. Če samo bežno pogledamo grafikon proizvodnje, moramo pritrčiti, da je to res. Samo nekaj števil:

V letu 1939 je bilo zaposlenih 2307, v letu 1950 3988 delavcev, letos pa 2350. Proizvodnja pa se je gibala v odstotkih takole: leta 1950 je znašal porast proizvodnje 29 %, nasproti letu 1939, letos pa je proizvodnja večja v odnosu na leto 1939 za 307 %, v odnosu na leto 1950 pa za 239 %. Te številke potrjujejo da je kolektiv pravilno razumel sveto vlogo, ko je prevzel upravljanje tovarne v svoje roke. To je bil boj, ker so ta velškanski porabi proizvodnje dosegli z istimi proizvodnimi sredstvi, to se pravi samo s pridnostjo svojih rok in z boljšo organizacijo dela. Ta ogromni gospodarski napredek pa ni nastal avtomatično, ampak je plod velikega političnega dela z delavci.

Prvi predsednik delavskega sveta

avgusta 1950 tovarno povsem v upravljanje, je bila prva skrb sindikalne in partijske organizacije: gospodarsko-politična vzgoja in izobraževanje delavcev, da bi čim prej doleteli pravi smisel samoupravljanja, se pravi ne samo

ustvarjati, ampak tudi dobro gospodariti. Po nestetih množičnih seštevkih so razlagali zakon o delavskem samoupravljanju, da je bil sieherni član kolektiva seznanjen z zakonom in z gospodarjenjem v podjetju. Razen sestankov je sindikalna podružnica pripravila za člane delavskega sveta seminarje in tečaje, skozi katere je šlo v prvih letih preko 200 članov samoupravljanja. Skozi šolo za delavsko in družbeno upravljanje na Teharju pa je šlo več kakor 60 članov delavskega sveta. Učinek vsega izobraževalnega in političnega dela pa je viden iz gospodarskega uspeha podjetja. To pa niti ni vse. Delo političnih organizacij, kakor tudi revolucionarna tradicija delavcev Tovarne emajlirane posode, je dalo svoj pečat vsemu družbenemu življenju Gaberlja in tudi v celjski komunici je skoraj v vsakem političnem in oblastnem forumu po nekaj članov kolektiva »Emajlirke«.

Vzopredno z gospodarsko močjo je rasla tudi duhovna moč upravljalcev tovarne. Če primerjamo zapisnike sej delavskega sveta iz leta 1950 z zapisniki iz leta 1960, vidimo veliko razliko. Pred desetimi leti je zapisnikar pisal bolj površna vodilna usmeritve in le redke pripombe ali vprašanja članov delavskega sveta. Iz današnjih zapisnikov pa je jasno vidno, da je delavski svet gospodar položaja, kakor pravimo. Vsi člani samoupravljanja poznajo celotno problematiko podjetja, s katero pa je seznanjen tudi vsi kolektiv. Razprave na sejah so živahne in tudi plodovite.

jami nameravajo doseči dvig sedanje proizvodnje še za 100 %, število zaposlenih pa se bo povečalo samo za okoli 30 %.

VZPOREDNO S PROIZVODNJO RASTE TUDI ŽIVLJENJSKI STANDARD DELAVCEV

Malokatero podjetje se lahko pohvali, da ima že sedaj za svoje delavce 370 družinskih stanovanj, kot jih ima Tovarna emajlirane posode. V gradnji je 80 stanovanj, ki bodo deloma že letos vseljiva. Deloma pa v začetku prihodnjega leta. Na sam praznik 10. obletnice delavskega samoupravljanja 11. septembra 1960 pa bodo svečano zasadičili lopate za temelje novega 32-stanovanjskega bloka. Pripravljajo se na gradnjo še 40-stanovanjskega bloka, katerega bodo začeli graditi prihodnje leto. S tem bodo v glavnem krite sedanje potrebe po stanovanjih.

Ob vsem tem velikem tempu proizvodnje in gradnje stanovanj je kar mimogrede — v veliki meri s prostovoljnimi delom — zraslo novo moderno upravno poslopje, kakršnega ni v Celju in daleč naokrog. Pa tudi okolje tovarne je tako lepo urejeno, da ga sam bivši lastnik — kapitalist Westen ne bi več spoznal.

Kar je nekoč lahko užival en sam gospodar — kapitalist — in je bilo to za delavce nedosegljivo,

Novo upravno poslopje — dograjeno leta 1957

uživajo danes z enako pravico vsi delavci. Letni dopust ob morju? Kdo od delavca je mogel pod kapitalistovo pestjo o tem sanjati? Danes se zdi nekaterim delavcem že skoraj preveč samo po sebi umevno, da gredo na dopust na morje, so mi povedali nekateri tovarniški delavci. Zato preveč samo po sebi umevno, ker pozabljajo, da je to plod dolgoletne borbe delavskega razreda in štiriletnih krvave revolucije, da so to mnogi tovarniški plačali z življenjem. Tudi teh se spominjajo ob prazniku 10. obletnice prvega delavskega sveta.

Dopust ob morju lahko izkoristijo člani kolektiva s svojci v lastnem počitniškem domu v Moščenški Dragi po nizkih cenah penziona. Razliko krije podjetje. Dom ima 100 postelj, letni oddih v domu pa preživi povprečno vsako leto 700 članov kolektiva in njihovih svojcev.

Topel obrok hrane v odmoru med delom ni več novost. V Tovarni emajlirane posode se ga poslužuje več kakor dve tretjini zaposlenih. Šaj ni čudno, da 25 članov zajeten in okusen obrok hrane. V tovarni je to mogoče, ker krije podjetje razliko iz viška osebnih dohodkov. Zavedajo se, da je pravilno hranjen človek lahko daje vse od sebe za uspeh podjetja in s tem vsej naši socialistični skupnosti.

BUJNA RAST DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA KOLEKTIVA

Težko bi našli delovni kolektiv, kjer bi bilo bolj razgibano in tudi uspešno društveno življenje, kot je v »Emajlirki« v Celju. Najmočnejše je Društvo ljudske tehnike s 660 člani in je tudi po svoji dejavnosti najmočnejše v naši državi. V tem društvu delujejo skoraj vse sekcije ljudske tehnike. Strojska družina z 250 člani je ena najboljših v Celju. Pianinska sekcija šteje tudi blizu 250 članov. Tu je še Taborniški vod z 80 člani, Industrijska gasilska četa je ena najboljših v Celju. Z nogometnim klubom »Olimp« živi ves kolektiv tovarne, saj je večina nogometašev iz kolektiva tovarne ter je tudi igrišče zgrajeno s sredstvi tovarne in s prostovoljnimi delom emajlirancev. Kulturno pa se izživljajo delavci v »Svobodi«, saj je tam vključen skoraj ena tretjina delavci in delavcev in so močan ter tudi odločen steber delavcev svetnega društva »Svoboda« Celje. Poleg tega pa ima tovarna še svojo godbo na pihala.

Bujno društveno rast pa podziga mladina tovarne, ki želi še več razvstvenega življenja. To je prav bodočnost tovarne delavci — gospodarji — že deset let tudi gospodarji.

DUHOVNA RAST DELAVCA V SAMOUPRAVLJAVCA

Ze prvi posvetovalni delavski svet je s svojim posvetovalnim

Tovarniški objekt v rekonstrukciji

VELIKE REKONSTRUKCIJE Z LASTNIMI SREDSTVI

Ze v samem začetku delavskega samoupravljanja so začeli misliti na rekonstrukcijo tovarne. Bil je že izdelan perspektivni plan, ki pa ni bil realiziran. Kolektiv je uvidel, da so bile druge panoge industrije važnejše. Po takratnem planu rekonstrukcij bi naj se proizvodnja povečala za 100 %, ker pa do tega ni prišlo, je kolektiv brez rekonstrukcij na obstoječih zastarelih strojih in v neprimernih delavnicah povečal proizvodnjo za 239 %.

Ker pa je strojni park že tako dotrajan, da je odpisan že 85 %, so morali začeti rekonstruirati. Vse rekonstrukcije bodo opravili z lastnimi sredstvi brez najemanja kreditov.

Glavni cilj rekonstrukcij ni je povečanje proizvodnje, temveč predvsem izboljšanje pogojev z modernizacijo in avtomatizacijo delovnega procesa. Z vsemi rekonstrukcijami

Predsednik prvega upravnega odbora tovariš Lesjak — vsekoli član kolektiva in zvezni poslanec, zbora proizvajalcev

IZ TOVARNE PLETENIN »PIK« V MARIBORU

Sadovi truda in požrtvovalnosti

Na prvi videz, kot da bi se skrila v senco obeh meljskih velikanov — Mariborske tekstilne tovarne in Zlatoroga. A le na prvi videz, kajti čeprav so njene hale nižje, čeprav je njen prostor veliko manjši, tudi ona sodi v vrsto naših velikih in pomembnih proizvajalcev. To je Tovarna pletenin in konfekcije PIK v Mariboru.

PO KRONISTOVI PRIPOVEDI

Kdor bi hotel kaj več vedeti o Tovarni pletenin in konfekcije PIK, ne bo mogel mimo kronistovih beležk. Je že tako, tovarna se ni rodila čez noč, nastala je počasi, skozi leta, skozi desetletja. Njeno zasnovno pa lahko prvič zasledimo v letu 1931, ko je maloindustrialec Škof odprl svoje delavnice. Takrat je dobilo v teh prostorih delo trideset delavci in delavcev. Do druge svetovne vojne je podjetje uspevalo kot vsa druga, vedno v znamenju kriz in zopetnih vzponov, vedno nekje

pri starem, tako rekoč brez kake večje perspektive.

Tudi prva povojna leta niso prinesla tovarni pravega perspektivnega razvojnega načrta. Nastala je nacionalizacija Jugoslovanstva, pletarne Pogačnik, Jugoplasta in s konfiskacijo izdelovalnic perila Skušek, Durjava in Hutter. Smotnost v tej proizvodnji je bilo težko doseči, obrati so bili raztreseni po vseh predmestjih Maribora, strojne naprave so bile zastarele, s survinami pa tako rekoč večne težave. Zato so bili v tem času osnovni proizvodi Tovarne ple-

DELAVSKO SAMOUPRAVLJANJE JE PODJETJU NA SIROKO ODPRLA PERSPEKTIVE

Ze s prvim delavskim svetom pa se je za Tovarno pletenin in konfekcije v marsičem spremenila razvojna pot. Proizvodnjo je začel aktiv uravnava in prilagojevati po zahtevah tržišča. Hkrati s tem pa so se znašli organi samoupravljanja pred novimi problemi: na tržišču se je pojavljalo vedno več konkurentov, trg je terjal vedno večji asortiman proizvodov, vedno boljše kvaletete. Organi samoupravljanja so si bili edini — ako hočejo zagotoviti podjetju normalen razvoj — da morajo čimprej preiti na postopno rekonstrukcijo v obratih. Najprej je bilo treba obnoviti zastareli strojni park in delavski svet Tovarne pletenin in konfekcije se je odločil, da s svojimi sredstvi kupi enaindvajset novih hitrih šivalnih strojev znamke »Zetina«. Zdaj je podjetje lahko povečalo svojo produkcijo in uspešno konkuriralo na tržišču.

Drugo obdobje obnove tovarne pa se začena z letom 1953, ko se je kolektiv odločil za nakup 14 novih Singerjevih šivalnih strojev, kajti od tega si je obetal porast produktivnosti in seveda tudi boljše kvaletete izdelkov. Kupili so tudi nov prikrejevalni stroj, štiri trikotnažne stroje, pletilni stroj in križno navijalni stroj. Z vsemi temi novimi stroji je proizvodnja naglo naraščala in se dvignila v primerjavi z minulim obdobjem celo za 210 odstotkov. Vrzeli v proizvodnji so se obično izpolnile vsaj pri izdelovanju perila in konfekcije. Težave pa so še vedno imeli v

obratu pletenin in trikotaže, kjer je proizvodnja postopoma upadala zaradi zastarelega strojnega parka in pomanjkanja rezervnih delov. Zato so leta 1956 organi delavskega samoupravljanja posvetili vso skrb bombazni trikotaži in predilnici. Z novimi krožnimi stroji se je proizvodnja v obratu trikotaže dvignila od nekdanjih 21 ton letno na 48 ton. Ze naslednje leto pa je podjetje dobilo tudi svoj življenjski prostor na območju sedanjih obratnih prostorov. Podjetje ga je s svojimi sredstvi še razširilo, odkupilo je zemljišče in hišo, ki je mejila na tovarno, obnovilo stavbo in v njo preneslo obrata trikotaže in pletilnico.

S postopno rekonstrukcijo pa bo mariborska Tovarna pletenin in konfekcije PIK nadaljevala tudi v prihodnje. Samo v letošnjem planu so predvideli nakup novih strojev v vrednosti 40 milijonov dinarjev. Nekaj strojev je na poti v tovarno, za druge pa so že sklenjene pogodbe.

ODOVED JE RODILA USPEH

Obnova strojnega parka in rekonstrukcija nasploh je terjala od delovnega kolektiva veliko požrtvovalnosti in naporov, saj je bilo podjetje v veliki meri odvisno samo od sredstev, ki si jih bo samo ustvarilo. Zato se je delovni kolektiv Tovarne pletenin in konfekcije v minulem letu odpovedal izplačilu presežnih plač in ta sredstva prenesel na sklad osnovnih sredstev, da si tako zagotovi materialno osnovo za nadaljnji razvoj. Kljub vsem težavam, a z veliko podporo delovnega kolektiva se je podjetje iz leta v leto razvijalo in bogatilo asortimani svojih izdelkov, si prizadevalo doseči čim višjo raven kvaletete. Sicer neme številke so v tem primeru zelo zgovorne: proizvodnja v konfekciji je v primerjavi z letom 1951 in današnjo proizvodnjo narasla od 400.000 kvadratnih

Ob novem previjalnem stroju v obratu strojna pletinica

metrov na 1.275.000 kv. metrov, v trikotaži od 15 ton na 120 ton in v obratu volne od 1 tone na 20 ton. Od leta 1950, ko je bilo v podjetju zaposlenih 213 delavci in delavcev, se je število zaposlenih dvignilo že na 600.

ČEPRAV REKONSTRUKCIJA, DRUŠVENI STANDARD NI BIL ZANEMARJEN

Kljub velikim odpovedim kolektiva v prid rekonstrukciji, pa so organi delavskega samoupravljanja v Tovarni konfekcije in pletenin PIK posvetili skrb tudi družbenemu standardu. Ze leta 1950 so si člani kolektiva s prostovoljnimi delom zgradili na Pohorju prijeten počitniški dom, v katerem so lahko po občutno znižanih cenah nudili letni oddih delavcem. Leta 1957 pa je delavski svet sprejel tudi sklep, da vzame v zakup zgradbo v Crikvenici in tako omogoči letno 180 članom kolektiva oddih ob morju. Organi delavskega samoupravljanja pa so posvetili vso skrb tudi delavcu na delovnem mestu. Topel obrok so v Tovarni pletenin in konfekcije uvedli že leta 1957, skoraj istočasno pa so sprejeli še sklep o polurnem počitku. Le stanovanjskega problema organi samoupravljanja doslej še niso mogli rešiti tako, kot bi si želeli. Rekonstrukcija je terjala večino sredstev, tako da na gradnjo stanovanj v podjetju ni bilo moč misliti. Ven-

PERSPEKTIVA SE ODPIRA TUDI NA ZANANJEM TRZIŠČU

Sadovi desetletnega upravljanja neposrednih proizvajalcev se jasno odražajo tudi v bogatem in kvalitetno zelo visokem asortimanu izdelkov Tovarne pletenin in konfekcije PIK. Podjetje se je v poslednjem času preusmerilo predvsem na proizvodnjo moških in otroških srajc, pižam. Specializiralo se je tudi na proizvodnjo moškega in otroškega perila, na področju bombazne trikotaže pa izdelujejo moško, žensko in otroško perilo in nekatere druge izdelke, kot so trenirke, otroške hlače itd. Prav tako pa se je podjetje uveljavilo s svojimi volnenimi pleteninami za moške, ženske in otroke.

Danes ne poznajo Tovarne pletenin in konfekcije PIK v Mariboru samo kupci na domačem trgu, kvaleteta njenih izdelkov osvaja tržišča tudi izven meja Jugoslavije, v Sovjetski zvezi, Poljski, Češki. In kolektiv je prepričan, da bo še z večjim asortimanom in s še boljše kvaletete lahko uspešno konkuriralo na novih tržiščih. V teh desetih letih je delavsko samoupravljanje podjetju odprlo široke horizonte.

V šivalnici perila in konfekcije

Za razvedrilo in kratek čas

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11		12			13	14			15
16	17	18						19	
20		21	22				23		
	24		25			26			
27	28		29		30	31	32	33	
34		35			36		37		
38		39				40		41	
42					43				

KRIZANKA ŠTEV. 34

Vodoravno: 1. vrsta pokrivala, 6. naziv za prebivalce stare Grčije, 11. starogripčansko božanstvo, 12. srednjeveški potujoči pevec, 15. enaka samoglasnika, 16. huda žuželka, 18. puščavski vihar, 19. reka v SZ, 20. gozdni sadež, 22. razpad države, 23. varovalna barva, kakršne so navadno vojaške uniforme, 24. makedonski narodni ples, 25. indijski denar, 26. podoba, 27. steze, 29. spoj, kontakt, 31. vrsta palme, katere stržen meljejo v užitno moko, 34. ptič, ki dobro plava in živi v velikih jatah ob obalah severnih morij, 35. izdelovalec oblačil, 37. nasilen odvzem lastnine, 38. kemični zrak za žlahtni plin radon, 39. vojak Napoleonove vojske, 41. oblika pomolnega glagola, 42. velik, suh človek, 43. žlahtna, platini podobna kovina.

Navpično: 1. geometrijski lik, 2. lovska zanka, 3. različna soglasnika, 4. glavno mesto stare države Sumerijcev v današnji

južni Mezopotamiji, 5. smer, 6. moško ime, 7. pripadnik tatarskega ljudstva, ki je hudo ropalo po Evropi, 8. ploskovna mera, 9. slavni angleški pomorščak in raziskovalec, 10. električno nabiti delci elektriciteta, 13. jezero na Madžarskem, 14. predsmrtni boj, 17. neumnost, 19. mesto in pomembno pristanišče v Zahodni Afriki, 21. naplčilo, 23. kuhinjska začimba, 27. afriška zver, 28. odprtina v steni, 29. zmrznjen sneg, 30. muslimanski sodnik, 32. velika azijska puščava, 33. omama, 35. tekočina v telesu, 36. kožna tvorba, 39. enaka soglasnika, 40. japonska dolžinska mera.

REŠITEV PREJŠNJE KRIZANKE

Vodoravno: 1. panorama, 8. izsek, 13. korozija, 14. stator, 15. Ur, 16. bik, 17. nor, 19. loki, 20. keper, 22. kipec, 24. TAM, a, 25. elita, 27. Azija, i, 29. Vič, 31. Sokol, 33. cekin, 35. Ibis, 27. nit, 38. peč, 39. Ra, 40. ceniči, 42. Kvirinal, 45. arena, 46. narkoman.

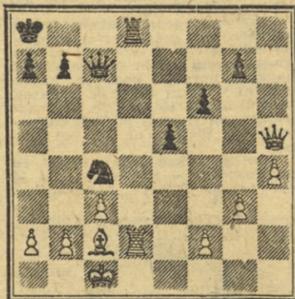
Kombinirajmo

Beli na potezi dobi

Beli: Kc1, Dh5, Td2, Lc2, Pa2, b2, c3, f2, g3, h4 (10).

Črni: Ka8, Dc7, Td8, Sc4, Pa7, b7, e5, f6, g7 (9).

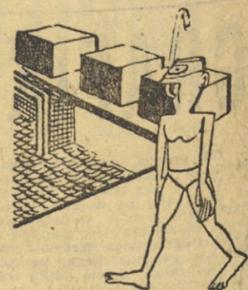
Najprej malo šahovske računice: beli ima kmeta več in ta materialna prednost bi morala vsaj teoretično čez čas biti dovolj za zmago in celo točko, toliko bolj, ker je poleg vsega bela pozicija tudi sicer ugodnejša. Tako ugodna je, da beli z enim samim udarcem podre črno pozicijo. Kot jastreb med piščance plane v črne okope in izsilil takojšnjo kapitulacijo. Avtor te izredne kombinacije pa je sovjetski vele mojster Keres v nedavnem dvoboju z Zahodno Nemčijo proti dr. Tregerju.

Rešitev: 1. Dc7 (Če vzame edina pametna odločitev.)
2. Dc4; tako da je kapitulacija umakne svojo damo na c8, sle-
3. Dc7; tako da je kapitulacija črni damo, dobi mat, če pa
4. Dc4; tako da je kapitulacija

Aero barve osvežujejo

VATERPOLO

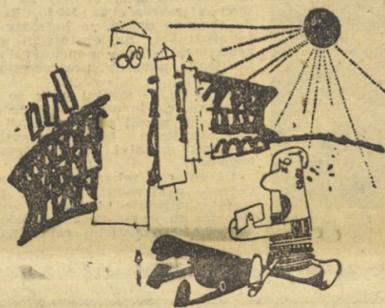
BREZ BESED

OLIMPIADA 1960

OLIMPIADA IN TV

- Sosed, kakšna je kaj slika pri vas?
- Nimam pojma. Vprašati moram goste.

- Vraga, pri tej vročini sem moral dobiti prostor ravno poleg olimpijskega ognja!

- Dragi gledalci, TV prenos z olimpiade je končan... In zdaj start na 1000 metrov, smer domov... ura je polnoči!

BREZ BESED

Žalostna Pika

